

Q9263
C/A
1901 WILKINSON FILE
FOLDER 20
(RECORD) SET

Folder 15

1
RAOUL WALLENBERG
Press Clippings

Raoul Wallenberg — bilden — var svensk diplomat i Budapest under andra världskriget och gjorde stora insatser för att rädda judar undan tyskarna. Vid krigsslutet togs han i förvar av ryssarna, fördes till Moskva och placerades där i olika fängelser.

Avslöjande vid kongress "Svårigheter med språket"

Nanna Svartz

(Forts. från sid. 1)

Kollegan berättade att de tillsammans diskuterat den fråga som vårt samtal gällt. De var båda av den upfattningen att en eventuell överflyttning till Sverige av den efterfrågade — "om han fortfarande är vid liv" — givetvis måste organiseras på diplomatisk väg.

Efter återkomsten till Stockholm uppsökte jag omedelbart statsminister Erlander och berättade för honom och utrikesminister Undén vad som inträffat.

I syfte att återknyta kontakten skrev jag ett personligt brev till min sagesman och uttryckte förhoppningen att under ett snart återbesök i Moskva ånyo få träffa honom. Enligt det råd jag fått i Moskva skrev jag även ett brev till Semjonov, vari jag frågade hur långt undersökningarna om Wallenberg hade fortskridit och om möjligheterna att föra hem honom.

Ett missförstånd genom språket

Från min sagesman mottog jag ett svar, i vilket han förklarade sig beredd att åter träffa mig i Moskva. Min resa kom till stånd i slutet av mars 1961. Vid ett första samtal med min sagesman — i närvaro av en annan sovjetisk vetenskapsman — ställde jag frågan om jag kunde få besöka Wallenberg. Han svarade att detta måste avgöras på högre ort, varvid han tillfogade: "om han icke är död". Till detta yttrande genmålde jag: "Då måste han ju ha dött helt nyligen." Under ett senare enskilt sammanträffande med min sagesman framhöll denne för mig att jag ej bort berätta för svenska regeringen om vårt ursprungliga samtal. Han förnekade ej samtalet men hävdade att hans dåliga tyska lett till missförstånd och förklarade nu att han ej känt till fallet Wallenberg. Han berättade att han kallats till ministerpresident Chrustjev, som erhållit meddelande om vårt samtal och blivit uppbärat häröver.

Då jag ej heller under detta Moskva-besök lyckades få företräde hos Semjonov skrev jag efter återkomsten till Stockholm ett nytt brev till denne med begäran om företräde så snart som möjligt, varvid jag förklarade mig beredd att omedelbart resa till Moskva.

Något svar på dessa mina brev mottog jag ej i någon form.

I maj 1962 erbjöd sig ett nytt tillfälle för mig att delta i en vetenskaplig kongress i Moskva. Under detta besök träffade jag visserligen min sagesman, men vid mitt försök att föra samtalet in på Wallenbergsfrågan förklarade han endast att denna fråga måste upptagas på diplomatisk väg och att några privatsamtal mellan oss båda i detta ämne inte borde förekomma.

Försök att nå min sagesman genom andra kanaler lyckades ej.

"Jag har aldrig hört hans namn"

I början av maj 1964 mottog jag ett brev från honom, daterat den 29 april 1964. I detta brev hette det:

"Jag tillskriver Er i samband med på nytt framkomna uttalanden i Stockholm rörande herr Wallenbergs öde. I dessa citerades jag på så sätt att jag skulle ha givit Eder några slags uppgifter om honom under Ert besök... 1961 i Moskva.

Som Ni säkert erinrar Er sade jag Er då att jag ingenting vet om herr Wallenberg, aldrig hört hans namn och inte har den ringaste uppfattning om han är i livet eller ej.

Jag rådde Er att i denna angelägenhet vända Er till vårt utrikesministerium, genom Eder ambassadör eller personligen. På Eder begäran att jag skulle efterfråga denne persons öde hos vår regeringschef N S Chrustjev, vars läkare jag enligt Eder hypotes vore, svarade jag Eder att N S Chrustjev, såsom alla väl visste, var fullständigt frisk och att jag inte var hans läkare.

På grund av något mig oförståeligt missförstånd har detta mitt korta samtal med Eder (det för siggick på tyska språket, vilket jag måhända icke helt behärskar) blivit felaktigt tolkat i svenska officiella kretsar.

Senare fick jag reda på att herr Wallenberg avlidit redan år 1947 och att vår regering vid senare tidpunkt meddelat svenska regeringen och den avlidnes familj härom."

"Men vi har ju förstått varann förr"

På detta brev svarade Nanna Svartz med att påminna den ryske vetenskapsmannen om att de båda fört flera samtal under 1950-talet och alltid förstått både frågor och svar synnerligen väl, så också vid samtalet i januari 1961 liksom vid de därpå följande samtalen.

— Under hela denna tid har jag stått i ständig kontakt med stats- och utrikesministrarna vid deras ansträngningar att med stöd av bla mitt vittnesmål lösa Wallenbergsfrågan, skriver professor Svartz.

Anda sedan 1962 förklarar hon sig på olika sätt ha försökt få till stånd ett nytt personligt samman-

träffande med sagesmannen, men utan resultat.

— I mars 1965 orienterades jag om att ambassadör Jarring i samband med överlämnandet till ministerpresident Kosygin av en ny framställning från statsminister Erlander i Wallenbergärendet fått möjlighet att själv besöka min sagesman för att dryfta mitt vittnesmål, skriver fru Svartz. När min sagesman vid detta besök — som kom till stånd i maj — upprepade sina kategoriska förnekanden föreslog ambassadör Jarring att ett nytt sammanträffande skulle ordnas för min räkning.

Nytt sammanträffande i Moskva

— I mitten av juni meddelade mig statsministern att ministerpresident Kosygin samtyckt till att jag träffade min sagesman i Moskva.

Detta sammanträffande ägde rum den 6 juli 1965 i närvaro av ambassadör Jarring och två representanter för det sovjetiska utrikesministeriet, av vilka den ene tjänstgjorde som tolk. Jag inledde samtalet — som fördes på svenska respektive ryska och varade nära tre timmar — med att utförligt redogöra för anledningen till mitt intresse för Wallenberg. Det daterade sig redan från mitt besök i Moskva i mars 1945. Den främsta orsaken var dock uppgifter jag erhållit av hans mor och hennes nuvarande make, som jag samarbetat med under många år på Karolinska sjukhuset. Hans mor, fru von Dardel, hade varit min patient sedan länge. Då hon visste att jag varit nära bekant med Sovjetunionens tidigare ambassadör i Stockholm, madame Kollontay, och hade många andra sovjetiska vänner, bad hon mig upprepade gånger söka göra något för sonen.

När jag år 1960 mottog en inbjudan till en kongress i Moskva i början av 1961 beslöt jag att för alla eventualiteter sätta mig in i fallet. Under mitt studium av utrikesdepartementets år 1957 publicerade "vitbok" fann jag vissa förhållanden särskilt anmärkningsvärda. År 1957 kom det ett officiellt sovjetiskt meddelande som omtalade att Wallenberg av allt att döma hade dött i Ljubljankafängelset den 17 juli 1947. Det var då ägnat att förvåna att det, tio dagar senare, den 27 juli 1947, hölls förhör angående Wallenberg i såväl Ljubljanka- som Lefortovskajafängelserna med ett flertal andra fångar (som inte suttit i samma cell som Wallenberg, med ett undantag).

"Samma uppgifter från fångar"

Det var märkligt att läsa att fångarna uppgivit identiskt samma sak. De hade bla talat om att Wallenberg var svensk diplomat och i den egenskapen haft hand om judeärenden och judeförföljelser i Budapest.

De hade också uppgivit att de erfarit genom knäckningar från Wallenberg eller andra att Wallenberg och hans chaufför Langfelder förts till Ljubljankafängelset 1945. Så hade också berättats att Wallenberg förts samma år från Ljubljanka- till Lefortovskajafängelset. De fångar som berättat detta hade varit beredda att gå ned på sina uppgifter.

— Allt detta, skriver Nanna Svartz, föreföll egendomligt när man betänkte att det den 18 augusti 1947 sändes en not till vår regering från dåvarande utrikesminister Vysjinskij, vari denne meddelade att Wallenberg var okänd i Sovjetunionen. Inom loppet av en månad skulle det alltså för det första ha hänt att Wallenberg skulle ha dött. Tio dagar senare skulle det ha hållits förhör om Wallenberg med fångar från olika länder i två olika fängelser. Det hade inte varit fängelsepersonal som lett förhören. Han måste alltså ha varit väl känd. De förhörda fångarna hade satts i ensamcell under flera månader. Sedan kom det nyssnämnda meddelandet i mitten av augusti 1947 att han var okänd i Sovjetunionen. (Senare uppgavs som bekant i den sovjetiska noten av den 6 februari 1957 att Wallenberg avled i juli 1947.)

Andra uppgifter till familjen

Det var inte minst denna bristande överensstämmelse, förklarade jag för min sagesman, som på sin tid gjorde att jag kom till slutsatsen att jag borde höra mig för om Wallenberg. Härill kom senare uppgifter i pressen från tre olika personer som suttit i Vladimirfängelset att Wallenberg med säkerhet vistats i detta fängelse på 1950-talet. Familjen von Dardel hade även fått ytterligare uppgifter om att han skulle vara i livet vid senare tidpunkt.

När jag reste ut i januari 1961 var min avsikt att försöka ta kontakt med biträdande utrikesministern Semjonov, som jag kände sedan hans vistelse i Stockholm. När jag övervägde vilka andra som jag kunde tala med föll tankarna på min sagesman.

— Jag påpekade för honom att jag under samtalet i januari 1961 inte hade berättat om anledningen till mitt intresse så utförligt som jag gjort men angivit de väsentliga punkterna. Jag erinrade ho-

nom vidare om att jag efter min inledande redogörelse hade frågat honom om han kände till fallet Wallenberg och att han då svarat jakande. Jag citerade det uttalande som han fällt om att Wallenberg var i dåligt tillstånd och mentalsjuk. Jag påminde även om att han tillkallat en kollega, med vilken jag likaledes talat om fallet och givit ett paper med anteckning av Wallenbergs namn.

Vid senare samtal och i brev hade min sagesman förklarat att jag missförstått honom på grund av hans dåliga tyska — fortsatte jag min framställning. Jag hade från min sida svarat, att jag alltid haft mycket lätt att förstå honom. Jag tillade att det skulle vara orätt av mig att inte säga att jag var säker på vad jag hade hört.

Jag framkastade i slutet av min framställning tanken att Wallenberg kanske på senare år varit på platser som Sovjetledningen icke kände till, men att det borde vara möjligt genom en mycket noggrann undersökning att få fram upplysningar för att erhålla full klarhet.

Detta skulle i Sverige — och i hela världen — uppfattas som en verkligt stor handling av Sovjetledningen.

Min sagesman tog därefter till orda, skriver fru Svartz vidare. Han sade sig dela de moraliska aspekter som drivit mig i min handling, men han kunde tyvärr ej ge någon personlig hjälp i denna angelägenhet. Hans person hade icke spelat någon roll i detta sammanhang. Om det samtal som lett till ett missförstånd mellan oss ville han säga följande. I början av samtalet hade jag berättat om fallet. Han hade då sagt, att han först genom min berättelse fått kännedom om fallet — före samtalet hade han sålunda icke haft någon aning om detta och absolut inte känt till namnet.

Han hade inte heller kunnat veta något om det, sa han vidare, då han intet haft att göra med fångelser eller fängelsesjukhus eller med krigsfångar eller med militärer över huvud. Efter kriget hade han blivit en helt civil medborgare. Dessutom hade han aldrig av sov-

jetiska myndigheter behandla andra krigsfångar. Han hade inte haft något att göra om Wallenberg till vad jag klara, att jag kände honom.

"Om I kanske"

Han hade till svar på "om Wallenberg" sagt att han kan va förmodade liv, så kunde förmoda att på det en sådana värd saken till ord icke som påstå

PRO
M
Jag ä
1961, o
heter tr
gjordes
min frå
Det var
kongressen
nuari 19
ryske fors
ställde fr
got om W
blev glad
kande sv
omtalade
levde, att
ligt och a
talsjukhu
Efter
lade vet

Torsdagen den 21 Februari 1957

SKARP SVENSK NOT OM WALLENBERG

• Misstro mot ryska utredningen

UD önskar sända
Moskva material
för undersökning

Sovjetregeringen kan inte avlasta sig ansvaret för Raoul Wallenbergs öde, heter det i den svenska svarsnoten på Sovjets memorandum. Svenska regeringen har svårt att tro att all dokumentation om Wallenbergs vistelse i Sovjet utöver vad som nämndes i memorandum skulle vara helt utplånad.

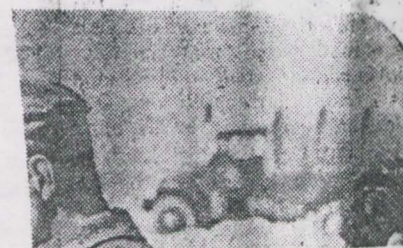
I den svenska svarsnoten, som på tisdagen överlämnades till utrikesministeriet i Moskva av ambassadör Rolf Sohlman, framhålls vi-

dare att svensk opinion med rätta är upprörd över vad som förekommit i denna sak. Om den sovjetiska säkerhetstjänsten handlat så egenmäktigt att den hållit ett neutralt lands diplomat som fånge under två och ett halvt år utan att rapportera till sin regering så fritar detta inte Sovjetregeringen från ansvar. Svenska regeringen förbehåller sig att ställa ytterligare material om Wallenberg till ryskt förfogande, vilket kan vara av betydelse för fortsatta undersökningar i Sovjetunionen.

Forts. sista

Polkram
för SAS
i Alaska

S GRÄNS

HÅRD NATTKAMP
FÖR 635 000 MAN
Tiondels procent
skiljer parterna
i avtalsstriden

idels procent och ören känne-
llens centrala förhandlingar
varföreningen och Landsorga-
dningsavtal för 635 000 arbe-
Vid 2-tiden på natten väntade
positivt resultat av förhandlin-
maste timmarna.

tis- Fram på kvällen när parter-
pp- na tog middagspaus för att
an- träffas kl 21 igen skildes
till deras bud endast av några
m- tiondelar av procent och
im- några ören. Man erinrar sig
i att utgångsbudet var pro-
ch longation från SAF:s sida
ed och krav på 5 procents
löt löneförhöjningar för 1957
ta från LO:s sida.

id- Kampen om dessa tion-
ka dels procent och ören an-
en- sågs sent på kvällen kunna
en bli ytterst långdragen, då
na det i grund och botten inte
be rör sig så mycket om pen-
ar gar som om principer.

Raoul Wallenberg

Svenska regeringen har sagt sitt om Raoul Wallenberg. Inte sitt sista ord men sitt mest klargörande. Av den vitbok som publicerades på torsdagen framgår varför statsminister Erlander och utrikesminister Nilsson vid samtal med såväl regeringscheferna Chrustjev och Kosygin (1964 och 1965) som utrikesminister Gromyko (1964) med sådan beslutsamhet hävdade att Raoul Wallenberg kunde antas vara i livet, trots alla ryska förnekanden.

Vitboken innebär också en konfrontation mellan demokrati och diktatur. I ena fallet plikten att tala öppet och göra sitt yttersta för att rädda en enskild människas liv — i andra fallet tvånget att av politiska skäl hålla tyst och efter direktiv från högsta ort ta tillbaka vad som tidigare sagts, att komma med bortförklaringar och förebygga vidare konversationer i en brännbar fråga med den ångsliga motiveringen att några privata samtal ... i detta ämne inte borde förekomma.

Det för regeringens handlingsätt under de senaste åren avgörande vittnesmålet — i sin helhet återgivet på annan plats — kommer från professor Nanna Svartz. Det behöver knappast påpekas hur sensationellt det måste anses vara att en framstående rysk vetenskapsman vid ett samtal i Moskva med professor Svartz år 1961 säger sig känna till fallet Wallenberg med tillägget att Raoul Wallenberg var mycket dålig samt befann sig på mentalsjukhus. Detta yttrande föll alltså fyra år efter det att ryska regeringen förklarat att Raoul Wallenberg med all sann-

dat sin kollega att höra sig för hos Chrustjev — med resultatet att den ryske vetenskapsmannen svarade "att N S Chrustjev som alla visste var fullständigt frisk och att jag inte var hans läkare". Då hade en förtörnad Chrustjev själv gripit in och återfört vetenskapsmannen till ordningen.

Vitboken innehåller också uppgifter om vittnesmål av personer som sagt sig ha varit medfångar till Raoul Wallenberg i fängelset i Vladimir, 20 mil öster om Moskva, under början av 1950-talet, alltså långt efter det han enligt officiellt ryskt besked skulle ha avlidit. Vittnesmålen, vilka väl att märka gjorts oberoende av varandra och i regel avgivits antingen inför tjänstemän vid utrikesdepartementet eller den svenska statspolisen, har granskats av justitieråden Gyllensvärd och Santesson. De finner att vittnenas utsagor "innehåller ett stort antal uppgifter vilkas riktighet kunnat kontrolleras, och de stödjer varandra". Slutsatsen blir att även om det inte föreligger full bevisning, så får utsagorna "anses göra sannolikt att Wallenberg varit vid liv åtminstone i början av 1950-talet och då befunnit sig i fängelset i Vladimir".

Den ryska inställningen har förblivit obevekligt negativ. Vittnesmålen från hemvändande fångar och professor Svartz redogörelse för sitt samtal har inte förmått de ryska makthavarna, vilka de än må ha varit, att vika en tum från sin ståndpunkt: att Raoul Wallenberg avled 1947 och att fängelseläkarens rapport är det enda tillförlitliga aktstycket. Mi-

Vi vet inte om Raoul Wallenberg i dag befinner sig i livet, men det bör alltså vara vår arbetshypotes. Regeringens, främst statsminister Erlanders, ansträngningar för att skapa klarhet är mer än aktningsvärda; av vitboken framgår indirekt hur hr Erlander under flera år inte skytt några mödor när det gällt att inför ryska myndighetspersoner driva Wallenbergs sak och framhålla dess betydelse för svensk opinion.

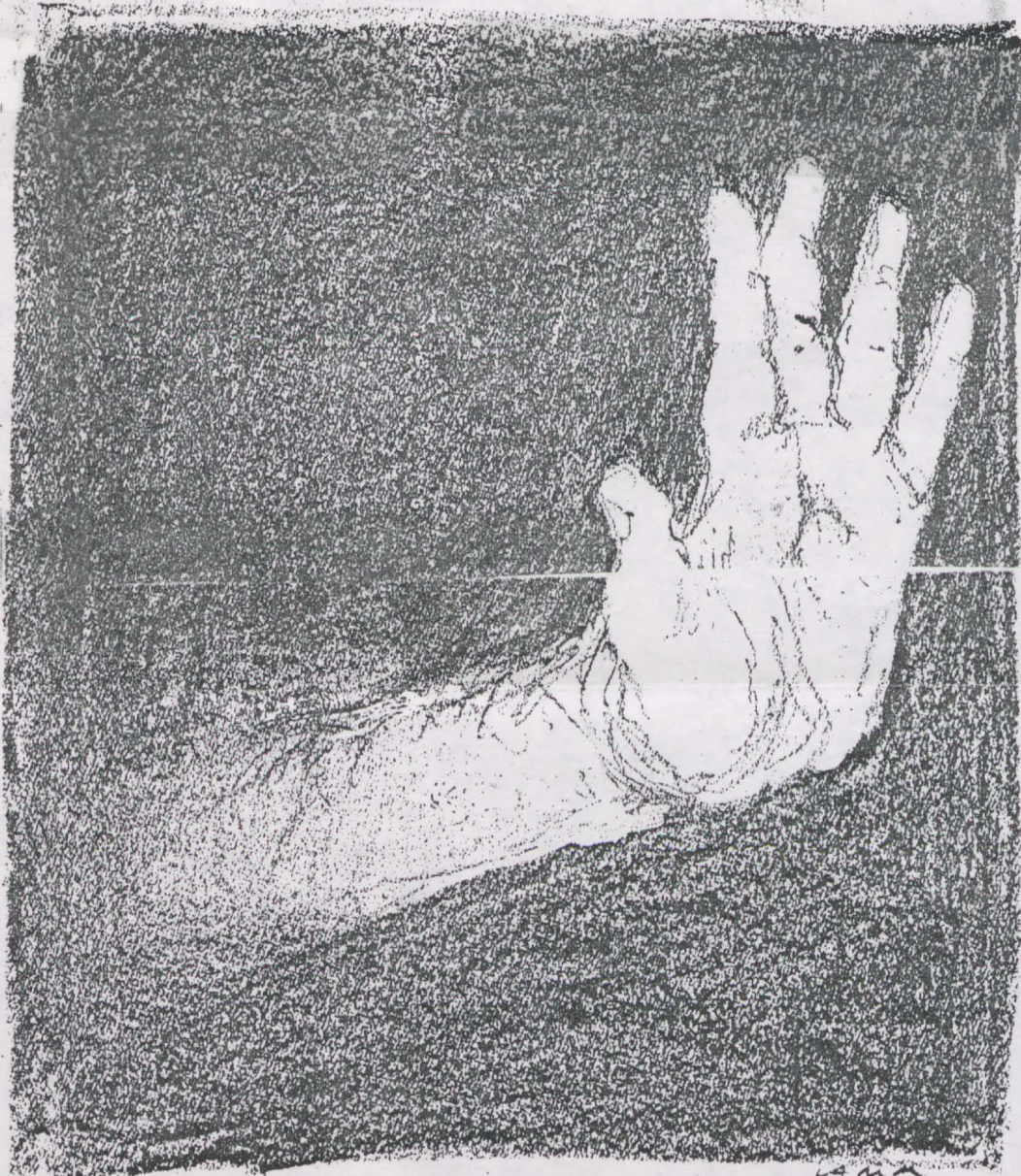
Ett stort problem — där ramtids forskning möjligen kan

lämna svar — är varför de ryska myndigheterna först (1944) förklarade att Wallenberg stod under sovjetiskt beskydd "och behandlades väl", för att sedan dra ned en järnridå och under tolv år försäkra att Wallenberg aldrig varit i Ryssland — och så 1957 meddela att han avlidit i ett ryskt fängelse. Det kan tänkas att Wallenberg genom sin verksamhet för att rädda ungerska judar undan tyskarna — en verksamhet som krävde både personliga och ekonomiska uppoffringar — uppträdde på ett sätt som väck-

te de ryska myndigheternas misstänksamhet, vilket vid den aktuella tidpunkten kunde ske utan någon som helst saklig grund.

Att man på svenskt regeringshåll nu ser mera pessimistiskt på fallet Wallenberg än tidigare kan läsas mellan rader. Fast står att det officiella ryska beskedet om Raoul Wallenbergs död 1947 med till visshet gränsande sannolikhet är oriktigt och att det i Sovjet rimligtvis måste finnas flera uppgifter om Wallenberg än ryska myndigheter velat medge.

Sovjet: Fallet är utagerat.

Kategoriskt nej på alla utspel om Wallenberg

Rysk irritation mot regeringen

Här följer ett sammandrag av titboken i punkt för punkt:

1) År 1957 publicerade UD en documentsamling rörande Raoul Wallenbergs fångenskap i Sovjetunionen. Offentliggörandet skedde sedan i huvudsak innebar att Sovjets regering med anledning av ett påräffat dokument från Ljubljankafängelset i Moskva ansåg, dels att det fanns grund att betrakta detta dokument som hänförande sig till Wallenberg, dels att slutsatsen borde dras att Wallenberg avled i Ljubljankafängelset i juli 1947.

2) I en svensk not 19 februari 1957 behöll sig regeringen rätt att ålla till förfogande det ytterligare material rörande Wallenberg som

regeringen bedömde vara av betydelse för fortsatta undersökningar i Sovjetunionen.

3) Den 17 april 1957 svarade ryssarna att den sovjetiska regeringen tyvärr icke förfogade över några som helst ytterligare upplysningar.

4) I början på 1959 hade det svenska regeringens arbete med det nya bevismaterialet hunnit så långt att underlag fanns för en ny framställning till Moskva. I en not den 9 februari 1959 förklarades att det till de svenska myndigheternas kännedom hade kommit ett flertal utsagor från ryska krigsfångar av innebörd att Wallenberg överförts till Vladimir. En skyndsamt undersökning begärdes.

Den ryska regeringen har kategoriskt och som regel även bryskt avvisat varje svensk framstöt för att bringa klarhet i Wallenbergaffären. Detta framgår av den redovisning i 26 olika punkter som regeringen presenterade i form av en ny vitbok på torsdagen. Professor Nanna Svartz delvis sensationella vittnesmål utgör det centrala avsnittet i vitboken. De flesta av regeringens aktioner under senare tid bygger också på hennes vittnesmål. Enligt detta skulle Wallenberg ha varit i livet så sent som i början på 1961 men vårdats på mentalsjukhus.

Den starka ryska irritationen i frågan gjorde sig tydligt märkbar bl a under Nikita Chrustjovs Sverigebesök 1964. Jag är inte här för att avlägga räkenskap för Stalinperioden, sade Chrustjev. Till Erlander sade den nye ryske regeringschefen Kosygin så sent som i somras att en regeringschef kan snabbt finna en levande men ej en död. Han frågade också irriterat hur man på svensk sida kunde tro att de sovjetiska myndigheterna bevarade Wallenberg i Sovjet. Kosygin avslöjade också att de ryska myndigheterna inte har någon personlig dossier över Wallenberg. Varför visste han inte.

5) I ett svar 6 mars 1959 meddelades från Moskva att en förnyad undersökning icke bringat några nya informationer i dagen. Uppgifterna om Wallenbergs vistelse i Vladimir hade icke bekräftats.

6) Under våren och sommaren 1959 pågick förberedelser för Chrustjovs besök i Sverige. Den sovjetiska ambassaden underrättades den 8 maj om att Wallenberg-ärendet skulle komma att upptas.

7) Den 27 juni 1959 fick Wallenbergs mor, fru Maj von Dardel, ett besked från ryska UD, där det hänvisades till det ursprungliga beskedet i februari 1957.

8) Den 17 juli 1959 överlämnade

UD en sammanfattning av det väsentliga svenska bevismaterialet angående fängelsevistelsen i Vladimir.

9) Under senare delen av 1959 lämnade UD pressmeddelanden vari det understöks att alla upptänkliga spår prövats.

10) Den 25 april 1960 avlämnade f d justitieråden Gyllensvärd och Santesson ett yttrande om krigsfångarnas vittnesmål. Enligt utredarnas mening måste efter svensk rätt den föreliggande undersökningen, ehuru icke innefattande full bevisning i förevarande hänseende, anses göra sannolikt, att Wallenberg varit vid liv åtminstone i början av 1950-talet och då

Erlander begärde under överläggningarna besked av Kosygin i tre punkter. Han ville ha tillgång till de undersökningar som gjort att man på rysk sida delvis ändrat hållning och nu betraktade det som helt klart att Wallenberg avlidit 1947. Vidare begärdes motbevisning mot de vittnesmål som avlagts av hemvändande krigsfångar och som granskats av svenska jurister.

Vittnesmålen från krigsfångarna är, som Dagens Nyheter tidigare omtalat, fördelade på tre olika grupper:

- Schweiziske medborgaren E Brugger har uppgett att han i Vladimir-fängelsets corpus 2 vid månadsskiftet juli/augusti 1954 haft knackningsförbindelser med Wallenberg.

- En österrikisk medborgare, vilken under 1945—1955 vistats i sovjetiska fängelser har förklarat att han i början av 1955 delat cell med Wallenberg. Det österrikiska vittnets namn vill regeringen inte avslöja.

- Två tyska medborgare H T Mulle och G Rehekampff har var för sig uppgett att de vid olika tillfällen av en och samma sovjetiske medfånge i Vladimirfängelset erfarit att Wallenberg vistades i corpus 2 i Vladimir i början av 1950-talet.

befunnit sig i fängelse i Vladimir.

11) Ett nytt viktigt vittnesmål framkom i januari 1961 i samband med ett besök i Moskva av professor Nanna Svartz. Vid samtal med en framtående sovjetisk vetenskapsman hade hon på direkt fråga erhållit svaret att denne kände till Wallenberg.

12) Professor Svartz underrättade skyndsamt den svenska regeringen om saken, och statsminister Erlander sände ett brev direkt till ministerpresident Chrustjev, som utmynnade i en begäran att en svensk läkare omedelbart skulle få resa till Moskva och tillsammans med sina sovjetiska kolleger bestämma om transportsätt, läkar-

vård mm i samband med överförande av Wallenberg till Sverige. Brevet är daterat den 9 februari 1961 och överlämnades av ambassadör Sohlman den 25 februari till Chrustjev. Denne förklarade omedelbart att han icke hade något nytt att tillägga.

13) Professor Svartz vidtog olika ansträngningar för att återknyta kontakten med sina kolleger i Moskva. Frågan togs upp med sagesmannen vid ett nytt besök i mars 1961. Sagesmannen hävdade nu att professor Svartz missförstått honom. Den 10 juli 1961 begärde Sohlman svar på Erlanders brev, men fick inget.

”Inget intresse behålla Wallenberg”

14) I maj 1962 inbjöds professor Svartz till läkarkongress i Moskva och sammanträdde på nytt med sin sagesman, som avvisade varje meningsutbyte om Wallenberg.

15) I samband med den sovjetiska ambassadören Gusevs förflyttning från Stockholm uppkallades han den 17 augusti 1962 till Erlander och ombads att efter återkomsten till Moskva vidarebefordra en entrogen vädjan om positiv behandling av de svenska framställningarna angående Wallenberg.

16) Sedan utrikesminister Nilsson inbjödits att besöka Moskva i maj

1963 underrättade UD Sovjetambassaden att han som enda konkret ärende ville ta upp Wallenbergsfrågan. Vid sammanträffandet i Moskva avrådde Gromyko Nilsson från att ta upp saken med Chrustjev. Vid ett möte med denne den 17 maj hänvisade Nilsson till professor Svartz utsago och riktade en entrogen vädjan till Sovjetledaren om hjälp för att få klarhet i Wallenbergs öde. Han fick till svar att Wallenberg skulle ha återlämnats till Sverige om han funnits i Sovjet.

17) Under Gromykos svarsbesök i Stockholm i mitten på mars 1964

äggde ett samtal rum med Erlander som nästan helt ägnades Wallenbergsfrågan. Gromyko svarade att Wallenberg ej fanns i Sovjetunionen, att man ej hittat några ytterligare spår och att professor Svartz utsagor måste bero på missförstånd. Senare fick professor Svartz ett brev daterat 29 april 1964, vari vetenskapsmannen förklarade att han vid samtalet i januari 1961 sagt sig ingenting veta om Wallenberg.

18) Den 3 april 1964 besvarade Nilsson en fråga i riksdagen av folkpartiledaren Ohlin.

19) Med anledning av Chrustjovs

förestående besök i Sverige hade ambassadör Jarring 26 maj 1964 ett samtal med chefen för skandinaviska avdelningen i ryska UD Kovaljov. Där begärdes en förnyad undersökning. Den 11 juni 1964 kallades Jarring till vice utrikesminister Orlov som meddelade att noggranna undersökningar gjorts men att inget nytt fanns att meddela. Uttalanden av några personer om att Wallenberg skulle ha varit i livet efter 1947 berodde antingen på misstag eller också återspeglade de vissa kretsars strävan att komplicera förbindelserna mellan Sverige och Sovjet, sade Orlov. Wallenberg hade efter 1947 icke be-

funnit sig i någon hälsovårdsanstalt, något fängelse eller på någon annan plats.

20) Under Chrustjovs besök i Sverige 22—27 juni 1964 fördes Wallenbergsfrågan på tal vid flera tillfällen. Huvuddiskussionen ägde rum under ett enskilt sammanträffande mellan Erlander och Chrustjev i närvaro av utrikesminister Nilsson och statsrådet Palme efter regeringsöverläggningarna den 23 juni. Erlander underströk den vikt man fäste vid Wallenbergsfrågan och det stora förtroende han hyste för professor Svartz.

Chrustjev reagerade med en förklaring att han icke hade kunnat

föreställa sig att frågan ännu skulle tagas upp av den svenska regeringen. Han förklarade att Wallenberg icke fanns i Sovjetunionen. Detta hade han redan med skärpa sagt ifrån till ambassadören Sohlman. Den svenska regeringen måste förstå, att Sovjetunionen självfallet skulle utlämna Wallenberg, om denne fanns i livet, oberoende av hans fysiska eller psykiska tillstånd.

Vad skulle den sovjetiska regeringen ha för intresse att behålla Wallenberg? Professor Svartz uttalande byggde på ett rent missförstånd. Hennes sovjetiske sagesman hade aldrig hört talas om Wallenberg.

Kamrat i cellen...

(Forts. från sidan 1)

Utkast till thriller på tåget till Moskva

Men han hörde talas om Wallenberg och detta vid en tidpunkt som nu efter det ryska svaret får en speciell betydelse.

— Det var så, säger Richter vid vårt samtal i hans nyinredda lägenhet på Herderstrasse nr 14 i Ludwigschafen, det var så att jag någon gång i juli 1947 kallades ut i fängelsekorridoren. Där stod en rysk officer, som ville fråga ut mig om vissa saker. Först ville han veta vilka cellkamrater jag hittills haft under mina fängelseår i Sovjetunionen.

Jag räknade upp alla namn jag kom ihåg och nämnde också namnet Wallenberg. Då blev officeren vaksam och ville veta allt vad jag visste om Wallenberg, vad Wallenberg hade sagt till mig och vad jag hade sagt till Wallenberg. Sedan jag omtalat allt vad jag visste sattes jag för 14 dagar i ensamcell med utgångsförbud. Det skulle tydligen förhindras att jag spred ut att ryssarna varit speciellt intresserade för Wallenberg.

När denna händelse utspelades satt Richter i Lefortovskafängelset, dit han flyttats i juni-juli 1945. Den exakta tidpunkten kommer Richter inte längre ihåg, men han tror att det var i mitten eller mot slutet av juli 1947 som förhöret i fängelsekorridoren ägde rum. Alltså vid ungefärligen den tidpunkt som ryssarna nu anger såsom tiden för Wallenbergs död.

Detta var det sista Gustav Richter hörde talas om Wallenberg i Ryssland. Nu tillbaka till det första mötet.

Den nye fången, som föstes in i cell 123 i Ljubljanka, kom direkt från en 13 dagars järnvägsresa från Budapest via Rumänien till Moskva. Han hade förts från stationen raka vägen till säkerhetstjänstens illa berömda centralfängelse. Han presenterade sig för sina cellkamrater som svensken Raoul Wallenberg från svenska legationen i Budapest.

Gav Wallenberg mat och cigaretter

Wallenberg var vid mycket gott lynne trots den långa och strapatsrika resan och han hade en gläpande aptit, som stod sig hela månaden igenom. Richter och Scheuer hade officersransoner i fängelset, men Wallenberg fick bara matkapsranson, och den var för vanliga människor otillräcklig. För Wallenberg, som tydligen hade en svältperiod bakom sig, var den mer än otillräcklig. Hans cellkamrater delade emellertid med sig, inte bara av maten utan också av cigaretterna. Den menige Wallenberg fick bara pipetobak, medan de båda officerarna fick cigaretter — 25 stycken varannan dag.

Det fängelseliv som Wallenberg, Richter och Scheuer förde tillsammans var under omständigheterna ganska hyggligt. Ljubljanka är, säger Richter, ännu i dag ett ganska bekvämt fängelse. Det var också före revolutionen hotell, det har parkettgolv i alla cellerna och centralvärme som värmer så pass att man kan sitta i skjortärmarna mitt i vintern. Man fördrev tiden med långa föredragsliknande samtal. Wallenberg berättade om Sverige, svenskarna och svensk historia, Richter, som varit polisattaché vid tyska legationen i Bukarest, berättade om Rumänien, och Scheuer, som redan, under första världskriget varit fånge i Ryssland, undervisade Wallenberg i ryska.

Emellanåt spelade man schack, dam och domino och läste böcker. Från fängelsebiblioteket fick man nämligen lov att begära in böcker.

Ny sändning — passa på!

ROLIN kjortan

— som inte
över strykas

nu fått ingen! Mer
appt sägas, så känd
är den vid det här
v engelsk specialbe-
vullspoplin som har
praktiska egenska-
SFL:s välkända
rolinskjortan be-
strykas, om den
ge, är lättvättad
handlad.

ätt, blått, i två
fast krage och

75

stförskott
nummer.

m

Det var visserligen bara ryska, men Scheuer och Wallenberg kunde läsa dem. Richtes vägrade däremot enständigt att lära sig språket.

En enda gång blev Wallenberg under denna månad kallad till förhör. Då han kom tillbaka berättade han vad den förhörsledande kommissarien sagt:

— Dig känner vi nog till, du är en storkapitalist och splon.

Någon direkt anklagelse hade förhörsledaren efter rysk princip och vana dock inte framställt. Wallenberg var emellertid orolig för att han skulle anklagas för spioneri, och varför han fruktade det berodde på en nästan löjlig tillfällighet.

Utkast till roman

Under den långa tågresan från Budapest till Moskva hade Wallenberg för att fördriva tiden börjat fundera ut en handling till en thrillerroman med spionagemotiv.

Han skrev ned en synopsis och en personförteckning, och den lappen hade han på sig när han kom fram till Moskva och inlämnades på Ljubljanka. Ryssarna fann den och tog den i beslag vid kroppsvisiteringen. Efter detta fruktade Wallenberg att lappen skulle kunna användas mot honom som "bevis". Han misströstade att ryssarna någonsin skulle kunna förstå att det bara var utkast till en uppdiktad roman.

Också om en annan sak gjorde sig Wallenberg bekymmer. Han ängslades för att hans familj och vänner i Sverige skulle tycka att det var pinsamt och förnedrande att höra att han satt i fängelse.

— Men Herre Gud, man, sade jag till honom, det måste väl också vara och en i Sverige förstå att det är närmast en ära att sitta i ryskt fängelse, säger Richter.

Lika litet som de andra fångarna fick Wallenberg träda i förbindelse med omvärlden. Han skrev en skarp inlaga till fängelsemyndigheterna var han protesterade mot behandlingen. Han påpekade att det var i strid mot folkrätten att en svensk diplomat, som t o m företrätt ryska intressen, skulle hållas inspärrad i fängelse. Han begärde enträget att bli satt i förbindelse med svenska ambassaden i Moskva och att få skriva till sin familj i Sverige.

Något svar fick han inte under den tid vi var tillsammans, och jag tvivlar på att han över huvud taget fick det, förklarar Richter.

Wallenberg sjöng och skämtade

Bortsett från sina bekymmer för den eventuella spionageanklagelsen och oron för moderns och de anhörigas reaktioner var Wallenberg hela tiden vid ett synnerligen gott humör, berättar Richter vidare. Han brukade gå av och in i cellen för att få motion, och då sjöng han en stor repertoar engelska och amerikanska visor. Vi kunde också utmärkt väl skämta och skoja tillsammans, och Wallenberg visade aldrig tecken till att vara nedbruten.

Vid minnet av Wallenbergs sjungande skrattar Richter, men han blir strax allvarlig och tillfogar:

— Men kan ju aldrig veta... Den som placerades i ensamcell i ett ryskt fängelse brukade snabbt brytas ned. Av mina kamrater från Bukarest var det 4-5 som inte klarade sig. De hade råkat in i ensamceller och hade inte kraft att stå emot pressen. Annars var behandlingen i fängelset i och för sig inte dålig. Vi fick promenera på fängelsegården i 20 minuter varje dag och vi fick bada var tionde dag. Stivt jag vet förekom heller aldrig misshandel eller tortyr av något slag. Man hotade inte ens med det i något fall. Det värsta som förekom var just

När vi blev skilda åt var Wallenberg fortfarande vid god vigör både psykiskt och fysiskt. Han hade aldrig nämnt något om att han hade något fel på sitt hjärta. Hade han gjort det skulle han säkert också ha fått läkarbehandling, för sjukvården i Ljubljankajaka fungerade tillfredsställande. Det var bara att kalla på vaken, och vips var en sjukvårtserska där med alla medikamenter man behövde.

Vad tror Richter nu om ryssarnas påstående att Wallenberg skulle ha avlidit redan 1947?

"Inte naturlig död"

Han tror inte på det. Dvs han tror inte att Wallenberg i så fall dött en naturlig död, eller som han uttrycker det:

"En väv av påhitt Raoul levde senare"

Vi har tagit del av den preliminära översättningen av det ryska svaret, och det råder ingen tvekan om att aktstycket från början till slut, är en väv av påhitt — till på köpet dåliga påhitt, säger författaren Rudolph Philipp i Wallenbergaktionen.

Ingen av de personer som omnämnas i dokumentet är betecknade nog i livet. Abakumov har blivit arkebuserad, Smoltsov är avlidit, Raoul Wallenberg, själv kremerad utan att dödsorsaken bestämt anges. Man säger bara att det förmodligen rört sig om en hjärtinfarkt, något som när det gäller en så ung och stark person är högst otroligt.

För det andra har Raoul bevisligen lämnat Ljubljankafängelset 2½ år före det av ryssarna angivna dödsdatum. Han befann sig sedan våren 1945 i Lefortovskafängelset, det vet vi genom många av varandra oberoende vittnen.

För det tredje: Varför har Moskva valt just 17 juli 1947 som Wallenbergs dödsdag? Jo, därför att den bevisnings som via UD ställts till deras förfogande slutade just omkring medio av detta år.

Ohlin: Svensk vitbok nu angelägen

Folkpartiledaren professor Bertil Ohlin säger sig känna bestörtning inför det ryska meddelandet om Raoul Wallenbergs död. Alldeles fränsett ansvarsfördelningen mellan olika ryska ämbetsmän utgör det inträffade en fruktansvärd anklagelse mot ett system där sådant kan hända och där den enskilda människans rättigheter tydligen kan trampas under fötterna hur mycket som helst.

Det är oförklarligt att man på rysk sida i tre år efter Berijas död har bestridit att Wallenberg någonsin funnits i Ljubljankafängelset trots att svenskt material innehållit bl a en hänvisning till detta fängelse. Det som förevarit gör att man måste ställa sig skeptisk till sanningen i den förklaring som nu lämnats. Det är angeläget att man på svensk sida granskar det ryska materialet med den största omsorg och skepsis för att ingenting skall underlåtas som kan och bör göras. Publiceringen av en svensk vitbok med allt material för de gångna elva åren är nu angelägen, slutar professor Ohlin.

Hagberg: Förtroendet ökar för Sovjetstaten

Jag är uppskakad över uppgiften att Wallenberg inte längre är i livet och att han dött i ett sovjetiskt fängelse. Det hela ter sig för mig som meningslöst och grymt, säger riksdagsman Hilding Hagberg.

Efter att ha harangerat Wallenberg för hans insatser i humanitetens tjänst, fortsätter den svenska kommunistledaren:

Det ter sig för mig alldeles oförklarligt att han vid befrielsen skulle hamna i ett ryskt fängelse i stället för att med ärebetygelser återböras till sitt land. Meddelandet från

Då måste man nog anta att ryssarna hjälpt till...

När Richter efter återkomsten till Tyskland 1955 förhöordes av representanter för svenska UD fick han sig förelagt sju bilder av svenska personer. Utan tvekan stannade han för bilden av Wallenberg. Minnet av svensken hade präglat sig starkt hos honom. Wallenberg var ju också den ende svensk han mött på intimare basis och framför allt var Wallenbergs öde ovanligt bland fängelsekamraterna, som annars utslutande bestod av tidigare tyska legations- och konsulatstjänstemän.

Richter själv och många med honom trodde på den tiden att Wallenberg skulle vara hemma långt före dem. De bytte som fängelse-etiken bjuder adresser, för att den som först blev fri skulle underrätta den andra om böjerna. Men Richter trodde aldrig att han skulle behöva underrätta Wallenbergs familj. När han själv skulle bli fri visste han inte, han tvivlade på att han någonsin skulle bli det, särskilt sedan han 1952 blivit dömd till 25 års tukthus. Det var därför något av en chock när han vid återkomsten till Tyskland fick reda på att Wallenberg fortfarande var saknad.

Men jag tror inte ett ögonblick på att ryssarna skulle ha tappat bort aktens i fallet Wallenberg. Ryssarna är pedanter när det gäller skrivna papper och särskilt ifråga om kartotekskort. Det skrivs ideligen, ideligen kartotekskort och det förs ett oändligt antal liggare. Varje gång en fånge tas till förhör utställs det ett flertal dokument och på vägen till förhörsrummet förekommer åtminstone en kontroll, där fångens namn och personalia skrivs in i en liggare. Alla dessa dokument kan helt enkelt tote ha försvunnit ens efter Berijas död. Mina akter var fulltliga in i minsta detalj när jag släpptes 1955 och då hade Beria varit död i minst två år.

F d polisattachén i Bukarest Gustav Richter, 44 år gammal, är numera anställd vid den stora kemiska fabriken "Badische Anilin- und Sodafabrik" i Ludwigschafen. Han strävar efter att glömma de elva år han måste tillbringa i Ryssland och han har just inga andra krav på livet nu än att få leva i fred så långt bort som möjligt från den stora politiken.

Men det händer naturligtvis att han tänker tillbaka på dagarna och åren i Ljubljanka och i Lefortovskaja. Ofta dyker då bilden av Raoul Wallenberg upp:

— Det var en människa som man minns med glädje och värme.

Abakumov föll på 'komplotter'

Generalöversten Viktor S Abakumov, som i Sovjets memorandum ges skulden för behandlingen av Wallenberg, var minister för statssäkerheten 1946-1952. Efter Stalins död på våren 1953 och Berijas fall på sommaren kom turen också till Abakumov i "utrensningen av utrensarna". Juldagen 1954 — på årsdagen av tillkännagivandet att Berija avrättats — rapporterades att Abakumov och tre medanklagade arkebuserats efter en rättegång i Leningrad.

Bland brotten påmdes att han fabricerat anklagelser mot senare återuppräddade partimedlemmar. Särskilt anfördes hans ansvar för det s k Leningradfallet, varmed torde åsytas en process under Stalinetiden mot anhängare i Leningrad till forne partisekreteraren Andrej Zjdanov.

Sovjetregeringen ger både ett vittnesbörd om förvirringen efter det andra världskrigets slut och det brottsliga godtycke som Berija och hans anhängare kunde utveckla.

Samtidigt känner man sig lättad över att dunklet i frågan skingrats. Sanningen är bitter för oss alla, och särskilt för Raoul Wallenbergs släktingar, men den är bättre än ovissheten. Jag betvivlar att någon regering i världen skulle ha modet att ge en motsvarande redogörelse.

I det långa loppet måste detta leda till ett ökat förtroende och ett bättre samarbete mellan Sverige och Sovjetunionen. För de svenska kommunisterna utgör det dessutom en bekräftelse på det allvar och den fasta beslutsamhet med vilket Sovjetunionens kommunistiska parti liksom och bry Sovjetregeringen går in för att likvidera efterkrigstidens misstag och trygga den mest allsidiga demokratisering och vakthållning kring lagarna och kring folkets rättigheter.

träffsp för nuvarande oc Bolide

(och en bra fyndplats fö

ERNST NILSON HAR NU
övertagit Volvo-representationen
även i Stockholms sydöstra för-
orter. Det betyder att alla
Volvo-vänner fått en ny träff-
punkt vid Bolidenvägen 4, där
Ernst Nilson i sin nya filial visar
såväl nya som begagnade bilar.

Välkommen till
Välkommen att

ERNST

försälj

Sveavägen 53, tel. 34 96 40
Ringvägen 47, t

6

Chrustjev ingrep mot Wallenbergsvittne

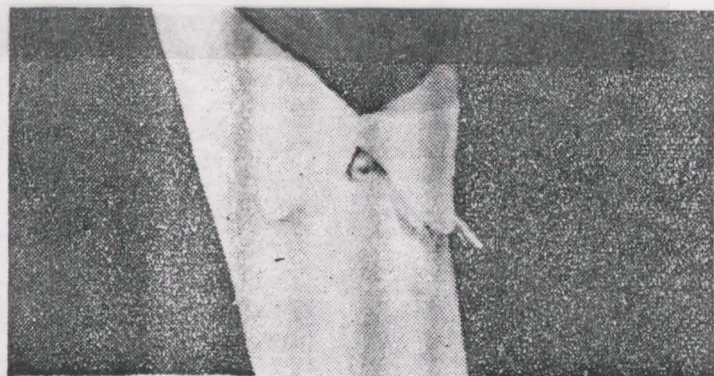
Rysk forskare tog tillbaka allt Nanna Svartz kurir i Moskva

En framstående sovjetisk vetenskapsman lämnade i januari 1961 upplysningar till professor Nanna Svartz som enligt hennes bestämda uppfattning innebar att Raoul Wallenberg vid denna tidpunkt alltjämt var i livet, men att han vårdades på ett mentalsjukhus. Vetenskapsmannen tog dock senare tillbaka uppgiften sedan han kallats till den dåvarande ryske regeringschefen Nikita Chrustjev, som fått rapport om samtalet och då blivit mycket upprörd. Missförståndet sades ha uppstått genom språksvårigheter. Detta avslöjas i den nya vitbok i Wallenbergsaffären som offentliggjordes på torsdagen. Där redovisas i 26 punkter de aktioner som regeringen vidtagit sedan 1957.

Raoul Wallenberg — försvunnen sedan 1945.

Professor Nanna Svartz: Jag blev helt bestört när den ryske vetenskapsmannen tog tillbaka allt han tidigare sagt.

De ryska myndigheterna har hela tiden kategoriskt avisat varje framstöt som gjorts från svensk sida. Vid flera tillfällen har man varit påtagligt irriterad. Irritationen gjorde sig särskilt märkbar under Nikita Chrustjevs besök i Sverige 1964. I somras frågade också den ryske regeringschefen Alexej Kosygin hur man på svensk sida kunde tro att de sovjetiska myndigheterna bevarade Wallenberg i Sovjet.

Den svenska aktionen stöder sig på vittnesmål från krigsfångar, bl a en österrikisk medborgare, som uppgivit att han 1955 delat cell med Wallenberg i Vladimirlängelset. Justitieråden Ragnar Gyllenswärd och Per Santesson förklarar att det är sannolikt, fast full bevisning inte föreligger, att Wallenberg vistats i Vladimirlängelset.

Se sidorna sex och sju

Nanna Svartz om Wallenberg:

Det uppseendeväckande vittnesmålet från professor Nanna Svartz om Wallenbergs öde intar en central plats i vitboken. Här följer professor Svartz egen redogörelse för den dramatiska vändning som affären med den försvunne diplomaten tog 1961.

Under besök i Moskva i januari 1961 för att hålla föredrag vid en vetenskaplig kongress sammanträdde jag med flera framstående sovjetiska vetenskapsmän. Med en av dessa hade jag den 27 januari ett samtal på tjänsterummet. Detta fördes på tyska. Efter en stunds diskussion om kongresser, forskning m m bad jag honom om ursäkt att jag drog upp en fråga som lög mig och andra svenskar mycket om hjärtat. Jag gav honom en redogörelse för fallet Raoul Wallenberg och frågade honom om han kände till saken, varvid han nickade jakande. Jag frågade honom då om han kunde ge mig något råd hur jag kunde förfara för att vinna klarhet, var Wallenberg befinna sig. Jag ombedde att vi i Sverige hade uppgifter om att han levde ännu för ett par år sedan

och att hans anhöriga fått meddelanden som tydde på att han fortfarande var vid liv. Min sagesman sade då att den jag frågade om var i mycket dåligt tillstånd. — På hans fråga vad jag önskade svarade jag att huvudsaken var att Wallenberg kunde föras hem i vilket tillstånd han än vore. Min sagesman sade då mycket lågt att den efterfrågade var på mentalsjukhus. Sedan tillade han: "Jag skall kalla hit en av mina kolleger och rådgöra med honom." Han lämnade rummet och återkom efter en kort stund tillsammans med kollegan, varefter han själv åter avlägsnade sig.

Kollegan satte sig mitt emot mig. Jag frågade honom om han orienterats om vad saken gällde, och han bekräftade detta. Han frågade mig noga om var Wallen-

berg tjänstgjorde och bad mig skriva hans namn på ett papper. Jag skrev då Attaché Raoul Wallenberg. Jag berättade att hans mor var min patient. Hon skulle behöva få ro och få full visshet. Även om sonen vore än så sjuk, skulle det vara en välgärning mot henne och för övrigt hela Sverige om han kunde få vårdas i hemlandet. Jag frågade honom om han kunde hjälpa oss, och han svarade att han skulle göra allt vad han förmådde. Jag nämnde att jag kände biträdande utrikesminister Semjonov sedan hans vistelse i Sverige och fick genast rådet att vända mig direkt till denne.

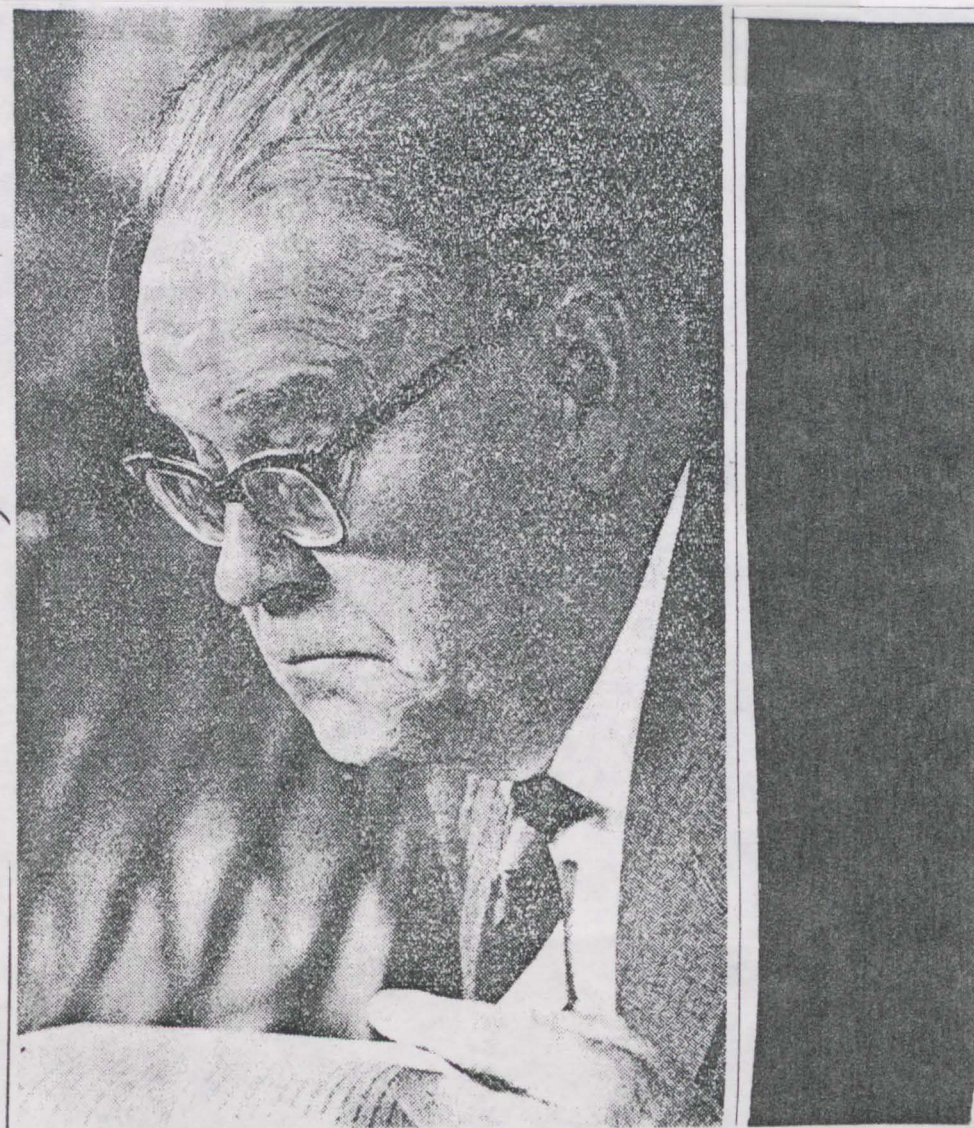
Jag frågade kollegan vidare om han ansåg det möjligt att jag som läkare kunde föra hem Wallenberg. Han ansåg att — "om han fortfarande är vid liv" — ett så-

dant tillvägagångssätt ej vore omöjligt, men att jag skulle tala med Semjonov därom.

På hotellet telefonerade fru Svartz till Semjonovs sekreterare, men fick svaret att Semjonov rest utomlands.

På kvällen hölls bankett. Efter måltiden fick jag plötsligt, skriver fru Svartz, se kollegan, som kom emot mig och frågade om jag träffat Semjonov. Jag svarade då att han rest utomlands och frågade om jag kunde skriva till Semjonov. Han svarade ja. Efter resonemang lovade han att jag fick säga i brevet att jag talat med dem båda — dvs med honom och min egentliga sagesman — och att de gett mig rådet att vända mig till Semjonov.

Forts. sid. sju, spalt ett

"Svensken ej här" — besked en månad efter hans död

49 UD-FRAMSTÖTAR SEDAN 1952

Medgivandet förbyttes i tolv års bestridande

Endast vid två tillfällen har man i Moskva officiellt medgivit att Raoul Wallenberg var eller varit i ryska händer: den 16 januari 1945 och den 6 februari 1957. Under de mellanliggande tolv åren har man på rysk sida konsekvent vidhållit att Raoul Wallenberg var okänd och att han aldrig varit i Sovjetunionen. År 1953 förklarade ambassadör Rodionov i ett muntligt meddelande till dåvarande kabinetssekreteraren Lundberg att "alla försök att förbinda frågan om Wallenbergs öde med hans förmenta vistelse i Sovjetunionen är helt grundlösa".

Samtidigt klagade Rodionov över att "frågan om Raoul Wallenberg på det mest oblyga sätt utnyttjats för mot förhållandet till Sovjetunionen fientliga ändamål". I den senaste noten med uppgifter om Wallenbergs död heter det däremot att "Sovjetregeringen framför sitt uppriktiga beklagande i anledning av vad som förekommit och uttalar sin djupa medkänsla till svenska regeringen och likaså till Raoul Wallenbergs släktingar". Wallenbergs kvarhållande i fängelset betecknas som en följd av den 1954 avrättade säkerhetsministern Abakumovs "brottsliga verksamhet".

Det var den 17 januari 1945 som Raoul Wallenberg lämnade Budapest tillsammans med tre ryska militärer "om som gäst eller fange vet jag inte", enligt vad Wallenberg förklarade innan han måste ge sig av. Redan dagen innan, den 16 januari, hade emellertid vice utrikesminister Dekanov (avrättad 1953) meddelat svenska ministern i Moskva, Söderblom, att Wallenberg påträffats och att åtgärder till skydd för honom och hans egendom hade vidtagits av de sovjetiska myndigheterna. Det dröjde däremot länge innan UD fått uppgifter om hur det gått för övrig personal vid

nuari 1945 erhölet ett kort meddelande, grundat på indirekta uppgifter från en av befälhavarna vid en trupperad rycka som deltog i striderna i Budapest, om att Wallenberg skulle ha påträffats...

Senare har, i syfte att verifiera meddelandet av den 14 januari 1945 angående Wallenbergs, noggranna undersökningar och efterforskningar efter Wallenberg verkställt, vilka emellertid inte lett till positiva resultat...

Alla ytterligare åtgärder som vidtagits efter den 30 januari in- naverande år för undersökning av meddelandet angående Wallenberg

Undan ett Vysjinskij negativa be-
sked "inte kunde motbevisas" och
att "nya fakta" om Raoul Wallenberg
måste förbringas innan regeringen
kunde vidta några ytterligare åtgär-
der. Samtidigt sade sig Unden
tro att Wallenberg alltjämt var i
livet.

**Vittnesmål 1951-
resultat i framtid**

Mellan 1947 och 1951 hade några
väsentliga nya fakta om Wallenberg
inte ingått till UD och man visste in-
te med säkerhet om han efter det
första omhändertagandet råkat i
fångenskap, likviderats, omkommit
eller tappats bort. Hösten 1951 er-
höll emellertid UD ett viktigt vitt-
nesmål och vid årsskiftet förfogade
man över flera; kärnpunkten i det
viktigaste var att Wallenberg hölls i
fängsligt förvar i Moskva. Detta
stärkte departementet — där Arne
Lundberg som kabinetssekreterare
1951-56 nedlade ett energiskt ar-
bete — i dess avsikt att driva saken
vidare.

På grundval av uppgifterna från
1945 och de senare vittnesmålen
överlämnades den 11 februari 1952
en demarche till ambassadör Rodio-
nov som utmynnade i en anhängan
att ryska regeringen måtte vidta "de
för Wallenbergs snara återförande
till Sverige erforderliga åtgärder".
I demarchen fastslogs att "de av
svenska myndigheterna bedrivna ef-
terforskningsarna ha utgjort med den
största noggrannhet och under sträng
prövning av materialets trovärdighet.
Materialet har under senaste året
avsevärt ökat. Det föreligger ett
antal utgifter, som styrka att Wall-
enberg fr o m år 1945 befunnit
sig i fängsligt förvar i Moskva, tid-
vis i Lefortovskaja-fängelset.

Med utgångspunkt från att Wal-
enberg sålunda funnits inom Mosk-
vaområdet torde det vid en förnyad
undersökning vara möjligt för Sov-
jetunionens regering att fastställa
Wallenbergs uppehållsort och öde.

Efter påstötning besvarades de-
marchen med en ytterst knapphän-
dig not från ryska ambassaden i
Stockholm, där det bara hette att
Sovjetmyndigheterna inte förfoga-
de över några tilläggsuppgifter om
Raoul Wallenbergs öde "över dem
som redan meddelats av utrikes-
minister Vysjinskij i augusti 1947.

Denna not fick ett formellt höv-
ligt men i sak helt avvisande svar,
fångarnas vittnesmål avvisades som
härmande från krigsförbrytare
vilkas uppgifter det var omöjligt
att godta. Tidigare förklaringar om
att Wallenberg inte fanns i Sovjet
sades vara "uttömmande och slut-
giltiga".

**"Småttida uppdikade
artiklar om Wallenberg"**

Denna notväxling inleddes en lång
serie svenska demarcher, framförda
av Unden till ryska am-
bassadören i Stockholm eller av
svenska ambassadören i Moskva till
ryska UD. I en not den 23 maj 1952
hette det att det "intet kunde råda
något som helst tvivel" om att Wal-
enberg omhändertagits av de ryska
myndigheterna 1945.

Noten fick ett utförligare men
också mera demonstrativt ohöveligt
ryska svar:

Såsom redan meddelats... har
de kompetenta Sovjetregens ge-
nomfört noggranna undersökningar
och efterforskningar angående R.
Wallenberg, genom vilka det fast-
ställts att Wallenberg inte varit
eller är i Sovjetunionen och att
han är öst okänd. Om man tar i
beaktande att R. Wallenberg spår-
lös försvann i Budapest vid den
tid då förbittrade strider fördes
där, kan man endast anta att han
endera händelsevis omkom under
tiden för gatustriderna eller föll i
händerna på Szalassys anhängare.

Under tiden har under loppet av
några år frågan om Raoul Wallen-
berg på det mest oblyga sätt ut-
nyttjats för mot förhållandet till
Sovjetunionen fientliga ändamål.
Med just sådana ändamål utbreder

Judar hyllar Raouls minne

Den svenska sektionen av
World Jewish Congress sände på
torsdagen till Raoul Wallenbergs
moder, fru Maj von Dardel, ett
telegram av följande lydelse:
"Vårt djupaste deltagande i Er
stora sorg. Er tröst skall bli att
Er son under de svåraste tider
av lidande för människorna och
vårt folk har utträtt en stor hu-
manitär gärning och räddat tu-
sentals människoliv. Hans namn
skall inskrivas i vår historia och
våra hjärtan i gyllene skrift.
Raoul Wallenbergs namn skall
aldrig glömmas."

på senare tid några svenska tidnin-
gar småttida uppdikade artiklar
om Wallenberg, föregivande att de
bygger på uppgifter från något
slags vittne.

Sovjetiska ambassaden är befull-
mäktigad att bekräfta tidigare av
oss lämnade uppgifter i denna fråga
och meddela att alla försök att för-
binda frågan om Wallenbergs öde
med hans förmenta vistelse i Sov-
jetunionen är helt grundlösa.

Illis quorum svensk demonstration

På kungens 70-årsdag i november
1952 tillerkändes Raoul Wallenberg
medaljen Illis quorum meruere la-
bores, och det underströks att ut-
märkelsen inte fick uppfattas som
postum, utan att man utgick från
att Wallenberg alltjämt var i livet.

Sommaren 1954 besökte utrikes-
minister Unden Moskva och tog då
— enligt vad han senare meddelade
i riksdagen — upp fallet Wallenberg
med medlemmar av Sovjets regere-
ring. När hr Unden meddelade detta
— den 2 november 1955 — kunde
han tillägga att medan svaren på de
tidigare framställningarna alltid
varit att Wallenberg inte funnits i
Sovjetunionen, hade vid de senaste
demarcherna från rysk sida "utryck-
ligen tillfogats att om Wallenberg
anträffades, han skulle återsändas till
Sverige". Den 8 november 1955 fick
Rodionov ett meddelande där det
hette att man på svensk sida nu var
i besittning av "överväldigande be-
vis om att Wallenberg förts till Sov-
jetunionen och satts i fängelse, an-
klagad för spionage". Det framhölls
hur frigtvningen av krigsfångar från
Ryssland "har försett oss med nya
bevis, men också gjort den svenska
allmänna opinionen ännu mera stö-
llig". En ny not efter samma linje
överlämnades den 10 mars 1956 —
sedan 1952 har UD företagit sam-
manlagt 15 skriftliga och 34 munt-
liga demarcher och påminnelser. Till
noten av 10 mars var fogad ett ut-
låtande av justitieråden Eklund och
Lind där det bl a hette att enligt
desa mening Raoul Wallenberg efter
januari 1945 "befunnit sig som fange
i Sovjetunionen".

Denna not fick ett formellt höv-
ligt men i sak helt avvisande svar,
fångarnas vittnesmål avvisades som
härmande från krigsförbrytare
vilkas uppgifter det var omöjligt
att godta. Tidigare förklaringar om
att Wallenberg inte fanns i Sovjet
sades vara "uttömmande och slut-
giltiga".

Erlander gav Sovjet svenskt material

Kort efter det att ryssarna avvisat
dessa negativa besked reste hr Er-
lander och Hedlund till Moskva. I
den gemensamma rysk-svenska kom-
munikén 3 april 1956 hette det att
man från svensk sida underströk
den stora vikt man tillmätte frågan
om "den i Budapest vid krigets slut
försvunne svenske diplomaten Raoul
Wallenbergs öde". Under samtalen
med de ryska ledarna hade från
svensk sida överlämnats "ett till dess
förfogande stående material angä-
ende Wallenberg med hemstallan att
sovjetiska vederbörande måtte grans-
ka och pröva detta material. På sov-
jetisk sida förklarade man sig beredd
härtil. Samtidigt uttalades att Wal-
enberg, om han befunnit sig i Sov-
jetunionen, givetvis skulle få hem-
resa. Meddelande rörande resultatet
av undersökningen komme att läm-
nas på diplomatisk väg."

Därefter blev det emellertid tyst,
men när en rysk "parlaments"-dele-
gation i maj 1956 besökte Sverige
begärde man från rysk sida vissa
"preciseringar", vilka också gavs;
det förefaller dock som om dessa
skulle ha gällt underordnade de-
taljer. Den 19 juli meddelade så am-
bassadör Rodionov vid ett personligt
besök på svenska UD ett besked om
att man från sovjetisk sida snarast
skulle komma att lämna besked om
resultatet av de sovjetiska myndig-
heternas undersökningar om Wallen-
berg. Samtidigt uppgavs att dessa
myndigheter höll på med en detal-
jerad granskning av det från Sve-
rige överlämnade materialet. Detta
var det första direkt positiva beske-
det från Sovjetmyndigheterna. Emel-
lertid visade det sig att uttrycket
"snarast" tydligen var mycket tånj-
bart. Den svenska regeringen gjorde
därför den 27 september en ny all-
varlig påminnelse i ett memorandum
som Sveriges chargé d'affaires över-
lämnade i Moskva till vice utrikes-
ministern Zacharov. "Det har såväl
hos svenska regeringen som hos den
svenska allmänheten framkallat stor
besvikelse att Sovjetregeringen icke
ens sett sig i tillfälle att lämna nå-
gra informationer om vad som hittills
framkommit", hette det i denna not.
Den sista svenska officiella upp-
maningen till Sovjet att ge besked
om Wallenbergs öde kom den 17
november, då ambassadör Sohlman

Raoul Wallenberg under en konferens i Budapest tillsammans med några av sina medhjälpare.

Räddade tusentals judar från förintelselägren

Raoul Wallenberg var vid 32 års ålder en relativt okänd affärs-
man i Stockholm. Då blev han plötsligt i krigets slutskede diplo-
mat, samarit och partisan i det kaotiska Budapest, han blev en
älste som hänsynslöst riskerade sitt eget liv för att rädda tusentals
isdömda judar undan Gestapo och pilkorsarnas gangsterlika. En-
st ett år fick han tillfälle att göra sin insats, sedan försvann han
i de ryska fängelserna, blev ett nummer bland tusentals offer för
en ryska misstron.

aoul Wallenberg var född 1912,
till en officer i flottan som av-
tre månader tidigare. Fadern lik-
sonen riskerade livet under en
aristärning — han avled vid 23 års
er i en infektion som han ådra-
sig då han vårdades en sjuk kam-
När Raoul var fyra månader
mal dog också hans morfar,
fessorn i medicin P J Wising.
han var sex år gammal fick
en ny far och uppfostrare, över-
sktör Fredrik von Dardel vid pol-
ska sjukhuset. Även hans far-
erivoyen G O Wallenberg, hade
hel del inflytande på den unge
ul Wallenbergs uppfostran; det
på hans inrådan som pojken re-
son tioåring började vistas utom-
des under ferierna för att lära sig
elska, tyska och franska.

Ygg i barndomen

le som kände Raoul Wallenberg
a barn berättar att han då lång-
an var någon modig och företag-
ig ledarnatur. Tvärtom, han var
ygg och tillbakadragen och myc-
tligt intresserad av gymnastik
idrott.

fr 1930 tog Raoul studentexamen
med tanke på hans senare öde
noteras att han valde ryska i stäl-
for latin i gymnasiet. Efter stu-
dent studerade han juridik vid
adémie des Poitiers, sedan låg han
a år vid University of Michigan i
renta stater.

Det var där han grundlade den
måtande och det frejdiga mod
blev utmärkande för hans man-
gärning. Under ferierna arbetade
a för att tjäna sitt uppehälle och
skade runt USA, Mexiko och Ka-
lia. Han lämnade USA som ark-
i 1935. Men i Sverige räddade
demon och han fick aldrig tillfälle
utnyttja sina kunskaper. Bygg-
desprojektet måste läggas åt sidan.
Stället reste han till Sydafrika och
fick anställning hos Swedish African
Company i Kapstad. Senare skaf-
fades han sig bankpraktik på en hol-
landsk bank i Haifa, där han för
första gången fick en klar bild av
den nazistiska terrorn mot judarna.

Egen importfirma

Tjugufyra år gammal var Raoul
Wallenberg tillbaka i Sverige, star-
tade först en import- och export-
firma och gjorde vidsträckt resor
utomlands, för att vid krigsutbrottet
få anställning i Mellanuropeiska
Handels AB, där han blev direktör
för utlandsavdelningen — verkstäl-
lande direktören var jude och kunde
inte själv sköta affärskontakterna
i det nazistiska Europa.

Raoul Wallenberg tog djupt in-
tryck av den andliga lisd som råd-
de ute i världen. Tidigare hade han
varken varit intresserad av sport
eller krigiska bragder, nu trä-
nade han hårt under sin fritid.

Överlämnades en demarche till vice
utrikesministern Zacharov.
Denna var ännu skarpare avfattad
än den närmast föregående och av-
slutades med orden:
Svenska regeringen finner det
oförståeligt att de sovjetiska myn-
digheternas undersökningar ännu
ej kunnat avslutas och meddelande
om resultatet lämnas. Den vill ånyo
uttrycka sin stora besvikelse över
att de vid de svenska regerings-
medlemmas besök gjorda utfästelse-
arna ännu icke infriats, och den anser
sig i avvaktan på det slutliga svar-
et ha rätt att begära ett skynds-
amt besked om orsaken till dröjs-
målet.

Därefter har ingenting skett —
förrän ryssarna bröt tystnaden genom
sitt "memorandum" av 6 februari
1957. Det uttalades som svenska
regeringen offentliggjorde på torsda-
gen är snarast att betrakta som en
för den svenska allmänheten avsedd
kommentar där det bl a beklagas
att det ryska svaret innehåller så
knapphändiga uppgifter. Man kan
utläsa från att en ny svensk not med
begäran om ett mera uttömmande
besked angående Raoul Wallenbergs
öde kom den 17 november, då ambassadör Sohlman

Fröken Vera Sjöblom på UD vid ett av kassaskåpen med Wallenberg-
material — det som syns på bilden är dock bara hälften av alla
UD-akterna i Wallenbergaffären.

beskickningen i Budapest. Medan
UD oroade sig för dessa besick-
ningsmedlemmars öde ansåg man
sig sakna "anledning till oro be-
träffande Raoul Wallenberg, som de
ryska militärmyndigheterna sade sig
ha tagit under sitt beskydd (ut-
rikesminister Unden i interpellations-
svar till fru Ingrid Gärde-Widemar
den 22 maj 1951).

Den 8 mars 1945 telegraferade UD
till svenska beskickningen i Moskva
och frågade när Wallenberg var att
"hitvanta", och den 17 mars in-
struerades minister Söderblom att
"energiskt begära besked om" var
bl a Wallenberg befann sig, en
ny påstötning gjordes den 27 mars
och ett par gånger i april.

Våren 1945 inbjöd emellertid
sovjetiska ambassadören i Stock-
holm, madame Kollontay dåvarande
utrikesminister Günthers maka till
sitt hem och meddelade henne bl a
att Wallenberg fanns i livet i
Sovjet och "behandlades väl". En
liknande försäkran skall redan i
februari 1945 ha lämnats Raoul
Wallenbergs moder, fru Maj von
Dardel, av madame Kollontay.

**Stalin lovar Söderblom:
"Saken skall uppläras"**

Hösten 1945 och våren 1946 gjorde
Söderblom nya framstötar och
tog den 15 juni 1946 upp ärendet
med Stalin, som lovade att det
skulle uppläras". Den 30 januari
1947 tog Gunnar Häggfö, som då
blivit minister i Moskva, upp saken
ned ryska UD och fick då svaret
ett "okänt de mest energiska efter-
forskningar bedrivits av generalstab,
militärpolis, säkerhetspolis och an-
dra myndigheter man ännu inte fun-
nit något spår efter Wallenberg".

I april 1947 talade utrikesminis-
ter Unden om saken med ryske mi-
nistern i Stockholm, och den 18 au-
gusti — en månad efter den tidpunkt
lä Wallenberg uppges ha dött —
varade utrikesminister Vysjinskij att
noggranna undersökningar givit re-
sultat att "Wallenberg icke finnes i
Sovjetunionen och att han är okänd
ör oss". Därefter återtog Vysjinskij
uttryckligen de uppgifter som den 16
anuari 1945 hade lämnats av Dek-
anov (och som nu får anses be-
kräftade av ryssarna).

"Det är riktigt", hette det i sv-
et från Vysjinskij, "att Sovjetunion-
ens utrikesministerium den 14 ja-

och för efterforskning av honom,
har icke kränts med framgång.
Det återstår endast att förmoda att
Wallenberg under striderna i sta-
den Budapest omkommit eller bil-
vit tillfångatagen av Szalassys an-
hängare."

Detta svar från Vysjinskij kan sä-
gas innebära slutet på den "första
fasen" i fallet Wallenberg. Frågan
blir vad som kan ha föranlett först
det snabba beskedet från Dekanovs
och därefter den kompletta tystna-
den med slutligen ett direkt åter-
läggande av tidigare givna uppgifter.
Frågan kan endast bli föremål för
gissningar, men det är möjligt att
medan Wallenberg till en början an-
sågs falla under ryska utrikesdepar-
tements "domän", vilket gjorde
det rimligt för Dekanov att ge
ett rent rutinmässigt besked om en
svensk diplomat, så kan något se-
nare (kanske redan våren 1945) den
ryska säkerhetstjänsten ha gripit in
och undandragit Wallenbergs ryska
UD:s vidare handläggning. Det finns
sålunda tecken som tyder på att
Wallenberg var misstänkt för spio-
nage; det förefaller också som om
säkerhetspolisens i slutet av juli 1947
skulle ha sökt söpa igen spåren ef-
ter Wallenberg genom att isolera
fångar som haft med honom att göra.
Det är möjligt att Vysjinskij svar
snarare var utformat av säkerhets-
polisens än av ryska UD.

I en interpellationsdebatt den 22
maj 1951 förklarade utrikesminister

**De ryska uppgifterna
beklagligt knapphändiga**

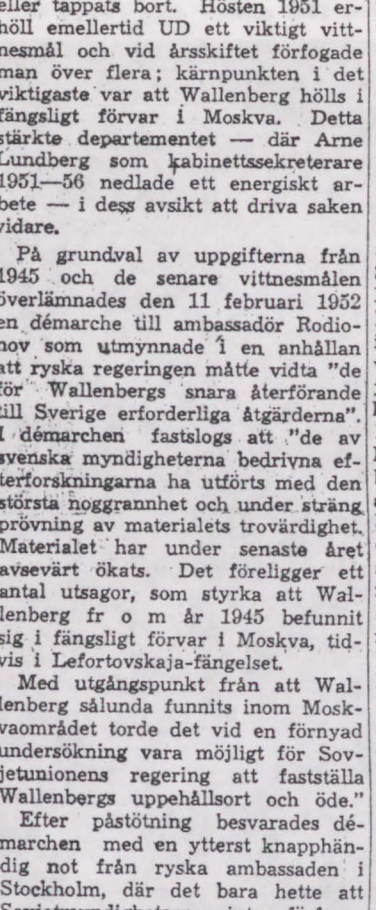
Svenska regeringen kommenterar det ryska meddelandet på följande sätt:
Sovjetregeringen har av sina utredningar dragit slutsatsen att Wallenberg avlidit i ryskt fängelse i juli 1947. Ansvaret för hans kvarhållande i fängelse och för de oriktiga upplysningar som tidigare lämnats lägges på de ryska säkerhetsorganen, och Sovjetregeringen uttalar sitt uppriktiga beklagande av vad som inträffat.

Ären därefter. Vi förväntar att om något nytt material framkommer i Sovjetunionen, vi omedelbart skall få del därav.

För Raoul Wallenbergs moder och släktingar, som under så många år fått leva i en fruktansvärd osäkerhet, måste det ryska beskedet innebära ännu ett hårt slag. De har vår djupa medkänsla.

Ären därefter. Vi förväntar att om något nytt material framkommer i Sovjetunionen, vi omedelbart skall få del därav.

För Raoul Wallenbergs moder och släktingar, som under så många år fått leva i en fruktansvärd osäkerhet, måste det ryska beskedet innebära ännu ett hårt slag. De har vår djupa medkänsla.

Raoul i Wallenberg, fotograferad svensk hemvärnsuniform strax in-
nan han reste till Budapest.

han smugglade vatten, bröd och me-
delt till de inspärade och räddade
100-tals judar som "unga ligste
drev ned till Donau för att mej-
ned med kulsprutor."

Ryskt "beskydd"

Den 13 januari 1945 trängde de
första ryska patrullen fram till Sve-
riges provisoriska beskickning. Sve-
ges minister i Budapest, envoyéen
Danielsson, hade sökt sin tillflykt
den gamla borgen i Buda — Raoul
Wallenberg hade vägrat att lämna sin
verksamhetsområde i Pest på and-
samt Donau. När ryssarna kom till
hans "legation", presenterade sig
Raoul Wallenberg som chargé d'aff-
res för Sverige — som var Sovje-
tiska skyddsmak i Ungern. En rysk lög-
nant och två soldater avdelade
omedelbart som skydd för legati-
onen, medan en major förde Raoul
Wallenberg samt hans livvakt till
hanssekreterare, evigengör Vil-
mos Langfelder, till general Tjerni
som var kommandant i Pest.

I nästa dagsrapport omnämnde
neralen att han tagit hand om
svenske diplomaten. Vittnen såg
genom därpå Wallenberg i upprö-
diskussion med ryska officerare.

Den 17 januari återvände han u-
der rysk eskort till den provis-
risks beskickningsbyggnaden för a
hämta sina personliga tillhörigheter.
Han fortsatte sedan till sitt huvu-
kontor vid Tatragatan, som und-
tiden tagits av ryssarna. Wallenberg
fick dock inte gå in i huset, uta
hans medhjälpare, byråförestånd-
Müller och kassören Biro, kallad
ut på gatan. Bevakad av en rysk
major och två militärpoliser berätt-
de Wallenberg för sina medarbet-
att han sedan den 13 januari hållit
under bevakning i olika hus som oc-
kuperats av NKVD. Han och hans
felder behandlades vill men fic-
inte röra sig fritt. Han hade n-
fått besked att han skulle få ses ti-
marskalk Malinovskij högkvarter
Debreceen, 20 mil öster om Budapes-
— Om det blir som gäst eller
fange vet jag inte, tillade han

Försvunnen öster ut

Raoul Wallenberg från Tatr-
gatan i bil, sedan dess var han fö-
svunnen. Men redan den 16 janua-
hade svenske ministern i Moskva
Staffan Söderblom, fått officiellt be-
sked om att Raoul Wallenberg ställt
under ryskt beskydd.

— För det svenska folket utgö-
det ryska beskedet om Raoul Wal-
lenbergs öde ett tragiskt budskap, sad
Arne Lundberg i sin kommentar
till det ryska svaret på torsdags-
kvällen. Raoul Wallenberg gav ett
lysande exempel på oppoffrande
personligt mod i kamp för mänsk-
liga värden, som vi svenskar kän-
de det som en särskild plikt att
värna med hänsyn till vår förmäns-
ställning under krigsåren. Våra tan-
kar går till Raoul Wallenbergs an-
höriga, främst till hans hant prö-
vade moder. Till henne vill vi ut-
trycka både vår tacksamhet över
vad hennes som utträtt i foster-
landets tjänst och vårt deltagande
inför det nya slag som drabbat
hennes.

När Wallenbergaktionen nått sin
högpunkt disponerade svensken och
hans medhjälpare 32 hus på Phö-
nixgatan, där 13 000 judar inkvar-
terades. De desperata och hänsyns-
lösa pilkorsnazisterna hade först sam-
man 100 000 judar i ett jättehotell
vid Donaustranden, men de 13 000 i
svenskhusen skyddades av sina pas-
s och svenska riksvapnet med tre kro-
nor, som uppsatts på husväggarna.

Pilkorsare, nazister och ryssar

Raoul Wallenberg fortsatte oför-
trutet sin hjälpkaktion. Han
ågnade sig inte bara åt
dem som fått svenska skydds-
pass, han blev diplomat, sa-
marit och partisan i en person.
Med polisbefälets hjälp lyckades han
flera gånger hindra pilkorsangster-
na att springa jätteghettot i luften,

Civilingenjör Vilmos Langfelder,
som var Raoul Wallenbergs
chaufför i Budapest. Han togs av
ryssarna samtidigt med Wallen-
berg och sattes i fängelse i Moskva.

Skarp svensk...

(Forts. från sidan 1)

"Sovjetregeringen kan ej avlasta sig sitt ansvar"

Noten var av följande lydelse: "I sitt memorandum den 6 februari 1957 har Sovjetunionens regering förklarat att av dess utredningar rörande den svenska beskickningssekreteraren Raoul Wallenberg den slutsatsen bör dras att Wallenberg avled i ett fängelse i Moskva natten till den 17 juli 1947. Ansvaret för den svenska diplomatens kvarhållande i fängelse och för de oriktiga uppgifter som alltsedan den 18 augusti 1947 under en lång följd av år lämnats den svenska regeringen, läggs på de sovjetiska säkerhetsorganen, och Sovjetunionens regering uttalar sitt uppriktiga beklagande av vad som har inträffat. Tillika meddelas att den person i säkerhetstjänstens ledning som varit den närmast ansvarige för övergreppet mot Wallenberg har för grova brott dömts till döden och avrättats."

"Ansvaret kan ej avlastas regeringen"

Svensk opinion är med rätta upprörd över vad som förekommit i denna sak. Om den sovjetiska säkerhetstjänsten kunnat handla så egenmäktigt att den gjort ett neutralt lands diplomatiska tjänsteman till fånge och hållit honom i fängelse under två och ett halvt år utan att rapportera därom till Sovjetregeringen eller till utrikesministeriet, så är detta i och för sig ett förhållande för vilket Sovjetregeringen icke kan avlasta sig ansvaret. Genom sitt beklagande har Sovjetregeringen också erkänt sitt ansvar. Härill kommer att så länge Wallenberg var internerad i ett fängelse i Moskva Sovjetregeringen icke kan ha varit ur stånd att i anledning av de många démarcherna från svensk sida skaffa sig tillförlitliga upplysningar i saken, ifall den hade verkställt de noggranna undersökningar som den försäkrat svenska regeringen upprepade gånger att den företagit.

Det får i detta sammanhang erinras om att ambassadören Sohlman senast dagen före den som uppgivits för Raoul Wallenbergs död i Sovjet-

unionens utrikesministerium påminde om Wallenberg. Dessförinnan hade omkring 20 svenska påminnelser gjorts i denna fråga i Moskva, efter det vice utrikesminister Dekanosov den 16 januari 1945 skriftligen meddelat den svenska beskickningen i Moskva att Wallenberg påträffats och ställts under sovjetiskt beskydd.

"Svårt tro att allt material är borta"

Den svenska regeringen har svårt att tro att all annan dokumentation rörande Wallenbergs vistelse i sovjetiska fängelser än den rapport som omnämnes i Sovjetregeringens memorandum skulle vara helt utplånad. Den förväntar därför att om ytterligare material framkommer i Sovjetunionen, som kan klarlägga vad som hänt Wallenberg, detta delges det svenska utrikesdepartementet. Å sin sida förbehåller sig den svenska regeringen att ställa till förfogande det ytterligare material rörande Wallenberg som av den svenska regeringen bedöms vara av betydelse för fortsatta undersökningar i Sovjetunionen."

Raoul Wallenbergs minne hyllat av judiske presidenten

NEW YORK, onsdag.

AP. Dr Nahum Goldman, president för den judiska världskongressen, har hyllat Raoul Wallenberg i ett telegram till ambassadör Erik Boheman. Det judiska folket kommer alltid att minnas Wallenberg "med vördnad och tacksamhet för att han räddat tusentals judar från nazisterna i Ungern under andra världskriget", säger Goldman och fortsätter:

— I sin hängivenhet för mänsklighetens högsta ideal och med sitt oövervinnliga mod tjänade Wallenberg på ett föredömligt sätt sitt land, vars ädla traditioner han hedrade med att ge sitt liv, och mänskosläktet, för vars välfärd han gjorde den största tänkbara uppoffring.

Raoul Wallenbergs föräldrar missbelåtna med UD-svaret

— Vi är missbelåtna med den senaste svenska noten till Moskva, som i sitt sakliga innehåll faller tillbaka på de metoder som UD använt under tiden från 1945 till den 2 februari 1952, förklarar Raoul Wallenbergs mor fru Maj von Dardel och hennes make Fredrik von Dardel i ett uttalande för TT på onsdagskvällen.

Det fordras i noten undersökningar om Raoul och inte hans återlämnande. Vi vet att han varit i livet efter den 17 juli 1947 och vi hoppas att han lever ännu i dag. Vi vet också att UD i Moskva under Stalins tid varit väl informerat om Raouls fängenskap samt att såväl Molotov som Dekanosov varit väl underrättade om Raouls öde under de tider de tjänstgjort i folkskommissariatet för utrikes ärenden.

Marskalk Vorosjilov var högste befälhavare vid den ungerska fronten, med sate i Debreczen, vid statsstriderna i Ungern och vi vet att häktningen av Raoul måste ha skett med hans tillstånd. Vi till-

mäter inte den ryska dödsattesten och inte heller Gromykos not mer värde än tidigare ryska meddelanden och noter i Raouls fall, vilka visat sig vara osanna.

Vi fordrar att främdeles författaren Rudolph Philipp som representant för oss tillsammans med regeringens kriminalexpert skall samarbeta med oss av regeringen utsedd hög ämbetsman i UD beträffande noter och allt som görs i fallet på samma sätt som fallet varit under tiden december 1951—sommaren 1956.

Före notens publicering fick fru von Dardel från UD meddelande om dess innehåll.

Hr Undéns livvakt

Den 22 maj 1951 ägde en interpellationsdebatt rum i riksdagen angående forskningarna efter Raoul Wallenberg. Interpellanten fru Gärde Widemar antydde under debatten att vice utrikesminister Vysjinskij svar av juli 1947, enligt vilket Wallenberg var okänd i Ryssland, möjligen kunde vara felaktigt. Mot denna tanke reagerade utrikesministern hänfullt och överlägset. "Fru Gärde Widemar lär vara jurist, men kan ändå stå här och säga att den Örniska kommitténs material visar att den ryska noten var lögnaktig... I den ryska noten står det att enligt vad ryska regeringen känner till är Wallenberg okänd... Hur kan ett sådant påstående bevisas vara lögnaktigt? Jag får nog säga att man bör ha litet ansvar för vad man säger här i riksdagen, även om det gäller ronnallanden till östnakter." Denna utrikesministerns hållning kom flera gånger till uttryck under debatten. I ett annat anförande yttrade hr Undén att "det är rätt vågat av henne (fru Gärde Widemar) att påstå att det finns lögnaktiga uppgifter i den ryska noten" och att den ryska förklaringen "inte utifrån kan kontrolleras".

Nu är bevisat att hr Undén i dubbel måtto hade orätt. Det fanns oriktiga uppgifter i den ryska noten, eller, rättare sagt, denna not var totalt oriktig; om ordet "lögnaktig", vilket inte begagnades av fru Gärde Widemar, är tillämpligt beror på om man anser Vysjinskij ha varit i god tro eller själv lurad av underordnade polismyndigheter. Vidare: det har visat sig möjligt att "utifrån", genom en svensk utredning, kontrollera det ryska påståendet, och därför har det ryska utrikesministeriet i sin senaste not erkänt att Wallenberg åren 1945—1947 var fånge i Ryssland.

Utrikesministerns uttalanden i interpellationsdebatten 1951 kan emellertid till nöds ursäktas med att han i ett offentligt anförande måste iaktta den form av diplomatisk hövlighet som består i respekt för en statsled-

nings deklARATIONER, även om man är övertygad om deras sanningslöshet. Hans nu avslöjade uppträdande inför Wallenbergskommittén i november 1947 är däremot oursäktligt. Han behandlade denna kommitté, som oegennyttigt verkade för Wallenbergs sak, med irritation och kallsinnighet, för att begagna advokat Schartaus milda uttryck. Han sökte hävda att man borde tro på Vysjinskij, att någon anledning inte fanns att mindre lita på Ryssland än på USA, och han sökte spela översittare helt vid sidan av saken genom sitt förhör om folkbokföringen i de berörda staterna. Antingen trodde han på vad han sade och betygade därmed sin oskicklighet, eller trodde han inte på vad han sade och uppträdde alltså ohederligt; vare sig den ena eller den andra tolkningen är riktig, visade hans behandling av kommittén samma fantasilösa och formalistiska okänslighet som med sådan aningslös öppenhet markerades i kommentarerna vid balternas utlämnande år 1945. — Det bör tilläggas att en nästan abnorm brist på generositet visats, då nu, i efterhand, de ehskilda personer som haft rätt och drivit på i saken ej fått något officiellt erkännande.

Man skulle kunna tro att var och en måste känna obehag och indignation inför detta. Visst inte! De socialdemokratiska tidningarna i Stockholm — Morgon-Tidningen, Aftonbladet, Stockholms-Tidningen — har enstämmt uppträtt till utrikesministerns försvar. De är indignerade, för all del, men inte mot hr Undén, utan mot dem som angriper honom. De tvivlar tydligen inte på att hr Undén uppträtt på angivet sätt, men de finner uppträdandet helt i sin ordning. De bildar en livvakt, en grupp som värjer sin herre, från vilket håll och av vilka skäl han än kritiseras.

Deras försvarsskrifter är korta, det är sant, de bär vittne om att saken är svår att försvara och att det kan ske blott genom snabba undvikanden och misstänkliggöranden av kritiken. Låt oss gå igenom vad

som sagts. 1947, "då Stalin befann sig på höjden av sin makt" och "det drog ihop sig till kallt krig" och "västsidan ännu inte samlat sig till motstånd", skriver Aftonbladet, "var knappast rätta tillfället för en svensk utrikesminister att kalla ryska utrikesministern för en lögnare". Hr Undén skulle, det måste väl vara meningen, ha trott på kommittén, men ha hycklat tillit till Ryssland med hänsyn till världsläget. Denna förklaring stannar inte ett ögonblick vid saken; ingen har begärt att hr Undén, privat eller offentligt, skulle kalla Vysjinskij för en lögnare; vad som kunde begäras är att han inte sökte övertyga kommittéer om att Vysjinskij hade rätt, att han inte trakasserade dem och därmed gjorde sitt bästa för att deras arbete skulle hämmas eller inställas. Är det inte en rimlig fordran — endast förstärkt av det faktum att de kommitterade nu visats ha haft ostridigt rätt och hr Undén ostridigt orätt? Aftonbladet och Stockholms-Tidningen säger ytterligare att hr Undéns närmaste man, dåvarande kabinettssekreterare Arne Lundberg, gjort ett gott arbete; är det inte också hr Undéns förtjänst? Dels hör detta inte till frågan om utrikesministerns

uppträdande 1947, dels torde vara allmänt känt att med hr Lundbergs utnämning år 1951 och på hans initiativ en helt annan aktivitet än tidigare utvecklades i Wallenbergsaffären — det var inte, mycket försiktigt uttryckt, hr Undéns förtjänst. Morgon-Tidningen plumsar djupare ned i sitt svar; den replikerar blott att det måste vara "privata hämndkänslor" som dikterat ledaren i Dagens Nyheter. Det är obehagligt att replikera på ett så lågt plan, men den förklaringen må tillåtas att Dagens Nyheter chefredaktör, som här torde åsyftas, aldrig haft skäl till "privata hämndkänslor" mot utrikesministern (alldeles tvärtom) och att det uteslutande är hr Undéns politik, från balternas utlämnande till vad som i dagarna framkommit, som är bakgrunden till våra angrepp.

För de medborgare som inte är fångna i det partipolitiska spelet är domen över utrikesministerns handlingssätt i detta fall säkerligen klar. Han har gjort ett grovt misstag eller medvetet sökt föra Wallenbergskommittén bakom ljuset — vilket av dessa alternativ man än väljer, är det ofrånkomligt att han därjämte uppträtt med oförläpplig slimpelhet och hårdhet.

Pryda tidningar

De svenska partierna företräder, om också alltmer vagt och obestämt, skilda politiska tendenser; det vore för mycket att numera tala om åskådningar. Därför är det naturligt att svenska tidningar som tar ställning politiskt — och det gör så gott som alla — anser sig närmast stödja ett visst politiskt parti, och vi har därför i svensk press den vanan att notera tidningarnas partifärg. Ett annat förhållande råder exempelvis i USA, där partierna i varje fall inte på lång sikt företräder skilda politiska linjer, utan växlar i uppfattning under skilda tider och i skilda regioner; i detta land är därför flertalet tidningar betecknade som partilösa.

Graden av samhörighet eller anknytning till ett parti skiftar självfallet i hög grad. Den som har gått igenom svensk press under årtionden kan inte betvivla att sålunda de socialde-

mokratiska tidningarna är mer "partitrogna" än de tidningar som rubriceras som anknutna till folkpartiet. Detta är väl begripligt och på intet sätt att fatta som en generell kritik av den socialdemokratiska pressen. De socialdemokratiska tidningarna har nämligen nästan genomgående startats av eller fått understöd av partiet eller till partiet anslutna organisationer; eljest skulle denna partipress knappast ha kunnat uppkomma. De borgerliga tidningarna har däremot i stor utsträckning kommit till på privat initiativ och är fortfarande privatägda. Det är därför en självfallen sak att deras bundenhet till ett visst parti inte får samma styrka.

Hur denna bundenhet gestaltar sig kan exemplifieras med Dagens Nyheter. Tidningen är traditionellt, under skilda ägare eller ägargrupper, frisinnad eller liberal. Denna inriktning

samtälles dels genom ett av chefredaktör och politiska medarbetare, dels genom ett stadgande i kontraktet med chefredaktören, enligt vilket "Dagens Nyheter redigeras i tidningens traditionella frisinnade anda". Denna bestämmelse klarar enligt vår mening att tidningen måste ha en allmänt liberal inriktning — en fordran som visserligen i dessa tider är föga sägande —, dels att den inte kan generellt, och särskilt inte vid politiska val, stödja något annat parti än folkpartiet. Inom denna ram har tidningens politiska ledning, chefredaktören och den grupp av skribenter som samarbetar med honom, frihet att bestämma tidningens linje; denna linje kan alltså avvika från folkpartiets ståndpunktstagande, men den kan inte medge att tidningen i allmänhet stöder något annat parti. En liknande situation föreligger säkerligen i ett stort antal tidningar.

Hela detta problem har blivit aktuellt genom Landsorganisationens inköp av Stockholms-Tidningen och Aftonbladet. Dessa tidningar skall enligt LO:s ordförande inte "bli neutrala utan ge klart uttryck för den ideologi som genomsyrar den svenska arbetarrörelsen". Hur den svenska arbetarrörelsens ideologi är beskaffad är visserligen svårt att fastställa, men enligt många uttalanden och principdeklARATIONER är den socialdemokratisk — vad nu detta ord i dagens läge innebär. Trots detta har de båda tidningarna inte velat kalla sig socialdemokratiska, utan håller på att de är partilösa. Det kan nog rent av sägas att detta framhållande av partilösheten är det mest framträdande i tidningarnas mera principiella förklaringar. Senast kom synpunkten fram då Aftonbladet häromdagen fick en ny politisk chefredaktör. Denne säges vara socialdemokrat, "men vill, i händelse någon etikett skall anbringas, helst bli etiketterad som partilös", i en ledare, som i sin rimlighet och obestämdhet närmast liknar ett modernt partiprogram, har den nye politiske chefredaktören på några punkter med berömvärd bestämdhet tagit avstånd från en del gängse politiska fraser. "Termer som 'borgerlig' och 'socialistisk' har i mitt förflorat annan mening

än den att vid valen uppmuntra anhängarna och skrämma de tvehägna... Efter vår mening måste varje fråga bedömas för sig. Varken samhällsinflytande eller enskild äganderätt är något värde i sig — de är instrument som kan brukas till skada eller till gagn för den enskilde, gruppen eller samhället." Det

betonas också att tidningen skall vara obunden och värja sig mot varje försök till dirigering. I dessa uttalanden instämmer i det väsentliga Stockholms-Tidningen i en ledare i går.

Vid en diskussion av denna hållning vill vi först understryka att de båda tidningarnas övergång till LO enligt vår tidigare deklarerade uppfattning är att hälsa med glädje. Tidigare var tidningarna åtminstone i vissa frågor organ för ägarens speciella intressen och åsikter; detta förhållande var pinsamt, och dess olustighet uppfattades kanske alldeles särskilt i en tidning som Dagens Nyheter, likaledes privatägd, men självständigt redigerad. Enligt vår mening har de båda tidningarna i skilda avseenden blivit bättre efter förändringen — och det inte bara därför att de upphört att vara språkrör för ingenjör Kreuger — även om vi kanske i ännu större utsträckning än förr hyser en avvikande mening i skilda sakfrågor. Vi betvivlar inte heller att det ligger en realitet bakom de båda tidningarnas uttalanden om att de inte vill vara strikt partibundna och inte vill lyda från ägarhåll givna direktiv. Då dessa tidningar uttalar exempelvis att ord som "borgerlig" och "socialistisk" är föga givande kan vi helt instämma, allra helst som det är åsikter som ofta framförts i Dagens Nyheter.

Frågan kvarstår emellertid varför dessa tidningar skall beteckna sig som partilösa. Dagens Nyheter argaste motståndare — och de är verkligen arga — torde inte bestrida att tidningen är oberoende av folkpartiet och mycket ofta ger uttryck åt åsikter som inte överensstämmer med eller är diametralt motsatta folkpartiets; detta hindrar inte att vi godtar etiketten fp. Att de båda nu diskuterade tidningarna kommer att inta en mer självständig hållning till det parti som de

närmast avser att stödja betvivlar vi som sagt inte, utar konstaterar med glädje; det innebär, hoppas vi, att partibundenheten i varje fall bli mindre än låt oss säga i Svenska Dagbladet, den gamla liberala Stockholms-Tidningen eller den nuvarande Morgon-Tidningen. Men varför skall tidningarna vara för pryd för att bekänna sin allmänna benägenhet att stödja ett bestämt politiskt parti? Här misstänker man en önskan att genom er låt oss säga tivelaktig deklARATION behålla gamla prenumeranter och framför allt en önskan att under partilösheten mask småningom driva öve-

PRESSGRANNAR

Hr Sköld har i en artikel i Morgon-Tidningen (s) avfärdat förslaget om en rådgivande folkomröstning i pensionsfrågan: Frågan är för invecklad och svårbegriplig för att folket skall kunna ta ställning till den. Hr Sköld inför emellertid, såsom Handelstidningen (fp) framhåller, ett nytt moment i debatten när han gör en uppställning av huvudprinciperna i de föreliggande förslagen, som närmast överensstämmer med de av folkpartisten hr Wedén i en motion formulerade huvudalternativen i en tänkt folkomröstning. En jämförelse mellan de bägge politikernas formuleringar bör därför, påpekar tidningen, göra slut på pratet om att man inte skulle kunna enas om en rimlig och klar utformning av frågorna i en folkomröstning. Så här ser hr Skölds uppställning av de olika alternativen ut:

- 1) Statlig tilläggs pensionering, obligatorisk för löneanställda, frivillig och individuell för övriga förvärvsarbetande.
- 2) Genom kollektivavtal överenskommen kollektiv tilläggs pensionering, kompletterad med frivillig och individuell, i enskilda försäkringsanstalter.
- 3) Statlig tilläggs pensionering, enbart frivillig och individuell.

Och så här hr Wedéns:

- 1) En obligatorisk, för alla löntagare likformig tilläggsförsäkring jämte en frivillig, individuell tilläggsförsäkring för icke-löntagare.
- 2) En valfri tilläggsförsäkring, i huvudsak avsedd för löntagare, vars omfattning väsentligen skall bestämmas genom överenskommelser

Noten om Wallenberg

I en not som avgavs för två veckor sedan erkände den ryska regeringen efter tolv års tystnad, undanflykter och bestridanden att en person, som sannolikt var Raoul Wallenberg, hållits fången i Ryssland sedan början av år 1945. I noten uppgavs vidare att denna person avlidit i fängelset i juli 1947. Den ryska regeringen förklarade att den icke tidigare ägt kännedom om dessa förhållanden, eftersom Wallenbergs fångenskap och död hemlighållits av den dåvarande ryske säkerhetsministern, en man som sedermera avrättats för grova brott mot den ryska staten. Visserligen beklagade den ryska regeringen vad som skett, men syftet med dess not var tydligen främst att hävda sin oskuld genom påståendet att Wallenberg i realiteten varit en brottslig ministers privata fånge.

Den svenska not som nu avgivits i saken betonar med rätta att "Sovjetregeringen icke kan avlasta sig ansvaret" för vad som skett. Bakom dessa ord ligger en hård kritik av den ryska regim som åtminstone enligt de nuvarande maktbarnas försäkringar inte är i stånd att få klarhet om vad som i en väsentlig sak görs av underordnade myndigheter, utan under årtal kan hållas i okunnighet om en fängslad främmande diplomats öde. Notan nöjer sig emellertid inte med detta påpekande. Det fastslås också att förklaringen i själva verket på en central punkt inte kan godtas. Det heter i noten "att så länge Wallenberg var internerad i ett fängelse i Moskva, Sovjetregeringen icke kan ha varit ur stånd att i anledning av de många démarcherna från svensk sida skaffa sig tillförlitliga upplysningar i saken, ifall den hade verkställt de noggranna undersökningar, som den försäkrat svenska regeringen upprepade gånger att den företagit". Formuleringarna i detta uttalande är visserligen något invecklade — huruvida diplomatin nödvändiggör en sådan inpackning av sanningen skall vi inte gå in på — men vad man vill säga måste rimligen vara att den ryska regeringen under en följd av år farit med osanning: denna regering har inte vidtagit de grundliga undersökningar som den utlovat och säger sig ha genomfört, ty eljest skulle på ett tidigare stadium uppgifter om Wallenberg ha kunnat lämnas.

En liknande anklagelse framförs i notens sista stycke, där den svenska regeringen säger sig ha "svårt att tro" att all dokumentation rörande Wallenberg utom den i den ryska noten citerade rapporten skulle vara utplånad. Även här har Sverige utomordentligt starka skäl för sin ståndpunkt. Enligt det ryska svaret skulle man i fråga om Wallenberg endast ha kunnat framskaffa en skrivelse från en fängelseläkare till inrikesministern om Wallenbergs död jämte uppgift om att hans lik förbränts utan obduktion. Det ter sig alldeles otroligt att den ryska regeringen från Wallenbergs fängelseperiod under två och ett halvt år inte skulle kunna få fram andra uppgifter än dessa. Det är självfallet att ryssarna genom förhör av tjänstemän och fångvaktare måste ha möjlighet att uppsåra och redovisa vad som hänt med en helt annan fullständighet. Just därför finns det anledning att misstänka —

även om man inte med säkerhet kan påstå det — att den senaste ryska noten är lika lögnaktig som de många föregående och att uppgiften om Wallenbergs död år 1947 tillverkats för att få slut på diskussionen i Sverige och mellan Sverige och Ryssland.

Den svenska regeringens deklaration slutar med en förväntan om att om ytterligare material framkommer i saken, detta skall delgivas Sverige, och en erinran om att den svenska regeringen skall "ställa till förfogande det ytterligare material rörande Wallenberg som av den svenska regeringen bedömes vara av betydelse för fortsatta undersökningar i Sovjetunionen". Formuleringarna är anmärkningsvärt försiktiga. För var och en måste det vara uppenbart att den ryska regeringen kan framskaffa ytterligare material, och detta antydes ju i realiteten tidigare i den svenska noten. Vad material från den svenska regeringens sida beträffar anges det inte om vi redan anser oss sitta inne med sådant material eller blott räknar med möjligheten att i framtiden erhålla det. Den svenska regeringen borde mera energiskt och tveklöst ha begärt mera fullständigt besked från rysk sida.

Prenumerer
från 1 mars
på

DAGENS NYHETER

Sveriges STÖRSTA tidning

A. Stockholmsupplaget

kostar:

Stor-Sthms ö
tidn.-område 1

Månad 7: 50

Kvartal 22: — 2

Halvår 43: 50 3

I Stockholm med omgivn
mottages prenumeration per

22 40 00

Tege
S:t

F
på

h:
u

BESKEDET OM WALLENBERG HAR KOMMIT

Avled av blodpropp år 1947 Berijaman gav oriktiga svar

Raoul Wallenberg dog i Ljubljankafängelset i Moskva natten till den 17 juli 1947, enligt en rapport, som anträffats vid arkivgranskning och som var ställd till den i Berija-affären avrättade förre ministern för stats säkerheten Abakumov. Dennes brottliga verksamhet anges som orsak till att Wallenberg efter arresteringen på krigsskådeplatsen hölls kvar i fängsligt förvar och till att oriktiga uppgifter om Wallenberg lämnades till Sovjetunionens utrikesministerium från vissa förutvarande ledare för säkerhetsorganen.

Det sägs i ett memorandum som vice utrikesminister Gromyko överlämnade till ambassadör Sohlman i Moskva på onsdagen.

Sovjets memorandum lyder i preliminär översättning:

I anslutning till Svenska regeringens begäran uppdrag sovjetregeringen att vederbörande sovjetiska organ att granska det material rörande Raoul Wallenberg, som mottagits från svensk sida vid de sovjetisk-svenska överläggningarna i Moskva i mars-april 1956 och även i maj 1956. Vid granskning och prövning av detta material har de sovjetiska myndigheterna företagit en noggrann undersökning av de arkiv, som hänföra sig till redovisning av fångar och till undersökningsfrågor. »Sledstvenye dela». — I syfte att finna eventuella upplysningar om Wallenberg. Likaså har många personer förhörts, som skulle kunna ha något att göra med de omständigheter, som nämnts i det från svensk sida mottagna materialet. Som resultat av dessa åtgärder har det emellertid icke lyckats påträffa några som helst uppgifter om Wallenberg i Sovjetunionen. Det har vid framkommit, att ingen av de förhörda kände till någon person med namnet Wallenberg.

ARKIVFORSKNING GAV RESULTAT

I samband härmed har vederbörande sovjetiska myndigheter vidtagit en prövning sida för sida av arkivdokument från alla biträdesavdelningar i vissa fängelser. Som resultat av denna prövning av arkivdokument från sjukvårdstjänsten i Ljubljankafängelset har påträffats ett dokument, som det finns grund betrakta såsom hänförande sig till Raoul Wallenberg. Detta dokument har formen av en handskrivna rapport riktad till förutvarande ministern för stats säkerheten i Sovjetunionen Abakumov och skriven av chefen för sjukvårdstjänsten vid detta fängelse. A. L. Smoltsov av följande innehåll:

»Jag rapporterar att den eder bekante fången Wallenberg i natt plötsligt avled i cellen, förmodligen till följd av en uppkommen myokardinfarkt. I samband med av eder givna instruktioner att personligen ha tillsynen över Wallenberg, utber jag mig anvisning om åt vem skall uppdragas att verkställa obduktion i syfte att fastställa dödsorsaken. 17 juli 1947. Chef för sanitetsavdelningen i fängelset, överste i medicinska tjänsten — Smoltsov.»

På denna rapport finns följande anteckning av Smoltsovs hand: »Har personligen underrättat ministern. Det har bifallits att kremera liket utan obduktion. 17 juli. Smoltsov.»

Man har icke lyckats finna några som helst andra upplysningar med karaktär av dokument eller vittnesmål så mycket mera som ovan omnämnde A. L. Smoltsov avled den 7 maj 1956. På grund av vad ovan anförts kan slutsatsen dragas, att Wallenberg avled i juli 1947.

DEN ANSVARIGE HAR STRAFFATS

Raoul Wallenberg arresterades tydligen jämte andra personer i området för sovjetiska trupper krigshandlingar. Samtidigt kan anses otvivelaktigt att Wallenbergs senare kvarhållande i fängsligt förvar och likaså de oriktiga uppgifter om honom, som av vissa förutvarande ledare för säkerhetsorganen lämnats till Sovjetunionens utrikesministerium under en följd av år, utgjorde ett resultat av Abakumovs brottliga verksamhet. I samband med av honom begångna grova brott blev som bekant Abakumov, vilken bedrivit verksamhet som inneburit brott mot Sovjetunionens lagar och vilken strävat efter att välla Sovjetunionen all slags oreda, arkebuserad i enlighet med den av Sovjetunionens högsta domstol.

Sovjetregeringen framför sitt uppriktiga beklagande i anledning av vad som förekommit och uttalar sin djupa medkänsla till svenska regeringen och likaså till Raoul Wallenbergs släktingar.

SVENSKA REGERINGENS KOMMENTAR

Svenska regeringen kommenterar sovjetmeddelandet på följande sätt: Sovjetregeringen har av sina utredningar dragit slutsatsen, att Wallenberg avled i ryskt fängelse i juli 1947. Ansvaret för hans kvarhållande i fängelse och för de oriktiga upplysningar, som tidigare lämnats, läggs på de ryska säkerhetsorganen, och sovjetregeringen uttalar sitt uppriktiga beklagande av vad som inträffat.

Beträffande svaret kan konstateras, att man å rysk sida nu medger, att Wallenberg varit fängslad i Sovjetunionen. Sätillvida stämmer svaret överens med det svenska bevismaterialet. Det måste emellertid starkt beklagas, att svaret innehåller så knapphändiga uppgifter. Ingen- ting säges om motiven för Wallenbergs fängslande eller om hans öde åren därefter. Vi förväntar att, om något nytt material framkommer i Sovjetunionen, vil omedelbart skall få del därav.

För Raoul Wallenbergs moder och släktingar, som under så många år fått leva i en fruktansvärd osäkerhet, måste det ryska beskedet innebära ännu ett hårt slag. De har vår djupa medkänsla.

Raoul Wallenbergs anhöriga underrättades på torsdagseftermiddagen.

SVENSKA UD FORTSÄTTER EFTERFORSKNINGARNA

— Då det ryska materialet är så knappt, ligger väl den tanken nära att den på materialet baserade slutsatsen är behäftad med någon osäkerhet. För det svenska utrikesdepartementets vidkommande blir det därför nödvändigt att även i fortsättningen pröva alla existerande eller nya spår i Wallenberg-affären, uttalar förre kabinettssekreteraren Arne F. Lundberg, ledaren för UD:s undersökningar i Wallenberg-affären.

— Det torde finnas anledning att på grund av de knapphändiga upplysningarna efterfråga kompletterande material hos ryssarna, men ännu är ingenting bestämt härom, framhåller utrikesminister Undén.

UD-MATERIAL

Utrikesdepartementet offentliggjorde i samband med att noten publicerades en del material i Wallenberg-frågan, bl. a. ett antal vittnesutsagor.

UD förklarar att i utsagorna särskilt bör beaktas, att enligt utsagorna ett tiotal fångar kortare eller längre period suttit i fängelse tillsammans med Wallenberg och eller dennes chaufför från Budapest, ungern Langfelder. Dessa fångar fördes i slutet av juli 1947 till förhör. Dessa förhör gällde huvudsakligen resp. fångars kännedom om Wallenbergs verksamhet i Budapest och om dennes och Langfelders tillfångatagande. Efter förhören isolerades de förhörda under viss tid i ensamceller.

FÖRHÖRDA ISOLERADES

Förhören torde, förklarar UD, endast ha haft till syfte att utröna hur mycket dessa fångar kände till om Wallenberg och Langfelder. Det måste efter förhören ha stått klart

ENVOYÉ ARNE LUNDBERG: "DET ÄR EN MÄRKLIG OCH OVANLIG HÄNDELSE"

Det är i och för sig en märklig och ovanlig händelse, att den sovjetiska regeringen på ryska myndigheter lägger ansvaret i ett fall som detta och framför sitt beklagande, förklarade envoyé Arne F. Lundberg, som i utrikesdepartementet lett undersökningarna, i en radiokommentar. Hållfastheten i det svenska bevismaterialet, som styrkt att Wallenberg hållits fängslad i Sovjetunionen, har därmed medgivits. Det ryska svaret bygger på ett enda dokument, som man anser sig ha grund betrakta som berättande Wallenberg. Man anser sig böra dra slutsatsen, att Wallenberg avlidit. De ryska formuleringarna är inte helt kategoriska. Denna försiktighet i formuleringen kan vara naturlig, om all annan dokumentation undanröjts, vilket man får anse vara enda möjliga förklaring till den uppgivna dokumentbristen på rysk sida.

RYSKA UPPGIFTERNA SANNOLIKT RIKTIGA

Sannolikheten talar för att de ryska uppgifterna är riktiga. Men de bygger på bara ett dokument, som kan vara oriktigt, och vi vill därför hålla alla möjligheter öppna.

Att den ryska säkerhetstjänsten i slutet på juli 1947 sopade igen spår efter Wallenberg genom att isolera medfångar, som suttit tillsammans med honom, kan vara en rutinåtgärd i fråga om viktiga fångar. Det kan ha berott på att säkerhetstjänsten givit utrikesministeriet oriktiga upplysningar. Uppgifterna om Abakumovs roll förefaller långt ifrån orimliga, och det är naturligt om förloppet varit det som ryssarna angivit.

Ollenhauer gör förslag till säkerhetsprogram

BONN. Ordföranden för västtyska socialdemokratiska partiet, Erich Ollenhauer, framlade på torsdagen ett europeiskt säkerhetsprogram som hans parti föreslår som alternativ till Atlantpaktens och Warszawapaktens 1) En ömsesidig garanti mot aggression, 2) skiljedom för fredligt biliggande av tvister, 3) begränsade rustningar och rustningskontroll, 4) försäkrar om ömsesidigt bistånd mot aggression utan vetorätt, 5) amerikansk och sovjetisk garanti.

Detta system bör enligt Ollenhauer omfatta ett återförenat Tyskland samt dess grannländer. (Reuters)

KÖPENHAMN. Ransoneringen av bensin i Danmark har upphävts. Däremot skall olja och fotogen fortfarande ransoneras.

för förhållanden att de förhörda haft god kännedom om såväl Wallenbergs verksamhet i Budapest som om dennes och Langfelders upplevelser efter tillfångatagandet. Den behandling, som de förhörda fick genomgå efter förhören, ger vid handen att de sovjetiska myndigheterna önskade så långt det var möjligt hindra ytterligare spridning av kännedomen om den svenske diplomaten.

De åtgärder, som i första hand vidtog, var att var och en av de förhörda sattes i ensamcell i cirka ett halvt års tid.

Under deras fortsatta fängelsestid finner man en bestämd tendens från de sovjetiska myndigheternas sida att isolera denna lilla krets bestående av f. d. cellkamrater till Wallenberg och Langfelder. De sammanfördes i stor utsträckning i grupper om två eller tre.

HILDING HAGBERG OM RAOUL WALLENBERG:

"Sanningen är bitter för oss alla"

— Jag är uppsakad över uppgiften att Wallenberg inte längre är i livet och att han dött i ett sovjetiskt fängelse, säger partiordförande Hilding Hagberg i ett uttalande med anledning av sovjetregeringens meddelande om Raoul Wallenberg. Det hela ter sig för mig som meningslöst och grymt.

Raoul Wallenberg tillhörde nämligen de män i den svenska utrikesrepresentationens tjänst, vars insatser i kampen för att rädda nazismens judiska offer vi känner oss särskilt stolta över. I åtskilliga länder har jag träffat folk av judisk börd, som prisat hans mod och insatser för att rädda ungerska judar i Budapest under de sista veckorna kring årsskiftet 1944-45, innan sovjettrupperna drev ut de tyska trupperna och gjorde slut på pilkorsfascisternas terror.

De tyska nazisterna, liksom de ungerska pilkorsfascisterna, hatade Wallenberg på grund av hans djärva räddningsaktioner. Men antifascister i alla länder hyllade honom för hans kamp i humanitetens tjänst och i Budapest är en gata uppkallad efter honom som en gård av tacksamhet och beundran.

Det ter sig för mig alldeles oförklarligt att han vid befrielsen skulle hamna i ett ryskt fängelse i stället för att med årebetygelser

återböras till sitt land. Meddelandet från sovjetregeringen ger både ett vittnesbörd om förvirringen efter det andra världskrigets slut och det brottliga godtycke som Berija och hans anhängare kunde utveckla.

Samtidigt känner man sig lättad över att dunklet i frågan skingrats. Sanningen är bitter för oss alla, och särskilt för Raoul Wallenbergs släktingar, men den är bättre än osäkerheten. Jag betvivlar att någon regering i världen skulle ha modet att ge en motsvarande redogörelse.

I det långa loppet måste detta leda till ökat förtroende och ett bättre samarbete mellan Sverige och Sovjetunionen. För de svenska kommunisterna utgör det dessutom en bekräftelse på det allvar i den fasta beslutsamhet, med vilken Sovjetunionens kommunistiska parti liksom sovjetregeringen går in för att likvidera efterkrigstidens misstag och trygga den mest allsidiga demokratisering och vakt-hållning kring lagarna och kring folks rättigheter.

R. Wallenbergs diplomattjänst började med räddningsaktionen

Raoul Gustaf Wallenberg föddes i Stockholm den 4 augusti 1912 som son till löjtnanten vid flottan Raoul Wallenberg, vilken dog tre månader före sonens födelse. Raoul Wallenbergs far var kusin med bankdirektörerna Wallenberg. Hans farfar var envoyén G. O. Wallenberg.

Efter en termin vid juridiska fakulteten i Poitiers i Frankrike reste Raoul till USA för universitetsstudier i Ann Arbor, Michigan. Hans huvudämne var arkitektur och sin arkitektexamen avlade han 1935. Han kom hem till Sverige 1935 och efter några

års praktik som affärsman arbetade han som utlandsdirektör i en svensk firma med intressen bl. a. i Ungern, som han lärde känna under åtskilliga affärsresor.

USA SATSADE MEDEL

På våren 1944 var det emellertid slut med företagets affärer på Ungern. Vid samma tid aktualiserades frågan om hjälp åt ungerska judar. Svenska legationen i Budapest hade redan i mars 1944, kort efter de tyska truppernas inmarsch i Ungern, börjat hjälpverksamhet bland judarna. Detta arbete kunde snart vidgas genom att från amerikansk sida pengar ställdes till förfogande och genom att svenska regeringen anställde Wallenberg som sekreterare vid Budapest-legationen med uppgift att förestå en särskild hjälpavdelning, C-avdelningen.

När Wallenberg i juli 1944 anlände till Budapest hade svenska legationen där en ny arbetsbörd genom de växande uppgifterna i samband med skyddet åt judarna. Den svenska hjälpaktionen, som till en början omfattade endast omkring 650 judar, vilka på grund av personlig anknytning till Sverige hade erhållit skyddspass, blev snart så känd i Sverige och USA att förfrågningarna och böner om hjälp oavlatligen ökade i antal.

Innehavarna av skyddspass skulle enligt ungerska regeringens medgivande inte deporteras utan fick bo i de s. k. svenskhusen på Pest-sidan.

20.000 RÄDDADE

Senare fördes utan pilkorsmyndigheternas vetskap ytterligare tusentals personer till dessa hus eller gömdes på annat sätt, så att totala antalet av genom denna aktion räddade judar vid årsskiftet kom att uppgå till omkring 20.000.

Tack vare de ekonomiska resurser Wallenberg hade bakom sig kunde han genom ånnu bestående humanitära organ bistå ett ständigt växande hjälpbehövande i ghettona och annerstades med mat, läkemedel o. s. v. Genom Wallenberg finansierades också en plan att söka skapa en människovärdig tillvaro för judiska barn.

I mitten av december försämrades radikalt svenskarnas möjligheter att

fortsätta hjälparbetet. Szálasi-regeringen meddelade kategoriskt att den kunde respektera de svenska skyddspassen endast om svenska regeringen erkände den nya ungerska regeringen. På svensk sida ville man inte ta detta steg, och när svenska legationen senare vägrade att följa ungerska utrikesministeriet till dess evakueringsort i västra Ungern betraktades detta som en direkt ovänlig handling och regeringens hållning gentemot svenskarna och deras verksamhet blev i motsvarande grad åstramad.

PILKORSARNA PLUNDRADE

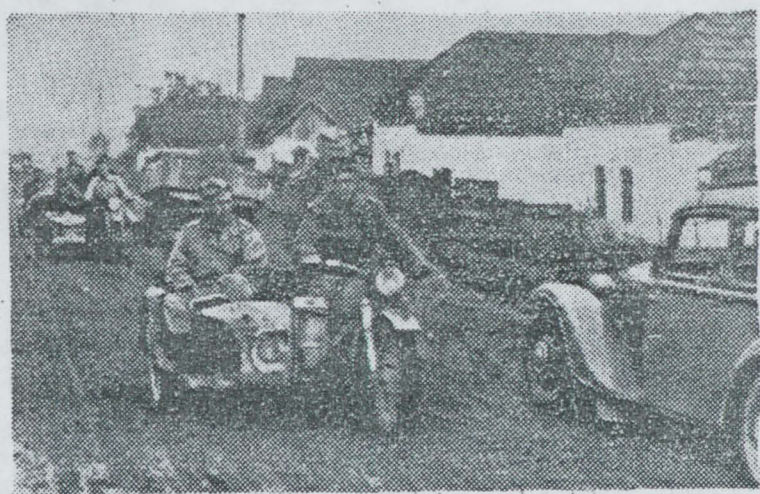
Den 23 december uppmanades svenska legationen att omedelbart lämna Budapest och medfölja till ungerska regeringens evakueringsort. Då legationen vägrade göra detta (det var f. ö. redan av praktiska skäl omöjligt) förklarade biträdande utrikesministern att han inte kunde svara för följderna. Nästa dag trängde pilkorsare in i de svenska legationskanslierna, anhöll personalen och plundrade lokalerna. Även sedan en viss grad av ordning blivit återställd var beskickningens handlings- och rörelsefrihet inskränkt till ett absolut minimum.

Under de kaotiska dagarna före den slutliga sovjetiska erövringen av Budapest hade de svenska beskickningstjänstemännen tidvis varit avskurna från varandra och när Pest-sidan den 15 januari 1945 föll i sovjetisk hand avbröts definitivt förbindelserna med Wallenbergs avdelning, som hade sitt säte i Pest.

KONTAKT MED SOVJET- ARMÉN

Wallenberg hade redan vidtagit förberedelser för att fortsätta sin verksamhet i det av ryssarna befriade området och synes så tidigt som den 13 januari ha fått kontakt med en sovjetisk befälhavare i området. Inte förrän den 17 kom han under sovjetisk eskort tillbaka till sitt nyss iordningställda kansli i det av Sovjet besatta området för att hämta personliga tillhörigheter. För sina medarbetare förklarade han att han de senaste dagarna stått under sovjetiskt skydd och blivit väl behandlad men att han ändå känt sig som om han sutte i skyddshäkte. Han skulle nu resa till marskalk Malinovskis högkvarter och där i det sammanhanget ha sagt att han inte visste om det skedde som gäst eller som fånge.

Den 16 januari meddelar Sovjets utrikesminister svenska beskickningen i Moskva att Wallenberg påträffats och att åtgärder till skydd för honom och hans egendom hade vidtagits av de sovjetiska militärmyndigheterna.

Från de fascistiska pilkorsarnas sammanbrott i Ungern. Bilden visar sovjetiska motorcykelband passera en ungersk by år 1945.

Forward: Om Idrottsbladets "enorma skillnad" ★ Sporten

NY DAG

Fredagen den 8 februari

Nr 33 Upplaga A

1957 — Pris 30 öre

Besked om Raoul Wallenberg Avled för nära tio år sedan

Raoul Wallenberg är död. Han avled natten till den 17 juli 1947 av blodpropp i hjärtats kranskärl, under den tid han vistades i Ljubljankafängelset i Moskva. Detta meddelades på onsdagen i ett memorandum som Sovjetunionens vice utrikesminister Gromyko överlämnade till svenske ambassadören Rolf Sohlman. Man hade under efterforskningarna anträffat och sida för sida granskat en rapport som ställts till den som Berijas medbrottsling avrättade före säkerhetsministern Abakumov.

Abakumovs brottsliga verksamhet anges i detta avsnitt från den till olika avdelningar i kommunkommunikationsdepartementet.

Raoul Wallenberg

var och till att oriktiga uppgifter om Wallenberg lämnades till Sovjetunionens utrikesministerium från vissa förutvarande ledare för säkerhetsorganen.

Rapporten om Wallenberg lämnades av den 1953 avlidne chefen för Ljubljankafängelsets sjukvårdstjänst Smoltsov. Sovjetregeringen framför sitt uppriktiga beklagande och uttalar sin djupa medkänsla till svenska regeringen

och till Raoul Wallenbergs släktingar.

Svenska regeringen förklarar att den väntar, att om något nytt material kommer fram i Sovjetunionen, den omedelbart skall få del av det.

— Meddelandet från sovjetregeringen ger både ett vittnesbörd om förvirringen efter det andra världskrigets slut och det brottsliga godtycke som Berija och hans anhängare kunde utveckla, säger partiordförande Hilding Hagberg bl. a. i ett uttalande.

Samtidigt känner man sig lättad över att dunklet i frågan skingrats. Sanningen är bitter för oss alla, och särskilt för Raoul Wallenbergs släktingar, men den är bättre än ovissheten. Jag betvivlar att någon regering i världen skulle ha modet att ge en motsvarande redogörelse, förklarar Hagberg.

SID. TVA OCH FYRA

13

8/2

Beskedet om Raoul Wallenberg

Det länge väntade beskedet om Raoul Wallenbergs öde har kommit. Tyvärr var det ett sorgebud. Den efterlyste avled i Ljubljankafängelset i juli 1947, alltså för närmare 10 år sedan.

Den första fråga man måste ställa är: Varför har vi fått detta besked först nu? Den svenska regeringens efterlysningar började strax efter försvinnandet, vid en tidpunkt då Wallenberg ännu var i livet.

Frågan besvaras i kommuniken. Sovjets utrikesministerium lät svenska regeringens fråga gå vidare till säkerhetstjänstens ledning. Där förklarade man att man icke kände till något om en fånge med detta namn. Både Sovjetunionens och Sveriges utrikesministrar fick alltså ett oriktigt besked, som tungt belastar den sedan länge likviderade Beria-regimen i Sovjets säkerhetsväsen.

Under tiden hade internationella geschäftsmakare levererat historier på löpande band om att tyska krigsfångar mött Wallenberg i det ena eller andra fånglägret. När svenska regeringen begärde nya efterforskningar leddes spaningarna tydligen efter hypotesen att Wallenberg fanns i livet någonstans i Sovjet och de kom därmed på villospår.

Tydligen fanns i svenska regeringens senaste material ett spår som ledde rätt. Man måste betänka att detta skedde strax efter krigsslutet, vid en tidpunkt då det i Sovjetunionen fanns hundratusentals krigsfångar och andra fångar som tagits i sam-

band med hitlerregimens krossande och då massor av människor försvann spårlöst i alla krigförande länder. Men även under sådana förhållanden har man rätt att kräva så noggranna kartotek över de anhållna att klara besked kan ges om de enskilda människor som omhändertagits. Det var de noggranna arkivundersökningarna, med stöd av det nyssnämnda spåret, som slutligen ledde till upptäckten av fängelseläkarens skrivelse till en av säkerhetstjänstens chefer att Wallenberg avlidit i blodpropp och frågat om den avlidne skulle obduceras.

Denne läkare avled för flera år sedan och säkerhetschefen Abakumov dömdes liksom Berija till döden för de brott han begått.

Uppgifterna har blivit knapphändiga, då de huvudagerande sedan flera år icke mer är i livet. Därför har Sovjets utrikesministerium hittills icke kunnat besvara frågan varför Wallenberg anhölls. Vi hoppas att svaret kan ges vid fortsatta undersökningar.

De som verkställt häktningen och gett oriktiga besked är borta, dömda av sovjetregimen. Sovjetregeringen har tydligen gång på gång och i särskilt stor omfattning senaste året verkställt genomgripande efterforskningar för att få fram sanningen. Det är ett hårt och tungt budskap som, kommit, särskilt för den avlidnes anhöriga, men det är dock antligen ett besked som skingrar ovissheten.

Barnbidragen b på samma sätt so

Som komplettering till det referat vi tidigare lämnat om barnbidragens höjning kan vi meddela, att beslutet om höjning är undertecknad av Henning Nilsson m. fl. att barnbidraget gäller för folkpensionerna.

Man kan inte bortse från faran av att barnbidragen, som nu kommer att höjas med visst belopp, på nytt kommer att förlora sin köpkraft genom prisstegringar, säger motionerna. En indexreglering, även om den verkar i efterskott, ett visst skydd häremot och är därför att rekommendera.

Fördyra ej radiolicensen!

I en annan kommunistisk motion vid sidan av den stora om AB Radiotjänsts förstaligande, yrkas avslag på den höjning av licensavgiften från 20 till 30 kronor, som regeringen vill genomföra.

Billigare för folkpensionärer

I en motion föreslår K. Senander att samtliga folkpensionärer, sålunda även de förtidspensionerade, får rätt att företa resor på Statens järnvägar till halva priset på tur- och returbiljetter utan begränsning till viss tid eller vissa dagar av året.

Tryggad sjukpenning vid olycksfall

I avsikt att avlägsna de brister, som framträtt i samordningen mellan sjukförsäkringen och yrkesska-

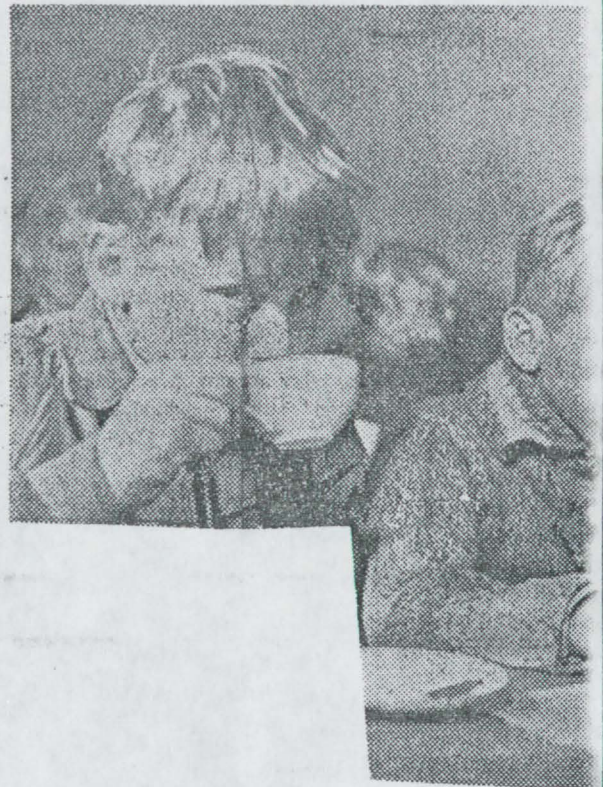
deförsäkringen h m. fl. motionerat ring av bestämm penning ej blir n olycksfall eller y

Semesterlag

Enligt lag skall räknas på den tid på grund av sju 90 dagar är från tet. Då vissa för denna bestämmel gare än eljest avs da föreslår Henni motion, att såda görs i semesterlag sök omöjliggörs.

Mer lotterin till konstnär

I motion av G. reslås att medlen riet fördelas enligt beslut, enligt vilka riinkomsten skall rimedelsfonden föllig verksamhet. föreslås att till för kommande bu miljoner i stället nistern föreslagna

14

Måndagen 11 December

E DIPLOMATEN SLÅR FAS IVEL UTESLUTET NBERG I LIVET 194

Raoul Wallenberg

Detaljer i mängd från 3 års samta ger full vissh

Från Dagens Nyheters Romkorrespondent
AGNE HAMRIN

ROM, sön
Det nya vittnet i affären Wallenberg, alltså italienske diplomat som i nära tre års tid, från april 1945 till januari 1948 var granne till vår man i NKVD-fängelset i Moskva, är dr Claudio Mohr, som själv var fånge hos ryssarna i över års tid och numera är tjänsteman i italienska utrikesministeriets pressavdelning. Dagens Nyheters arbetare har träffat dr de Mohr tre gånger under senaste två dagarna och kan intyga att detta märkliga, ja, antagligen avgörande vittne verkligen existerar.

Dr de Mohr, nu en 51-års man, vars ansikte nog kan sägas fortfarande bära spår av den långa fängelsevistelsen i Ryssland, är emellertid ytterst obenägen att framträda. Bortsett från yrkes-

diplomatens så att säga traditionella tendens att vara reserverad är det i sig synnerligen respektfullt och mänskligt att han restavat dr de Mohrs skyldighet inför offentligheten. Dr de Mohr intar nämligen ståndpunkten att ett dant som Raoul Wallbergs bör behandlas med respekt och under utövande av en alltför begränsad publicitet, om uttalanden bestått att vår ledning återfår sin

Forts. sista sid

COPYRIGHT

Dagens Nyheter. Eftertryck helt eller delvis förbjudet.

UD SVEK RAOUL Wallenberg FEM GÅNGER

□ □ Hittills helt hemliga papper om Raoul Wallenberg släpptes i morse av utrikesdepartementet.

Dokumentet täcker även 1944-49 och visar, anser Börje Heed, Aftonbladets journalist, som under många år följt Wallenberg-affären, att obegripliga tabbar gjordes av de svenska ambassadcheferna i Moskva.

Det var ett faktum, påstår han efter att ha läst de frisläppta papperen, att "Excellensens förslamande handlade sig över många nya idéer och försök till initiativ". De två led klandrade mest är ministerna Staffan Söderblom och Rolf Sohlman. All deras politik gick ut på att inte reta ryssarna. Fem chanser att få loss Wallenberg missades. Svenskarna uppfattade inte signalerna om att ett utbyte av

Wallenberg mot ryssar i väst var möjligt. Inte ens när Sverige gjorde den hårt kritiserade utlämningen av 146 baltar.

— Beklämmande läsning, säger Börje Heed om den frisläppta luntan.

Sidorna 18-19

Hans Ericson
kvinna — sek

Britt Andersson, 45, är den nya kvinnan har den senaste tiden varit Ericsons transport. Nu har hon också slutat på ström av journalister till Hans Ericson Östermalm i Stockholm.

Han berättade om sitt liv. Det gamla ett är i alla fall säkert: Hans Ericson ska

Sidorna 6, 7, 8, 9, 10, 11

I dag släppte Utrikesdepartementet sju "buböcker" med 1900 sidor dokument i Raoul Wallenberg-affären. De täcker åren 1944-1949.

De betydligt yngre och sensationellare vittnesmålen från åren 1950-1979 kommer att offentliggöras först i höst. Men även dagens "bokbomb" innehåller åtskilligt av dynamit.

Varför — frågar här Aftonbladet: BÖRJE HEED — sveks den fängslade Wallenberg så skändligt av våra diplomatiska representanter i Moskva?

Varför avböjde man två gånger amerikansk hjälp?

Varför stannades Raouls mors förtrivlade brev till Stalin?

Den s k Wallenberg-affären, som nu 35 år efteråt fängslar en hel värld, började så här:

Den 17 januari 1945 kl 23.29 telegraferade Sveriges minister i Moskva Staffan Söderblom till UD i Stockholm:

"Beträddande ryske utrikesministern Dekanosov meddelar att i den av sovjettrupper erövrade delen av Budapest vid Benzurgratan (Pest) påträffats Raoul Wallenberg. Militärmyndigheterna har vidtagit åtgärder för att skydda Wallenberg och hans egendom."

Den försvunne svenske legationssekreteraren hade påträffats.

Men redan i detta telegram tillfogade minister Söderblom en mening som sen skulle bli en svensk följetong från Moskva:

"Jag anser att publicering bör anstå".

MUNKORG

Ingen publicitet. Munkorg på svenska pressen. Servil uppvaktning av de styrande i Krent. Ingen hjälp utifrån, inte ens från USA. Total förtrostan på vad de ryska myndigheterna behagade företa med den svenska legationspersonalen från Budapest. Irritation över förslag som kom från Stockholm. Allt skulle bestämmas av ministern i Moskva.

Denna Söderbloms märkliga inställning "ärvdes" av hans efterföljare i den ryska huvudstaden: Gunnar Häggblom och Rolf Sohlman.

Med ett lysande undantag: Chargé d'affaires Ulf Barck-Holst (som långa tider var i Moskva) hade uppfattningen att hans långa frånvaroperioder innebar en protest mot tystnaden kring Wallenberg. Men så var inte fallet.

Samtidigt arbetade hundratals UD-anställda på olika nivåer över hela Europa med att undersöka minsta spår efter den försvunne kollegan. Mängder med rapporter inlämnades till Arvfurstens palats vid Gustaf Adolfs torg i Stockholm. Nyheten att Wallenberg var omhändertagen av ryssarna var ju förbehållen ett fatat.

I dessa dagar var givetvis oron över den övriga legationspersonalen i Budapest lika stor. Den var helt försvunnen.

Så svängde bilden plösslgt. De övriga svenska kom efter många sträpövser helbräda till Moskva — nu var det Wallenberg som var borta.

Vissorligen erkände den ryske utrikesministern Andrej Vyjsjinsky två år senare att ryska UD den 14/1 1945 verkligen erhållit meddelande från en militär chef att Wallenberg omhändertagits i Budapest, men närmare kontroll på svensk begäran hade visat att svensken tyvärr inte fanns i Sovjetunionen.

FÖRSTA LÖGEN

Denna replik av Vyjsjinsky har kallats den första stora ryska lögen om Wallenberg. Den serverades rakt i ansiktet på Sveriges nye ambassadör Rolf Sohlman.

Det skedde den 18 augusti 1947.

I dag påstår Sovjet att det inte rörde sig om någon lögn. Raoul Wallenberg fanns inte längre i Sovjet. Han hade nämligen 31 dygn tidigare — natten till den 17/7 1945 — avlidit i Ljubjankafängelset av hjärtinfarkt.

Denna uppgift lämnade dock inte Vyjsjinsky. Sverige fick vänta på beskedet i drygt 10 år. Och det är ingen som längre sätter tilltro till den ryska uppgiften. Den kommer också att helt vederläggas när UD fyndar av sin nästa laddning av hittills hemligstämplade dokument.

Vyjsjinsky blev — trots sin sanningslösa utsaga — senare rysk chefsklagare och minister under Stalins sista utrensningssessioner.

Ambassadör Sohlman överlevde diktatorn och slutade som doyen för diplomatiska kårer i den ryska huvudstaden.

En av orsakerna till att Sovjet så helt svängde om efter att först ha erkänt att man omhändertagit Wallenberg var — det främjar tyvärr nu av de frisläppta dokumenten — den obegripliga flathet som dittills hade visats av våra beskickningschefer i Moskva.

Den 25 september 1945 — sju månader efter det ryssarna "kvitterat" Wallenberg — skrev minister Staffan Söderblom i ett handbrev till UD i Stockholm:

"Amerikanska ambassaden här har heller inte tidigare gjort någon hänvändelse till ryssarna angående Wal-

STAFFAN SÖDERBLOM.
Fick beskedet om att Wallenberg var i gott rykt försvaret. När Sovjet sedan förnekade att svensken fanns inom landet vägrade Söderblom ta emot amerikansk hjälp. Till Stalin sa han: — Jag tror att Wallenberg mördades i Budapest.

ULF BARCKHOLST.
Svarade under långa perioder som chef för Sveriges ambassad i Moskva under Häggbloms frånvaro. Var den som verkligen ansträngde sig för att söka lösa gåtan med den försvunne kollegan.

ROLF SOHLMAN.
Nejade att "köra tandem" med USA i försöken att få ryssarna att släppa Wallenberg. Stoppade ett rörande brev som fru Maj von Dardel, Raouls mor, skrivit till Stalin.

GUNNAR HÄGGBLÖF.
Gjorde störst nytta när han inte var i Moskva. Ryssarna hade uppfattningen att hans långa frånvaroperioder innebar en protest mot tystnaden kring Wallenberg. Men så var inte fallet.

Påståendet var — kan man ju påstå — en vitt lögn till UD.

Hela sanningen kommer fram i höst, när alla dokument läggs på bordet. Den kan likväl berättas här och nu:

Redan den 4 april 1945 begärde minister Hershel Johnson på USA:s stockholmsambassad (som legat bakom en stor del av finansieringen av Wallenbergs räddningsaktion i Ungern) att State Department i Washington skulle hjälpa till i Moskva för att få svensken fri.

"NEJ, TACK!"

Fem dagar senare fick USA:s ambassadör i Moskva Averill Harriman instruktion att ta kontakt med sin svenske kollega för att samordna en framstöt i ryska UD för Wallenberg.

Amerikanerna hade sannerligen inte vilat på hanen.

Tre dagar därpå, den 12 april 1945, avböjde minister Söderblom den amerikanska hjälpen.

"Legationen har inte anledning tro att de ryska myndigheterna inte gör allt som står i deras makt och legationen önskar ingen amerikansk inblandning".

Vad Söderblom alltså förteg för UD i Stockholm var att enda anledningen till att "USA inte tidigare gjort någon hänvändelse till ryssarna om W" var att han själv avböjt en sådan "inblandning".

DET VAR FÖRSTA GÅNGEN SVERIGES MAN I MOSKVA SVEK DEN FÖRSVUNNE KOLLEGAN.

Man har svårt att tro att Söderblom ens fattat detta för Raoul Wallenberg fatala beslut utan någon återförsläring på högsta ort inom UD. Eller finns det ännu hemligstämplade telegram- eller telefonkontakter på denna ytterst viktiga punkt?

Vid Gustaf Adolfs torg sjöd UD samtidigt av verksamhet för att söka spåra den försvunne. Beskickningar över hela Europa drog sitt strå till stacken.

Men samtidigt var det ett faktum att Excellensens förslamande hand lade sig över många nya idéer och försök till initiativ.

Utrikesminister Östen Undén östpolitisk hade blivit en oskriven lag för UD-männen. Reta inte ryssarna i onödan.

Så kom en ny chans för den fängslade

5 GÅNGER SVEK UD RAOUL Wallenberg

ÖSTEN UNDÉN.
Allieradande på UD och mannen som sa nej till en bytesaffär med ryssarna. Inte ens i samband med båtutlämningen blev Wallenberg aktuell.

JOSEF STALIN.
Diktatorn som lovade ambassadör Söderblom att låta efterforska Wallenberg. I själva verket satt denne då i en cell i Ljubjankafängelset bara några stenkast från Krent.

ALEXANDRA KOLLONTAJ.
Sovjetunionens ambassadör i Stockholm. Hon bekräftade att den svenska diplomaten befann sig i Sovjet och var vid god hälsa.

ANDREJ VYJSJINSKY.
Sovjets utrikesminister som demonstrerade de egna ryska uppgifterna att Wallenberg tagits under beskydd av Röda armén. — Han finns inte i Sovjet.

Minister Söderblom fick, när han skulle lämna Moskva, en unik audiens hos Stalin.

I PAPPERSKORGEN

Jag kommer ihåg hur jag 1964 satt och lyssnade till Söderbloms skildring av det historiska ögonblicket. Men vad han då inte berättade — men som i dag blivit offentligt — är att han till Stalin framförde en privat reflexion på tal om Wallenberg, vars namn diktatorn krafted med på en papperslapp.

— Men personligen, sa Söderblom, är jag övertygad om att Wallenberg blev mördad i Budapest eller omkom genom en olycka.

Mer behövde naturligtvis inte den gamle cyniske revolutionären för att kasta namnlappen i papperskorgen så snart den röd-blommige svenske ministern backat ur rummet.

SA FÖRSVUNNEN WALLENBERGS CHANS

NR 2.

Medan vår nye ambassadör i den ryska huvudstaden, Gunnar Häggblom, fanns på plats hände inte mycket.

Hans viktigaste insats — när det gäller Wallenberg-affären, blev faktiskt att han långa perioder lyste med sin frånvaro i Moskva. Det är i dag klart att ryssarna uppfattade hans frånvaro som en protest mot deras totala tystnad kring Raoul Wallenberg.

Men Häggbloms "vikarie" — chargé d'affaires Ulf Barck-Holst — var desto aktivare.

Han drog sig inte för att ideligen göra "påminnelser" om sin försvunne kollega och planerade i o m att begära personlig audiens hos Stalin.

Vid två av de möten han hade med biträddande ryska utrikesministrar gjorde han en intressant upptäckt.

Så snart han kom in på fallet Wallenberg undrade motparten hur det gick i Sverige med fallen Granowski, Makarova och de fem baltarna.

Vid ett tillfälle frågade Barck-Holst rent ut: — Föreslår ni ett byte mot Wallenberg?

En förlägen tystnad blev enda svaret. Man frågar inte så rakt på sak om såna delikata spörsmål.

Den unge svenska diplomaten var inte överraskad av den halvvidna visen. Han visste — liksom de flesta på UD i Stockholm — att Schweiz i januari 1947 lyckats få fri sin chargé d'affaires i Budapest, Feller, som greps av ryssarna samma dag som Wal-

Chefen för NKVD (hemliga polisen) hade rent ut förklarar för schweizaren: — Vi har inget speciellt emot er. Men vi behöver er som ett lämpligt utbytesobjekt.

BYTESOBJEKT?

Schweiz uphövde asylen för fem gripna ryssar och bytte dem mot sin diplomat. Var Raoul Wallenberg också avsedd som ett sånt bytesobjekt?

Optimismen steg inom UD, när Barck-Holst rapporterade om de diskreta ryska signalerna. Men den allierande Excellensens mulnade till: "Vi ska inte bedriva människohandel".

Historieforskare får väl utreda varför ingen tänkte på den fängslade Wallenberg, när Sverige den 25/7 1946 till Sovjet utlämnade 146 baltiska legionärer — en "skamfläck i vår historia" — och den enda händelse som gjorde Östen Undén (enligt egen utsaga) smittad.

Men faktum kvarstår: Genom att man inte tillämpade den schweiziska lösningen (som ryssarna inbjöd till) FÖRLORADE RAOUL WALLENBERG SIN TREDE CHANS.

Den svenska "Östen"-politiken fortzatte och fördjupades när Häggblom efterträdde som ambassadör i Moskva av Rolf Sohlman.

Vad gjorde han då för sin unge landsman, som — skulle det senare visa sig — dvaldes i en cell bara några kilometer från svenska ambassaden?

Dokumentet talar: Redan innan Sohlman i augusti 1947 ställat sig fick lyssna på utrikesminister Vyjsjinskys sällsamma historiska skrivning, att Wallenberg inte fanns inom Sovjet, hade han blivit våldsamt irriterad.

Kedan under Söderbloms tid hade Guy von Dardel, Raouls halvbror, genom sina amerikanska kontakter fått State Department att erbjuda Sverige sina tjänster när det gällde att få Wallenberg fri.

Som vi vet stupade det på Söderbloms avböjande.

Nu kom Guy von Dardel igen. Och nu låg USA:s utrikesminister Dean Acheson bakom framstöten.

Trots att Sohlman väl kände till excellensens Undéns inställning, telegraferade han till denne i Stockholm:

— Vi kan väl ändå inte köra tandem med amerikanerna i Wallenberg-fallet, protest-

NYHETER.

1 januari 1957

Ny Dag Telenytt — 22 84 00

Vardagar 80 öre
Söndagar 35 öre
5 öre mer på tåg/båtar

CELL TERAPI FÖR STOR TUMÖR

Stor kanon,
mer kobolt
skonar hud

Radiumhemmet håller just på att installera en ny stor koboltkanon med 100 gånger starkare radioaktivitet än de båda små kanoner som finns där förut. Med

Kriget
mot
cancer
8

den nya får man möjlighet att angripa djupare liggande tumörer än tidigare. Samtidigt har man begärt anslag till en betatron, en strålkanon av jätteformat, som i utlandet anses absolut oundgänglig vid en modern centralanstalt för cancerterapi.

Resultaten vid behandling av cancer har förbättrats mycket på senare år, säger Radiumhemmets chef, professor Sven Hultberg. Det beror dels på nya apparater och metoder, som ständigt finslipats och utvecklas, dels på ökat samarbete med kirurger inom olika fack, endokrinologer m fl, dels och framför allt på att behandlingen individualiserats allt mera; inte bara varje patient, utan också varje tumör behandlas utifrån sina egna förutsättningar.

Forts. sista sidan, spalt ett

TÅGEXPERTER KAN TABELL BAKLÅNGES

Cellgranne: Wallenberg levde längre

Jag är fast övertygad om att Raoul Wallenberg levde så sent som på hösten 1947, förklarar förre tyske diplomaten Ernest Wallenstein — cellgranne till Raoul Wallenberg — i ett uttalande för Dagens Nyheter. Wallenstein förekommer i UD:s vitbok, där han dock i sitt vittnesmål inte uttalar sig om när kontakten med Wallenberg, som uppehölls genom knackningar i cellväggen, avbröts. Wallensteins cellkamrat, tysken Bernhard Rensinghoff, har däremot i sitt officiella vittnesmål förklarat att "samtalen" med Wallenberg upphörde någon gång på hösten 1946. Enligt den ryska noten dog Wallenberg den 17 juli 1947.

Ernest Wallenstein: Jag hade kontakt med Wallenberg till hösten 1947.

En svensk démarche i Wallenbergaffären förbereds i UD. Man avvaktar dock först originalet till den ryska noten — hittills har man i Stockholm bara fått del av innehållet genom telegram från Moskvaambassaden. Det finns anledning räkna med att man från svensk sida bl a kommer att begära besked om vad som hänt med Wallenbergs ungerske chaufför Langfelder, som fördes till fängelse i Moskva samtidigt med Raoul Wallenberg.

Efterfrågan på den stencilerade upplagan av UD:s vitbok — den omfattar ett 80-tal sidor — har varit så stor att man nu förbereder tryckning av materialet. Den tryckta vitboken kommer inte att innehålla något utöver vad som offentliggjordes av regeringen på torsdagen.

Se sidan tre

Plan klar för treårig realskola

Höstterminen 1959 ersätts i Stockholm den femåriga realskolan med en treårig och den sjuåriga flickskolan med en femårig. De nya skolformerna skulle möjliggöra att flera avdelningar kan upprättas än om man behöll de gamla skolformerna. Detta resultat kan utläsas ur utredningen om realskolan i Stockholm under

av grupper vilka utnått svåra blott för en delvis liten del av spa- Det har, med tanke på att inkomsttjänsterna skulle bredda spårandet, frågats om vi har råd från en pensionering av grupper i samhället utanför den nuvarande pensioneringen. Vi pensionsreformen, vilde båda huvudlösnings- an väljs, över hela motsvarighet till det utspårande som hitt genom SPP och vissa nstonsinrättningar. en för de närmaste tio åren av detta span inte exakt beräknas. oriet har man räknat fonden på trettio år a uppe i mellan 40 och der — SPP:s fonder ör närvarande till 3,5 ! Vid ett fullt utbil- lingsystem blir fon- sorn som man här helt å premierreservmeto- an 50 och 75 procent et blir, om vi ser sa- förmögenhetsförde- synpunkt, en kraftig ng av förmögenhets- a i samhället. Genom nstalten kommer lönt- kt kollektivt bli ägare ättelik förmögenhets- ch motsvarande andel slivets avkastning ut- em i form av pensio- ningen i sparandet inte lika stor, då till nsionsreformen kom- ersätta andra former de. lt sparande, ökad ka- ng, uppstår endast om d placeras i produk- teringar, i industri- craftverk, vägbyggen, ggande. Sådana pla- förutsätts också både riet och i frivilligsy- len olikheterna i me- r stora och av avgö- tydelse. I obligatoriet tliga fondmedel dras avgiftsbetalande före- tillföras fonden för av denna, delvis ge- nerna, ställas till pro- sa förfogande. En cen- sta hand av regerin- rad instans, skall med varit så stor att man nu förbe- rer tryckning av materialet. Den tryckta vitboken kommer inte att innehålla något utöver vad som offentliggjordes av regeringen på torsdagen.

I fonderingen enligt frivillig- systemet har en helt annan me- todik föreslagits. Fonden skulle ej bli statlig, utan en av de av- talslutan de parterna på ar- betsmarknaden ägd stiftelse under försäkringsinspektionens kontroll. Viktigare än detta är emellertid metodiken för fon- dens placering. Företagen tvin- gas enligt detta system inte så- som i fråga om den statliga fon- den att till fonden utbetala sina avgifter, utan äger rätt att mot reverser med marknadsränta el- ler lågprocentiga indexbundna skuldbesvis i tjugå år — med avbetalningen från och med det elfte året — i rörelsen behålla medlen. Två stora fördelar vin- nes härmed: 1) Pensioneringen blir för de för avgifterna sva- rande företagen automatiskt en finansieringskälla. Detta är så- mycket viktigare som det hit- tillsvarande bildandet av inter- na pensionsstiftelser, som i många företag svarat för en vä- sentligt större del av de friska kapitaltillskotten än nyemissio- ner, säkerligen genom pensions- reformen måste upphöra eller i varje fall förlorar starkt i be- tydelse. 2) En sådan direkt lä- nerätt för företagen reducerar kraftigt fondledningens makt- ställning. Företagen själva, ej den centrala instansen, avgör om de skall få återlåna "sina egna", dvs de anställdas, medel. Kreditdirigeringen blir mycket mindre omfattande än enligt det obligatoriska systemet. Naturligtvis får man även i detta fall stora placeringsbehov från fondstiftelsens sida. Viss möjlighet för företagen att låna utöver sina premier föreligger, men är av mindre vikt. I hu- vudsak förutsättes till fonden influtna medel — premier som

NHUS bygger egna hem
um och kök fullt in-
tättningsfärdiga.
staderna inom de stat-
länevilkor.
t leveranstid.
service lämnas.
hela landet

NHUS service-
avdelning
Indsvägen 149, Band-
Tel. Stilm 47 25 70.
ecknad önskar bygga
em och önskar infor-
från Eder.

finnes ☐ finnes ej ☐

REALISATION BROHALLEN ortvräker vi ett

grad ensidig. Ju större del av kreditgivningen som genom en enda anstalt — och här skulle det gälla ett flera gån- ger större belopp än den sam- lade bankutlåningen för när- varande, taget direkt ur företa- gen — desto allvarigare blir från allmän näringspolitisk syn- punkt verkningarna av en så- dan ensidighet i bedömningen. Än farligare är det stora utrym- me för en rent politisk dirige- ring av kreditgivningen till exempel för rena subventions- ändamål eller till fördel för statliga och kommunala inves- teringar som en statlig fond- anstalt med de väldiga belopp det här gäller skulle ge — en frestelse som i vissa lägen sä- kerligen skulle bli varje rege- ring övermäktig. En del plan- hushållare i finansdepartemen- tet och pensionsberedningen har redan vädrat morgonluft och yrkat på "konjunkturva- riabilitet" hos fonden; avgifter- na, för vilka ingen annan be- dömning än den försäkrings- mässiga bör gälla, skulle varie- ra med hänsyn till finansminis- terns "konjunkturstyrande" be- hov! Och även om dylika mani- pulationer förhindras, får i sista hand genom fondens utlåning staten ett inflytande över stora delar av företagsamheten som kan komma på gränsen till so- cialisering.

Ny Dag har inte försummat att under årens lopp behandla Wallenbergaffären. Lösningen på detta tragiska problem var för tidningen länge given. Wallenberg hade dömts av fascist- ter i Budapest. De som anklagade Sovjetunionen för hans försvinnande gick i själva ver- ket hans egentliga banemäns ärenden. Vi har nu upplysts om att Wallenberg avled natten till den 17 juli 1947, uppfallat Wallenberg. Tidningen fann det självfallet att Sovjetunionen inte kunde ha "något rimligt skäl för att döda eller fängsla Wal- lenberg". De svenska organi- sationer som en kort tid dess- förinnan vänt sig direkt till Sta- lin för att han skulle ta sig an frågan hade däremot gjort sig skyldiga till ett grovt etiketts- brott:

Den man, Stalin, som mer än någon annan symboliserar segern över fascismen, utpekades av stora svenska organisationer som en trolös och otacksam despot, som i strid mot internationell rätt och vanlig anständighet håller den svenska regeringens förtroende- man inom lås och bom. Är det verkligen möjligt att de som med- verkar i denna trafik gör det bara av dumhet eller i god tro?

Länge höll Ny Dag fast vid att Wallenbergaffären var de- finitivt utagerad. De som arbe- tade för hans frigivning avhä- nades; de försökte ju få en fänge återlämnad som aldrig tillfångatogs. Förra året sad- lade Ny Dag om. Vid flera till-fällen efterlyste man snabba besked från ryssarna om Wal- lenbergs öde. Denna omsväng-

PRESSGRANNAR

Moskvas besked om Raoul Wal- lenberg dominerade givetvis pres- sen på fredagen. På flera håll på-pekades att man från svensk sida inte får betrakta saken som avslöjad, utan att ett mer ingående svar måste krävas än det knapphändiga som nu givits. Så heter det t ex i Morgon-Tidningen (s):

Den svenska regeringskommuni- kens konstaterande att ryssarnas svar innehåller knapphändiga upp- gifter och att det behövde kom- pletteras förtjänar understrykas. Varför fängslades Wallenberg? Vad hände honom under åren därefter? Vilket slags kontroll förekom vid ryska fångelser under denna tid?

Uppgiften att Wallenberg avlidit 1947 kan tänkas vara riktig, skriver Västmanlands Läns Tidning (fp):

Den stödes av en negativ fak- tor: svenska utrikesdepartementet har icke intill denna dag fått fram någon uppgift, som kan betecknas som ens någotsånär sannolik, ty- dande på att någon människa skulle ha sett eller hört Wallen- berg efter juli 1947. Alla påstå- enden om senare livstecken från honom har visat sig vaga eller oriktiga.

Utvägen att lägga skulden på Berijas handlangare Abakumov — som avrättades 1954 — och att hän- visa till material från en annan per- son som också är avlidit kan tyck- as ligga misstänkt nära till hands, anser Svenska Dagbladet (h):

Att Wallenberg, som uppenbar- ligen var föremål för ett mycket utbrett ryskt intresse, skulle ha hållits så isolerad av de så kallade säkerhetsmyndigheterna att han va- rit helt okänd utanför dessas do-

detta system för fondplacering- garna en källa till direkt ökat de gamla.

Ny Dag och Wallenberg

Ny Dag har inte försummat att under årens lopp behandla Wallenbergaffären. Lösningen på detta tragiska problem var för tidningen länge given. Wallenberg hade dömts av fascist- ter i Budapest. De som anklagade Sovjetunionen för hans försvinnande gick i själva ver- ket hans egentliga banemäns ärenden. Vi har nu upplysts om att Wallenberg avled natten till den 17 juli 1947, uppfallat Wallenberg. Tidningen fann det självfallet att Sovjetunionen inte kunde ha "något rimligt skäl för att döda eller fängsla Wal- lenberg". De svenska organi- sationer som en kort tid dess- förinnan vänt sig direkt till Sta- lin för att han skulle ta sig an frågan hade däremot gjort sig skyldiga till ett grovt etiketts- brott:

Förklaringen till det tolvåriga dröjsmålet har Ny Dag nära till hands. Man lägger skulden på Sovjets säkerhetsväsen un- der Berijaregimen. Både Sov- jets och Sveriges utrikesmi- nistrar har härigenom förts bakom ljuset. Tröst finner tid- ningen — lika naturligt — i det faktum att de som verkställt och givit oriktiga besked är borta, dömda av Sovjetrege- ringen. Annu i januari 1955 — halvtannat år efter det Berija likviderats — hade Ny Dag va- rit viss om att Wallenberg mörd- ats av pilkorsare och sedan dess "inte spårats av en enda vederhäftig människa". En ve- derhäftig människa, hette det. Det är inte första gången ove- derhäftigheten förvandlas till sin motsats i Ny Dag. Är det någon som är förvånad?

De på svensk sida närmast an- svariga, dvs UD och ambassaden i Moskva, går inte fria från anklage- sen för att under 1940-talet ha åda- galagt en passivitet som kan ha va- rit ödesdiger. Men senare, särskilt efter 1947, intensifierades arbetet, och speciellt kabinettssekreterare Arne Lundbergs målmedvetna och energiska insats lovordas allmänt.

För de ryska myndigheterna borde det kännas komprometterande att nu nödgas underkänna sitt tidigare, ef- ter "noggranna undersökningar" lämnade negativa besked, som ju vidhölls ända fram till mars 1956. Gefle Dagblad (fp) kommenterar:

Ar den ryska uppgiften riktig utgör den en god illustration till i hur hög grad den ryska säkerhets- polisen under Stalins tid arbetade på egen hand, utan insyn och kon- troll av högre myndigheter. Affä- ren Wallenberg ger sitt talande bi- drag till avslöjandet av polisstatens metoder, dess skriande rättslöshet, dess omänskliga hänsynslöshet, dess absoluta förtroende för människo- liv.

Att en stormakt, som satt i sy- stem att trampa dylika mänskliga värden under fötterna, nu rappor- terar honom som död i ett av sina egna fångelser gör bara Raoul Wal- lenbergs insats så mycket större i hans landsmäns ögon. Han blev själv ett offer för de onda mak- ter han räddat så många andra ifrån.

Många tankar går till Raoul Wal- lenbergs anhöriga samtidigt som vi fått en ny påminnelse om det sov- jetryska systemets avskyvärda me- toder och de svenska kommuniste- nas gemenskap, summerar Dagstidnin- gen (synd):

När Wallenbergstragedin denna förvärsdag 1957 ses i belysning av det bud som äntligen kommit,

av vissa kostnadsbe- löneförhandlingarna överenskomme- n parten tas upp före utgången under ledi- ordförande.

Arbetsledari- helt nyligen avslut konferenser, där n inkallade från sam- råden för att disk- anställningsvillkoren olika verksamhets- lingar har begärts ma i gång vilken d avtal som utlöpte o fått uppsägnings- o flyttad till den 31

Frivillig fö

— Det är nedsl- ha tilläggs pensions- Ohlin i ett föredra- kvällen. Starka skäl

Varför skall inte o- individer få tillfälle flytande på hur de ordnad? De som vil avgifter och löneav- av arbetsställninge- få göra detta, men en något lägre pensi- gatorielinjens 70- men också en lägre 20 proc av lönen — i stället få ut högre

Många vill inte tilläggs pension

Företagen tycks tresserade av att en av ersättningen skall förmåner, fortsatte många löntagare har komst att det inte kan och vill offra så tiotal procent av de för att få en tillägg- folkpensionen. Varje tagarna själva ta s- läggs pensionens stor uppföringar man vi

Vådaskjut vid va

TT. Värnpliktige- vig Karlsson från (des på fredagen då läggning vid Norra mente försökte la- pistol. Ett skott gi- fade honom i bröst- Han fördes till la- där man konstaterad i nära hjärtat och benen. Någon direk- liv föreligger inte. fade sedan övninge- avslutats och de samlade till vapenvä- pistolen från en kam- ladda vapnet då skot-

Trälare på Tre man

Trälaren "SD 60 Krossekärr gick p- grund och sjönk utanför Grebbesta- tre man, räddades. vald Olsson stod sj- I den dåliga sikte- felaktig positionsbest de med full fart "Amona" sjönk på men besättningen h- tten, med vilken den över till en annan fann sig i närheten. "Amona" ligger par meter av maste- ytan, men torde ku- det blir gynnsamt maste dagarna. (TT,

1 900 sidor dokument

Han slapp.

OCH RAOUL WALLENBERG MISTE SIN FJÄRDE CHANS.

Men en obehaglig incident skulle Sohlman inte undvika.

Under hans semester skrev fru Maj von Dardel — Raouls mor — ett rörande brev till Generalissimus Stalin. Lojalt skickade hon brevet via UD istället för med reguljär post.

Brevet blev följaktligen liggande på svenska ambassaden i en dryg månad i väntan på ambassadörens återkomst.

Brevet — från en förtvivlad mor till en mäktig far — kom aldrig fram till adressaten.

Det stoppades av Sohlman med en mycket krystad förklaring och återsändes till fru Dardel via UD.

RAOUL WALLENBERGS FEMTE CHANS HADE SPOLIERATS.

Sohlman sökte senare spela chevaleresk. Han telegraferade:

— Om det nu enbart gäller att lugna fru Dardel så går det givetvis att läsa en massa hos ryska UD närsomhelst.

Det framgår inte av telegrammet om han avsåg en själamässa för hennes son.

Men det framgår med önskvärd tydlighet, att Raouls familjs ansträngningar möttes av motstånd från flera håll inom UD.

■ MÄRKT "FÖRTROLIGT"

Att de hundratals telegrammen om Raoul märktes "förtroligt" beror i regel på två saker: avsändaren ville att pressen hölls utanför och helst också den wallenbergska familjen.

Den innersta orsaken torde dock vara att Raoul av karriärdiplomaterna betraktades som en katt som hamnat bland hermelinerna.

- Han "attachades" plötsligt till vår beskickning i Budapest.
- Han fick sin egen avdelning och snabbt världsskytte.
- Han kunde utfärda egna, svenska skyddspass till dödsnoterade människor.

● Han jobbade inte i den vanliga diplomatiska trampkvärnen — han gjorde sin egen karriär.

● Han hade dolda konton och var redovisningsskyldig enbart för okända uppdragsgivare.

● Hans plötsliga ekonomiska direktiv kunde ge UD:s kassaförvaltare gråa hår.

● Han jobbade oegennyttigt. När han försvann i Pest den 16/1 1945 hade han inte tagit ut sin UD-lön sen den 10/7 1944. Den uppgick till 16 000 kr. Hans mor hade bett UD betala skatt och försäkringar så att han — när han blev borta — bara hade 4 798,90 kr inestående.

Det finns också bland de gamla dokumenten bevis för en viss hämndlystnad från UD:sida.

Redan innan krigsslutet, när Raoul dagligen befann sig i livsfara i Budapest, satt byråkrater i Stockholm och nagelför hans telegrafiska beställningar av pengar.

Det förekom att utbetalningarna fördröjdes av slarv och nonchalans.

Men vad som är värst: När han var borta — död eller fängslad — och personer som han var skyldig pengar för utlägg i Ungern kom till UD vinkade man med kalla handen. Flera nödlidande människor fick vänta i årtal på sin rätt.

För UD var Raoul Wallenberg aldrig någon riktig diplomat. Hans verksamhet — för vilken han var kandidat till fredspriset — blev för byråkraterna aldrig mer än ett nödvändigt ont.

Kvällens
fråga

TROR DU RAOUL WALLENBERG LEVER — I SÅ FALL VAR OCH HUR?

Ring Aftonbladet/DIREKT i kväll klockan 19–21. Telefon 08/20 28 25.

RAOUL WALLENBERG, svensken som hjälpte judar undan nazisterna i Budapest under andra världskriget, har varit en het potatis i svensk utrikespolitik under tre årtionden. Men de första åren efter kriget var aktiviteten på diplomatnivå låg. Man ville inte reta ryssarna avslöjar frisläppta dokument från utrikesdepartementet.

Text:
Börje
Heed

"Vi förs bort" — sista meddelandet från Wallenbergs cell

VITTNEN AVSLÖJAR FÄNGELSEÅREN

Det ryska svaret i Wallenbergaffären överlämnades av vice utrikesminister Gromyko, till väster, till svenska ambassadören i Moskva, Rolf Sohlman.

Enda ryska dokumentet: Wallenberg dog i cellen, kremerad utan obduktion

Jag rapporterar att den eder bekante fången Wallenberg i natt plötsligt avled i cellen, förmodligen till följd av en uppkommen myokardinfarkt, rapporterade Ljubljankafängelset sjukvårdschef Smoltsov den 17 juli 1947 till dåvarande säkerhetsminister Gromyko överlämnade till det memorandum som vice utrikesminister Gromyko överlämnade till ambassadör Sohlman på onsdagen om denna handskrivna rapport det enda vittnesbörd om Wallenberg som kunnat påträffas i Sovjet. Den slutligen avled 1953 och senare arkebuserades Berljammann Abakumov. Skulden för att Wallenberg hållits fängslad och för säkerhetstjänstens tidigare "oriktiga uppgifter" om Wallenberg läggs på Abakumovs "brottsliga verksamhet".

Smoltsov hade Abakumovs order, att personligen hålla tillsyn över Wallenberg och bad i sin rapport få besked om vem som skulle verkställa obduktion "i syfte att fastställa dödsorsaken". Men senare har han själv antecknat på rapporten: "Har personligen underrättat ministern. Det har bifallits att kremera liket utan obduktion."

Sovjetregeringen framför i skrivelsen sitt uppriktiga beklagande och uttalar sin djupa medkänsla till svenska regeringen och Raoul Wallenbergs släktingar.

Den ryska texten:

I anslutning till svenska regeringens begäran uppdrag Sovjetregeringen att vederbörande sovjetiska organ att granska det material rörande Raoul Wallenberg, som mottagits från svensk sida vid de sovjetiska svenska överlämningsarna i Moskva i mars-april 1956 och även i maj 1956. Vid granskning och prövning av detta material har de sovjetiska myndigheterna företagit en noggrann undersökning av de arkiv som hänförelse till redovisning av följande förhållanden: "Siedstvenye dela" — i syfte att finna eventuella upplysningar om Wallenberg. Likaså har många personer förhörts som skulle kunna ha något att göra med de förhållanden som nämns i det från svensk sida mottagna materialet.

Som resultat av dessa åtgärder har det emellertid inte lyckats påträffa några som helst upplysningar om Wallenbergs uppehåll i Sovjetunionen. Det har härvid framkommit att ingen av de förhörda kände till någon person med namnet Wallenberg. I samband härmed har vederbörande sovjetiska myndigheter vidtagit en prövning såväl som arkivdokument från alla biträdesavdelningar i vissa fängelser. Som resultat av dylik prövning av arkivdokument från sjukvårdsstjänsten i Ljubljankafängelset har påträffats ett dokument som det finns grund beaktas såsom hänförelse sig till Raoul Wallenberg. Detta dokument har formen av en handskrivna rapport riktad till förutvarande ministern för statssäkerheten i Sovjetunionen, Abakumov, och skriven av chefen för sjukvårdsstjänsten vid detta fängelse, A. L. Smoltsov, av följande innehåll:

"Jag rapporterar att den eder bekante fången Wallenberg i natt

"Ert land har övergivit er" rysk hotelse vid förhören

"Utom detta meddelande kom senare endast ytterligare ett helt kort meddelande: 'Vi förs bort' samt några knytövsslag mot väggen, troligen i samband med att de avhäftades. Detta skedde under loppet av år 1946, såvitt jag kan erinra mig på hösten detta år." Så berättar ett av vittnena i UD:s "vitbok", den tyske diplomaten Bernhard Rensinghoff, som i Lefortovskafängelset genom knäckningar i murarna nådde förbindelse med Raoul Wallenberg.

En rad nu frigivna fångar — främst diplomater och militärer — träder i utrikesdepartementets dokumentationssamling fram och vittnar om hur de samtalat med knäckningar — fängarnas speciella språk — med Wallenberg i Ljubljankafängelset eller i Lefortovskafängelset. Andra vittnena har mött fångar som på det sättet "talat" med Wallenberg, fängarna senare läger eller celler.

Endast ett av vittnena, Claudio de Mohr — den italienske diplomaten, som i Dagens Nyheter 1953 redogjorde för sina fängelser och kontakter med Wallenberg — antyder att knäckningssamtal med den fängslade svenske diplomaten kan ha ägt rum senare än juli 1947, men hans formuleringar är mycket vaga och han har själv understrukit att det är svårt att minnas data från dessa år.

Blott ett vittne mötte Wallenberg

Genom vittnesmålen vet man med visshet att Wallenberg under tiden 1943-1947 delade cell med fängarna Otto Scheuer, Gustav Richter, Hans Loyda och Willi Roedel. Men av dessa har endast Richter återvänt från Sovjet; han är alltså det enda av vittnena som sett eller talat direkt med Wallenberg.

Richters vittnesmål inleder UD:s dokumentationssamling; hans skildring återfinns utförligt i en intervju i dagens tidning.

I april 1945 fördes Wallenberg till Lefortovskafängelset och det är under de följande månaderna som knäckningskontakterna inleddes med angränsande celler, främst med de Mohr och diplomaten Karl Supprian, med de tyska diplomaterna Ernest Wallenstein och Bernhard Rensinghoff samt med den tyske officeren Heinz-Helmut von Hinkeldey.

Wallenstein, tillfångatagen i Bukarest 1944 föres någon gång i april 1945 till Lefortovskaja och insattes i samma cell som Rensinghoff och den tyske diplomaten von Rantzau. Han uppträdde snabbt genom knäckningar i kontakt med grannarna och berättar bl a:

I våningen ovanför, dvs i fjärde våningen, hade vi förbindelse med den svenske diplomaten Wallenberg och legationsrådet Roedel från tyska beskickningen i Bukarest. Dessa båda satt i cellen slett ovanför oss, såvitt jag minns.

Enligt vittnena, hade vi förbindelse med den svenske diplomaten Wallenberg och legationsrådet Roedel från tyska beskickningen i Bukarest. Dessa båda satt i cellen slett ovanför oss, såvitt jag minns.

Enligt vittnena, hade vi förbindelse med den svenske diplomaten Wallenberg och legationsrådet Roedel från tyska beskickningen i Bukarest. Dessa båda satt i cellen slett ovanför oss, såvitt jag minns.

Enligt vittnena, hade vi förbindelse med den svenske diplomaten Wallenberg och legationsrådet Roedel från tyska beskickningen i Bukarest. Dessa båda satt i cellen slett ovanför oss, såvitt jag minns.

Enligt vittnena, hade vi förbindelse med den svenske diplomaten Wallenberg och legationsrådet Roedel från tyska beskickningen i Bukarest. Dessa båda satt i cellen slett ovanför oss, såvitt jag minns.

Enligt vittnena, hade vi förbindelse med den svenske diplomaten Wallenberg och legationsrådet Roedel från tyska beskickningen i Bukarest. Dessa båda satt i cellen slett ovanför oss, såvitt jag minns.

Enligt vittnena, hade vi förbindelse med den svenske diplomaten Wallenberg och legationsrådet Roedel från tyska beskickningen i Bukarest. Dessa båda satt i cellen slett ovanför oss, såvitt jag minns.

Enligt vittnena, hade vi förbindelse med den svenske diplomaten Wallenberg och legationsrådet Roedel från tyska beskickningen i Bukarest. Dessa båda satt i cellen slett ovanför oss, såvitt jag minns.

Enligt vittnena, hade vi förbindelse med den svenske diplomaten Wallenberg och legationsrådet Roedel från tyska beskickningen i Bukarest. Dessa båda satt i cellen slett ovanför oss, såvitt jag minns.

Enligt vittnena, hade vi förbindelse med den svenske diplomaten Wallenberg och legationsrådet Roedel från tyska beskickningen i Bukarest. Dessa båda satt i cellen slett ovanför oss, såvitt jag minns.

Enligt vittnena, hade vi förbindelse med den svenske diplomaten Wallenberg och legationsrådet Roedel från tyska beskickningen i Bukarest. Dessa båda satt i cellen slett ovanför oss, såvitt jag minns.

Enligt vittnena, hade vi förbindelse med den svenske diplomaten Wallenberg och legationsrådet Roedel från tyska beskickningen i Bukarest. Dessa båda satt i cellen slett ovanför oss, såvitt jag minns.

Enligt vittnena, hade vi förbindelse med den svenske diplomaten Wallenberg och legationsrådet Roedel från tyska beskickningen i Bukarest. Dessa båda satt i cellen slett ovanför oss, såvitt jag minns.

Enligt vittnena, hade vi förbindelse med den svenske diplomaten Wallenberg och legationsrådet Roedel från tyska beskickningen i Bukarest. Dessa båda satt i cellen slett ovanför oss, såvitt jag minns.

Enligt vittnena, hade vi förbindelse med den svenske diplomaten Wallenberg och legationsrådet Roedel från tyska beskickningen i Bukarest. Dessa båda satt i cellen slett ovanför oss, såvitt jag minns.

Från Wallenbergskonferensen i Kancelijet på torsdagsmiddagen — från vänster Arne Lundberg, UD:s handlaggt Wallenbergaffären, utrikesminister Undén och statsminister Erlander.

UD fortsätter spaningarna Bevismaterialet för knappt

Det blir nödvändigt att även i fortsättningen pröva alla existerande eller nya spår i Wallenbergaffären. Vi betraktar inte detta ärende som slutfört, bl a med anledning av att det ryska materialet är så knäppt — man stöder sig på ett enda dokument och har inga vittnen i livet — kan det finnas anledning att återkomma. Tanken ligger nära till hands att den ryska slutsatsen, som baserats på detta material, är behäftad med någon osäkerhet.

Det förklarade envoyén Arne Lundberg vid en presskonferens på torsdagsmiddagen, där materialet lades fram, och han framhöll samma sak i sitt uttörliga radioöpp till kvällen.

Integring i vittnesutgåvorna tyder med bestämdhet på att Wallenberg iakttagits efter den av ryssarna angivna tiden juli 1947, förklarar envoyén Lundberg. Vissa uppgifter om senare tidpunkter finns, men är inte absolut styrka. Sannolikheten talar för att de ryska uppgifterna är riktiga. Men de bygger på bara ett dokument, som kan vara oriktigt, och vi vill därför hålla alla möjliga händer öppna.

Att den ryska säkerhetstjänsten i slutet på juli 1947 söpade igen spår efter Wallenberg genom att isolera medfångar som suttit tillsammans med honom, kan vara en rutinåtgärd i fråga om viktiga fångar. Det kan ha avsett att försvåra efterspaning för oss — vilket dock är mindre troligt. Slutligen kan det ha berott på att säkerhetstjänsten givit utrikesministeriet oriktiga upplysningar.

Det har varit ett utomordentligt omfattande arbete för att följa alla spåren i den här affären, berättar de hr Lundberg. Av de fyra personer som suttit i samma cell som Wallenberg har vi endast fått kontakt med Gustav Richter, de tre andra har varit omöjliga att nå.

Det har långt ifrån varit en slump att vi fått fram så många vittnesmål. Varje spår i den här affären har följts, vi har haft en mycket stor personell inhopplad. UD-personal och polisteknisk personal bl a, och arbetet har varit mödosamt. Det har hänt att vi fått upp ett spår genom någon fånge som lett till en annan fånge och det har kunnat ta år innan vi kunnat följa upp det spåret och få tag på rätt personer.

Och så har vi haft en mängd falska spår. Många uppgifter som lämnats i god tro — någon har efter hemkomsten från Ryssland läst om Wallenberg i tidningarna och inbillat sig att de sett eller träffat honom. Andra har varit rena skojare sådana som velat göra sig märkvärdiga eller försöka tjäna pengar.

Mängder av material Sammanlagt omfattar materialet i UD:s arkiv ett 80-tal dossierer och personförteckningar uppåt cirka 1200 namn. Det är säkert den digraste akt UD har.

Vid myndigkärnan uppstår en tillämpning i en av de två små artiklerna som går ut från kroppspulsådern och försörjer hjärtat på vardera sidan. Följden blir att hjärtmuskulaturen delvis dör av, därför att den inte får tillförsel av blod. Akomman drabbar vanligen personer i högre ålder — det var just myokardinfarkt som drabbade president Eisenhower härnäst — men även yngre män kan råka ut för den, särskilt efter en hård press. Därför är det ju inte otänkbart att uppgiften om dödsorsaken kan vara riktig, men man kan inte bedöma den bara med ledning av dessa meddelanden från fängelseläkarna.

Eisenhowers hjärtläkare Paul D. Wight har beskrivit 100 fall av myokardinfarkt i åldern under 40 år, och bland dessa utvalda unga var medelåldern 35 år. Ätta av tio som dog inom kort tid hade haft förkänningar och symptom. Det är således ovanligt att man dör plötsligt av akomman i denna ålder.

Raoul Wallenberg blev en martyr för sitt arbete i människlighetens tjänst. Vi skall aldrig glömma honom. Meddelandet om hans död är sant eller inte sant — är ägnat att djupt uppröra hela vårt folk, säger högerns vikarierande partiledare riksdagsman Laila Cassel. Att en svensk diplomat på offentlig uppdrag tas till fånga och i åratall hålls i fängsligt förvar utan möjlighet att meddela svenska utrikesdepartementet är en allvarlig kränkning av mellanfolkets rätt.

Nu utpekar man på rysk sida ansvariga — redan döda. Men kan svaret avlyftas från Sovjetstaten som sådan?

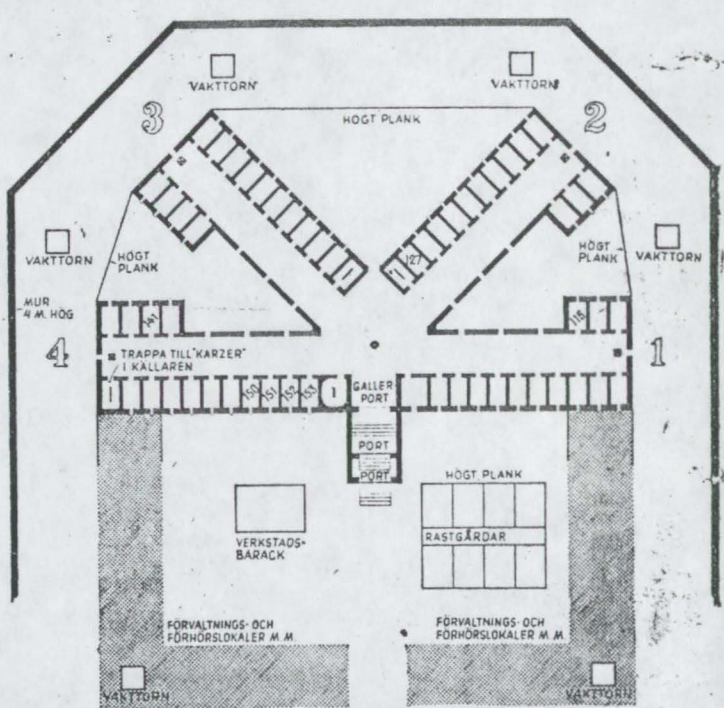
Vattenledningar fängelsetelefon

"Knäckningar" var fångarnas eget språk och ofta deras enda möjlighet att komma i kontakt med varandra om Systemet var mycket enkelt: en knäckning betydde A, två innebar B osv. Det krävde tid — men det var ju strängt taget också det enda fångarna ägde.

Man använde i regel cellernas yttermurar och kunde på så sätt "samtala" inte bara med grannarna, utan även med grannarnas fångar. Wallenbergs vittnen lämnar några detaljer om de livliga kontakterna och de svårigheter som uppstod: tysken Rensinghoff sökte ex försvärges "tala" med några grannar, en ryss, en finne och en jugoslav, men tvangs att ge upp. De kunde visserligen tyska, det visste han, men behärskade tydligen inte det tyska alfabetet.

Stundom använde man även andra vägar. Bergemann berättar i sitt vittnesmål:

"Förbindelserna upprätthölls del genom telefrafiering medelst knäckningar, dels kunde vi då vi sutte i cellerna i övre våningen använda oss av vattenledningen för våra meddelanden. Vattentrycket var oftast otillräckligt, så att vattenledningen var tom. När man öppnade vattenkranan kunde man tala med den granncell som tillhörde samma huvudvattenledning som den egna cellen."

Denna planritning av fängelset Lefortovskaja i Moskva har utförts av arkitekt Axel Kandell. Utgångspunkten har varit en av legationsrådet de Mohr ritad skiss, byggd på dennes minnesbilder från sex år i fängelset. Ritningen återger bottenplanen av den fyra våningar höga fängelsebyggnaden med sina fyra armar eller långor. I detta bottenplan har emellertid den aktuella raden av celler, markerade med nr 153 och nedåt och belägna i längans andra våning, inprojicerats. Den lilla cirkeln i mitten av centralgången mellan armarna anger den plats där en "trafikkonstapel" alltid stod, utrustad med en vit och en röd flagga med vilkas hjälp han dirigerade trafiken inom fängelset så att två från olika celler kommande fångar aldrig skulle få se en skymt av varandra.

Gör fantastiska jättefynd!

BILLIGA KLÄNNINGS-AGAR

29:-

KJOLAR

fr. 1475

5000 IE A	500 IE D	Klännningar i
2 mg B ₁	2 mg B ₂	storl. fr. 1975
20 mg PP	50 mg C	

ABCDin, vitaminer för alla

TAN 58

SOVJET FRAMFÖR SITT UPPRIKTIGA BERLAGA RAOUL WALLENBERG DOG I BERIAMINISTER FÅR SKULI

Dödförklarad av Sovjet

Raoul Wallenberg fotografad en kort tid innan han greps av ryssarna i Budapest.

Wallenbergs mor: Raoul är inte död Vi ger ej upp hoppet

Vt skall fortsätta att kämpa för Raouls frihet!

Det är svaret från fru Maj von Dardel — Raoul Wallenbergs mor — på den ryska dödförklaringen. Hon ger ingenting för det ryska beskedet. "Jag tror aldrig att Raoul är död. Jag vet att han lever."

På torsdagseftermiddagen underreddades fru von Dardel av UD om det ryska svaret, nu har hon lyssnat till Arne Lundbergs radioeko. Och hon vill inte säga mer än detta enda: Raoul kan inte vara död. Sedan är det för många minnen som tränger på.

Hennes make, överdirektör Fredrik von Dardel, understryker att de aldrig vill sluta hoppas att en gång återse Raoul Wallenberg.

Raoul Wallenbergs porträtt står på bordet i hallen, det är den välkända bilden som visar hans energiska profil. Alla de andra korten man hade av honom som vuxen har man gett bort. "Och nu har vi ju inte på länge annat än något nytt porträtt."

Fru Maj von Dardel, Raoul Wallenbergs mor, som vägrar ge upp hoppet.

HÅRD PENSIONS KRITIK

UD ej till freds med dödsbesked i fängelsearkiv

Raoul Wallenberg avled i en hjärtsjukdom i Ljubljankafängelset i Moskva natten till den 17 juli 1947, meddelades i ett memorandum som vice utrikesminister Gromyko på onsdagen överlämnade till ambassadör Rolf Sohlman i Moskva. Uppgiften om Wallenbergs död har under de ryska efterforskningarna påträffats i en fängelserapport ställd till den som Berias medbrottsling avrättade förre ministern för statens säkerhet, Abakumov. Skulden till Wallenbergs fängslande och till felaktiga uppgifter som tidigare lämnats läggs helt på Abakumov.

Medfångar i pressande ryssförhör

RYKTE FICK EJ
FÖRAS VIDARE

I slutet av juli 1947 — blott någon vecka efter att Wallenberg, enligt de ryska uppgifterna, avled — kallades flera fångar som kunde väntas ha varit i kontakt med svensken eller ha vetenskap om att han fängslats till förhör. Alla isolerades sedan från sina medfångar under flera månader eller flera år.

Det var en rysk manöver som man på svenskt håll nu betraktar som ett försök att effektivt mörklägga det faktum att en svensk diplomat inspierrats i Sovjet, förhållna ett ryktet spred sig till andra fångar.

Hur intensivt dessa förhör genomfördes framgår av vittnesmål av de frivilliga fångarna. Gustav Richter lämnar i UD:s vitbok en kortfattad redogörelse för hur han den 27 juli 1947 utsattes för förhör; i en intervju i dagens tidning ger han en mera detaljerad bild. Efter detta förhör hölls Richter i ensamcell ett halvt år.

Aven fångar som suttit i samma cell som Langfelder — Wallenbergs chaufför och cellkamrat under månaderna i Ljubljankafängelset — togs i förhör under de sista dagarna i juli. De uppmanades att redogöra för vad Langfelder sagt om Wallenberg och klargöra om de själva vidarebefordrat dessa uppgifter. Aven dessa fångar satt sedan under lång tid i ensamcell.

Förre kabinettssekreteraren Arne Lundberg förklarar — i samband med att svenska regeringen på torsdagen publicerade en diger aktsamling i frågan — att det även i fortsättningen blir nödvändigt att pröva alla existerande eller nya spår i Wallenbergaffären. Wallenbergkommittén förklarar kategoriskt att de ryska uppgifterna måste vara osanna.

Det digra svenska materialet — det fyller 80 dosier och är säkerligen UD:s största skatt — innehåller bl a vittnesmål från en tysk, Gustav Richter, som under en månad i början av 1945 delade cell med Raoul Wallenberg.

Schare vittnesmål från cellgrannar anses bevisa att han var vid liv ännu kring årsskiftet 1946—1947. De fångar som kunde känna till att Wallenberg var fängslad förhördes i juli 1947 och sattes sedan ett halvt år framtåt i isolerad cell.

Se sidorna 8, 9 och 19.

Kamrat i cellen berättar

Från DN:s utstående medarbetare
BO JARBERG
LUDWIGSHAFEN, torsdag

Kronvittnet i Wallenbergaffären, Gustav Richter, satt 1945 i cell nr 123 i Ljubljankafängelset i Moskva. Den 31 januari på natten öppnades celldörren och en ny fånge släpptes in till Richter och hans cellkamrat, den österrikiske löjtnanten Scheuer. Fången var Raoul Wallenberg. De tre satt sedan tillsammans precis en månad. Den 1 mars kallades nämligen Richter till förhör och efter det insattes han i en annan cell och såg inte till Wallenberg mera.

Fortf. sidan nitton, spalt ett

Skrev brev till Stalin från cellen

Den fånge Raoul Wallenberg skrev från Lefortovskafängelset ett brev direkt adresserat till Stalin, berättar några av hans cellgrannar. Med knäckningar i cellväggen diskuterade han med bl a en tysk diplomat om hur den ryska diktatorn skulle tilltalas och man stannade inför den franska satsen "Monsieur le Président" och avslutade med en hövlighetsfras, "tillåt mig att uttrycka min utomordentliga högaktning".

Se sidan åtta, spalt tre

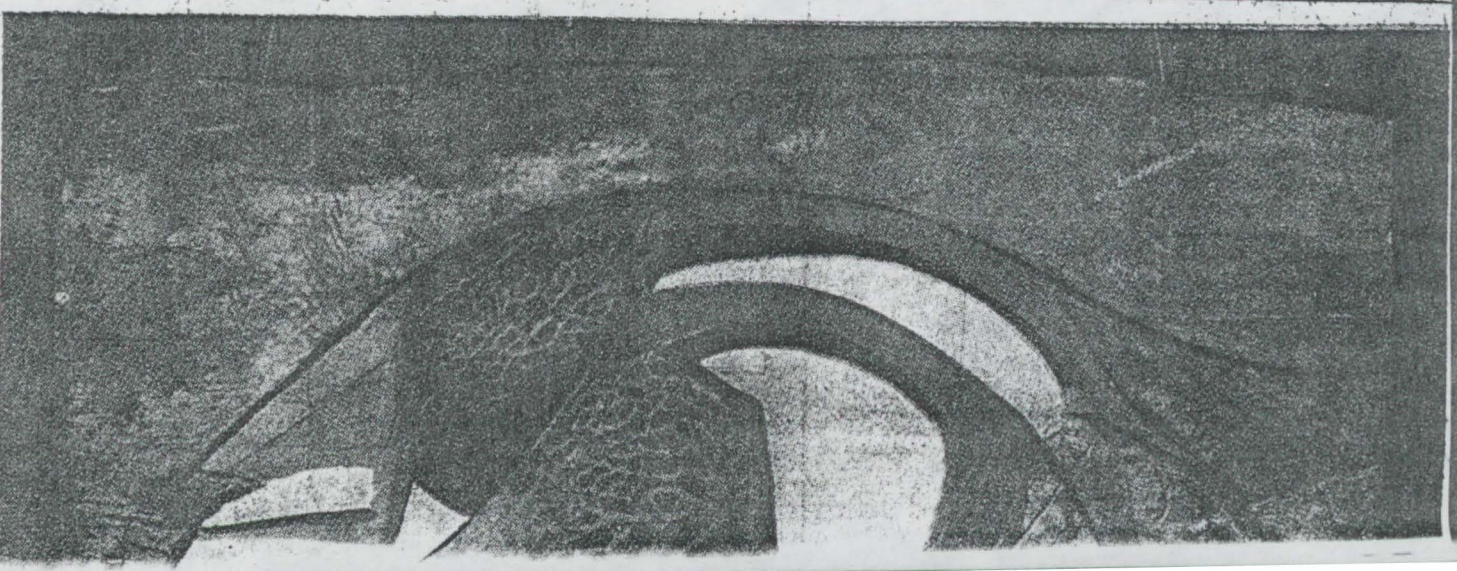
HUVUDVI

Gustav Richter, bländar i cellen, såg aldrig till Wallenberg.

Kuppserie klaras upp

Ett par av männen bakom Emarsplan har tillsammans några ännu är på fri fot, i största väningskupperna i åren. Sammanlagt har de kontanter och värdepapper halv miljard.

D • N
8/2 1957

Wallenberg, Sovjet och Sverige

Raoul Wallenberg, svensk legationssekreterare i Budapest, är känd för sina uppoftfrändesatser till judiska flyktingar i hjälp, försvann den 17 januari 1945. Redan dagen förut hade ett ryska utrikesdepartementet nderrättat den svenska beskickningen i Moskva om att Wallenberg påträffats och att ryska myndigheter vidtagit åtgärder till skydd för honom och hans egendom. Andra uppgifter sade att Wallenberg avrest i Budapest tillsammans med ryska militärer. Sedan dess har svenska regeringen gång efter gång ställt förfrågningar till det ryska utrikesdepartementet om Wallenbergs öde. Varet har genomgående varit att Wallenberg inte fanns eller minns i Ryssland eller att man inte visste något om honom. I en skrivelse från dåvarande vice utrikesminister Vysjinskij den 8 augusti 1947 uppgavs ett tidigare lämnade meddelanden

från januari 1945 om Wallenbergs situation icke kunde bestrykas och att Wallenberg var oanträffbar i Ryssland. Senast den 19 mars 1956 avgav det ryska utrikesdepartementet en liknande förklaring: uppgifterna om att "Wallenberg icke finns på Sovjetunionens territorium är uttömmande och slutgiltiga". Kort därefter, vid månadsskiftet mars—april 1956, gjorde den svenska regeringen i samband med statsministerns resa till Moskva en för den följande utvecklingen avgörande demarche. Ett stort antal på skilda håll insamlade vittnesbörd framlades, enligt vilka Wallenberg 1947 skulle ha befunnit sig i skilda ryska fångelser; vittnesbörden förenades med en utsaga av två svenska förutvarande justitieråd, enligt vilken det åberopade materialet enligt svensk rätt innefattade bindande bevisning om att Wallenberg efter januari 1945 befunnit sig i Sovjetunionen.

I detta läge har ryssarna, visserligen efter en mycket lång tidsutdräkt, kommit med en ny förklaring, som innebär att tidigare lämnade uppgifter helt frångås. Undersökningar av arkivdokument har, säger man, avslöjat att Wallenberg efter all sannolikhet dött av hjärtförslämning i juli 1947 i Ljubljankafängelset, sorterande

som strävat efter att vålla Sovjetunionen allt slags skada", blivit arkebuserad; detta skedde på hösten 1954, och Abakumov synes ha hört till de ministrar och ämbetsmän som efter Stalins död befanns ha varit förrädare och därför avrättades.

Den första fråga man ställer sig inför den ryska noten är om uppgifterna rörande Wallenbergs död är riktiga. Såvitt man nu vet kan inte bestridas att så kan vara fallet. Det har visserligen påståtts, så av Wallenbergkommittén, att uppgifterna är osannolika. En friskman i Wallenbergs ålder — och Wallenberg var frisk då han tillfångatogs i Budapest — dör inte av myokardinfarkt; argumentet är emellertid knappast av betydelse, ty efter bortåt tre år i rysk fångenskap kan Wallenbergs hälsa och motståndskraft ha varit nedbrutna. Att Wallenberg enligt vissa vittnesmål tidigare under år 1947 skulle ha suttit i ett annat under justitiedepartementet lydande fängelse, medan han enligt den ryska noten skulle ha dött i säkerhetsministeriets fängelse i Ljubljanskaja, är inte heller något skäl av vikt, eftersom Wallenberg i själva fallet kan ha blivit förflyttad.

Lika litet finns det dock anledning att vara övertygad om de ryska uppgifternas riktighet. Att uppgifterna lämnas av de

högsta ryska myndigheterna är själva fallet inte ens ett indicium på att de är riktiga. De ryska ledarna har många gånger visat att de ljugar lika gärna som de talar sanning, att det inte finns den ringaste presumption för att tro deras uppgifter vara sanna. Det måste för de ryska härskarna vara ett intresse att äntligen komma från denna sak, och deras version av händelseförloppet är från deras synpunkt den bästa tänkbara. Det överväldigande material som den svenska regeringen hopbragt för bevisning om att Wallenberg levat i ryska fångelser 1945—1947 kan inte rimligen bestridas. Påståendet att Wallenberg dött några månader efter den tidpunkt då han enligt det svenska bevismaterialet ännu var vid liv och att han till sin död hållits gömd av den ryska säkerhetspolisen, som nu befinns ha varit förrädare mot Sovjet, är precis vad man skulle vänta sig om den givna redogörelsen vore fritt uppfönnen av det nu fungerande ryska utrikesdepartementet.

Liknande resonemang är tillämpliga i fråga om uppgiften att de ryska myndigheter som under tolv år förnekat Wallenbergs existens i Ryssland i själva verket varit i god tro, att de vilseletts av andra ryska myndigheter, att den högra handen, utrikesdepartementet, inte vetat vad den vänstra handen, polisdepartementet, gjort. Det är möjligt att detta är riktigt, det är också möjligt att det alltigenom är lögn. Om den fruktansvärda belysning av den ryska regimen som förklaringar av denna art ger tycks ryssarna själva av många erfarenheter att döma vara helt omedvetna. De tycks inte begripa att varje människa måste dra slutsatsen att ryska deklamationer är totalt oöförlitliga. För ett år sedan fick vi bryskt formulerade uppgifter om att man inte hade haft kännedom om Wallenberg i Ryssland; nu påstår samma utrikesministerium att han är död sedan bortåt tio år och att hans öde undanhållits av lögnare och förrädare; skall vi om ett år få höra att det är de nuvarande härskarna, härskarna av 1957, som är lögnare och förrädare?

Den svenska regeringens hållning och uppträdande i fallet Wallenberg har ofta diskuterats och kritiserats. Det synes inte vara möjligt att här falla mera bestämda omdömen. Man har intrycket att insamlingen av vittnesmål rörande Wallenberg under de första åren efter försvinnandet inte bedrevs med tillräcklig energi; det verkar som om den år 1951 tillträdande kabinettssekreteraren Lundberg

med större iver och intresse tagit upp saken. Man ställer sig också frågan varför regeringen väntade till i mars 1956 för att med verklig bestämdhet kräva klarhet av ryssarna; det bör dock beaktas att åtminstone vissa av de mest vägdade vittnesbörden, såsom främst tysken Gustav Richters uppgifter, erhöles först kort före den avgörande svenska demarchen. Det kan också sägas att det svenska utrikesministeriet inte med tillräcklig skärpa framfört sin misstro mot de ryska förnekandena, men inte heller på denna punkt är det lätt att nå den överblick av utvecklingen som fordras för en oreserverad kritik. Vad man nu måste hoppas är att den svenska regeringen med kraft betonar det eländiga i den ryska statsledningens uppträdande, vare sig orsaken ligger i genomförd lögnaktighet eller i ett regeringsystem så uselt att ett departement systematiskt får falska uppgifter av ett annat.

Raoul Wallenbergs öde har gripit och griper i dag många människor i vårt land. Det beror på att han var en landsman. Det beror också på att han gjorde stora och uppoftfrändesatser i det goda tjänst. Långt undan liknande hans finns runt om i världen, men för oss blir hans namn på ett särskilt sätt en symbol för tyrannins ohygglighet och frihetens värde.

DAGENS NYHETER Fredagen den 8 Februari 1957

Utskänkningsvinsten

Restaurangnäringen klagar över den snäva behandlingen av den utsatts för i hr Almebys betänkande om utskänkningsvinsten. Man anser att kommittén underskattat restaurangernas kostnader i samband med spritutskänknings- och begär en särskild lönsamhetsundersökning. Det blir kanske nödvändigt, om man inte på allmänna grunder kan nå samförstånd. De gamla argumenten för en total avkoppling av

vinstintresset har förlorat mycket av sin betydelse sedan spriten blev fri.

Hr Almeby utgår från de sk skärkostnaderna för spritutskänkning då ersättningsfrågan bedömes. I hög grad teoretiskt, påpekar Hotell- och restaurangförbundet i sitt yttrande. "Det hela villar till stor del på schabloner, mallar, antaganden och schematiska fördelningsgrunder." Ja, nog kan man misstänka att det i rätt stor utsträckning blir en sifferlek. Imponeras inte hr Sträng av en sådan uppställning, torde han genom att använda sunda förnuftet kunna komma fram till en skälig ersättningsnorm. Det är ett allmänt intresse att restaurangernas standard hålles uppe.

För restaurangerna i toppklass har den fria prissättningen på lättvinerna haft stor betydelse då det gäller ekonomin. Skall prissättningen regleras på det sätt som hr Almeby föreslår, medför detta en kraftig minskning av bruttovinsten för de restauranger som har den största vinomsättningen. I Restaurangförbundets remissyttrande finns en kalkyl för de nio restauranger som brukar räknas till "lyxklassen" i Stockholm. De skulle förlora omkring 1,1 milj kr av bruttovinsten på vinförsäljningen. På den totala sprit- och vinförsäljningen skulle restauranger-

PRESSGRANNAR

I kommentarerna till pensionsförslagen dominerar, frågeställningen: obligatorisk eller frivillig tilläggspension. Här fördelar sig sympatierna i stort sett efter partilinjerna. Den förra linjen avvias i borgerlig press och förordas i den socialdemo-

Nytt sensationellt vittne i fallet Wallenberg

MEDFÅNGE I TRE ÅR BERÄTTA

Mannen som satt fängslad i cellen bredvid Wallenberg framträder för första gången för offentligheten

Riksdagsstenografernas pennor raspade snabbt över stenogramblocken, på pressläktaren gjorde ett stort uppbåd journalister sina anteckningar, åhörarläktaren var packad av folk. Det var den 22 maj i år, den dag utrikesminister Östen Undén valt att besvara en interpellation om UD:s åtgärder i fallet Raoul Wallenberg. Kontentan av Undéns tal var detta: Sverige kunde uträtta föga förrän man kunde »peka på något bestämt faktum som tyder på att Wallenberg funnits i livet på någon viss ort yid någon viss tidpunkt efter omhändertagandet.»

—Nu finns detta nya faktum. Ett nytt vittne har framträtt, en italiensk diplomat som under kriget tjänstgjort i ett balkanland, där han blev arresterad av ryssarna. För endast några dagar sedan undertecknade han ett dokument, vari han intygar att han under flera år suttit fängslad i ett visst namngivet NKVD-fängelse i Moskva, och att Raoul Wallenberg befann sig i cellen intill hans. Under tre års tid lyckades

de båda fångarna meddela sig med varandra, och deras kontakt varade ända fram till 1948. Man vet alltså nu inte bara den exakta adressen på Wallenbergs fängelse, man vet också i vilken del av byggnaden han hölls fången — ja t. o. m. numret på hans cell.

Man känner också identiteten på flera av Wallenbergs cellkamrater och på dem som fanns i cellerna i närheten av hans — till största delen var det diplomater och funktionärer i olika länders utrikesrepresentation som under krigets slutskede tillfångatagits av den framträngande Röda Armén.

Av vittnesmålet framgår att Raoul Wallenberg under den första tiden i fängelset ideligen fördes till förhör. Detta skedde nästan alltid nattetid. När hans medfångar undrade varför han, som tillhörde ett land med vänskapliga diplomatiska relationer till Sovjet, hölls fången, svarade han att han inte kunde förstå ryssarnas motiv.

Wallenberg meddelad av ryssarna i januari 1948, då kontakten med honom bröts, var han vid god hälsa.

Den italienske diplomaten edligt ansvar upprepar han gett dels muntligen protokoll, som i översättning Hans namn har liksom av diskretionsskäl hållas Originalintyget har tillmentet och befinner sig terare Arne S. Lundberg

Protokollet, som är d i år, har följande lydels

Undertecknad, dr... härmad att jag under legation i — — — ar trupper den... den i diplomater fördes till M spärrad i NKVD-fängelse der fångenskapen i dett hålla ständig kontakt med Raoul Wallenberg, som b Denna kontakt varade fr början av 1948. Det finns lenbergs identitet på grun lysningar som denne gav i Undertecknad är bered ovanstående redogörelse i myndighet som helst...

Med detta dokument so svenska utrikesdepartemer en förnyad fråga ställning dan har från sedan utrike meddelade kunna me b

...ove veniva rinchiuso nella prigio- parecchi anni. Durante la reclusione in questa prigionia egli riusciva a mantenersi in costante contatto con il diplomatico svedese Raoul Wallenberg, rinchiuso in una cella contigua. Tale contatto durò dal 20 aprile 1945 sino agli inizi del 1948. Non esiste alcun dubbio sulla identità del Sign. Raoul Wallenberg, dati i particolari e le informazioni dallo stesso forniti al sottoscritto.

Il sottoscritto è pronto a confermare i fatti sopra esposti innanzi a qualsiasi tribunale od autorità, sotto vincolo di giuramento.

In fede

3 dicembre 1951

INVESTIGATION: HUMAN RIGHTS VIOLATIONS BY SOVIETS

EXCLUSIVE TO SPOTLIGHT
By Christopher Todd

An Alaskan island in the Arctic Ocean is the site of three super-secret Russian concentration camps where KGB agents carry out incredible human experiments on thousands of prisoners held captive there.

And the United States government has known about this gross violation of human rights on American territory since 1973 but continues to ignore the deplorable situation.

The far-north mystery territory named Wrangel Island, larger than the state of Rhode Island, is located 160 miles west of Alaska and 80 miles off the coast of Siberia.

A SPOTLIGHT probe of this bizarre story—which was casually dismissed by the State Department as a mere “historical footnote”—uncovered these shocking allegations:

- Thousands of prisoners of war—including high-ranking German, Spanish and Italian officers thought dead since World War II—have been secretly imprisoned on Wrangel Island.

- Soviet “scientists,” under the direction of the KGB, carry out inhuman medical and scientific experiments on the prisoners.

- A special training camp for foreign espionage agents is operated there by the KGB.

- The U.S. Navy landed on the uninhabited island in 1881 and officially claimed it as American territory. A Russian gunboat kidnapped a colony of American citizens homesteading there and seized the island illegally. But the U.S. government “has not relinquished its claim to Wrangel Island.”

- A little-publicized environmental protocol between Kissinger and the Soviets recognized Russian ownership of the island without the approval of Congress.

- Official government maps of Wrangel Island, made for the CIA from satellite photographs and which would confirm or deny the existence of the horror camps, have been classified “secret.”

- The last American on the island was hand-selected by the Soviets to go there and refuses to tell what he saw.

- In 1976 the Russians banned all travel to the island and turned it over to the control of “scientists.”

“Wrangel Island is American territory,” declared an angry Rep. Robert K. Dornan (R-Calif.). “Americans discovered it; the U.S. Navy claimed it almost 100 years ago; and American citizens lived there until they were kidnapped by the Russians.

“It’s incredible—absolutely incredible—that the State Department would have had the brazen disregard for the Constitution to have turned this island over to the Russians. Only Congress has the legal authority to dispose of government territory, not a few State Department bureaucrats.”

State Department officials attempt to dismiss charges that they gave away this American territory, and play dumb to the fact that they have known for years that concentration camps are located there.

It’s a complicated little question,” admitted a legal adviser in the State Department’s European Affairs Office who refused to be identified by name. “I can’t emphasize to you the obscurity of this problem.

It’s not a sensitive policy question of any kind,” he claimed, “but it is sort of an historical footnote.”

But in sworn testimony before the Senate Internal Security Subcommittee investigating Soviet labor camps, the significance of Wrangel Island became apparent.

Avraham Shifrin, an internationally recognized authority on Russian prisons and a survivor of 10 years hard-labor in Siberia, exposed the carefully concealed prison island to Congress in 1973.

Shifrin testified that shortly before he was released from prison in June, 1963, he met and talked to other prisoners who had actually served time on the desolate Wrangel Island and saw the horror camps firsthand.

In broken English, which he said he learned from American officers held in So-

viet prisons, Shifrin told this incredible story:

“In 1963, once I met with a group of criminals which came to our concentration camp, No. 7, and when I asked them in which place they were, they told me we were on Island of Wrangel.

“I asked, ‘Island of Wrangel? KGB has concentration camps there?’ They answered me, ‘Yes, there are three concentration camps for prisoners of war, and there sits only big officers from Germany, Italy and Spain.’

Shifrin did not believe the other prisoners at first because the frozen island is such a “God-forsaken place,” and there was no talk about it in the prison underground communications network. He later confirmed the charge from another eyewitness, who now lives in Israel.

Explained Shifrin: “In Israel I met with one man in 1971 and he explained to me, this man, that he was also in Wrangel Island in 1962 and he has seen (sic) there three concentration camps with thousands of prisoners of war, and he explained to me that they have in one concentration camp atomic reactor and they make experiments on live prisoners with radiation.

“In another concentration camp they have experiments with physicians on the people and in a third they have submarines and they have experiments with live people under water.

“And it is big secret, and he was there in the groups of prisoners and gave the

prisoners food,” the former Soviet inmate said.

The eyewitness account of the human experimentation conducted on Wrangel Island was given to the stunned senses by an Israeli known only as “Koslov.” His true identity has been carefully guarded to protect his close relatives living in the Soviet Union. But his testimony was described as “unquestionably accurate” by a committee staffer.

Koslov was in a position to have access to prison records, and was able to name some of the high-ranking POWs on Wrangel Island. An Italian committee interested in tracing missing Italian POWs believed still held in the Soviet Union has

been able to identify some of the names Koslov found in the prison records.

“At the camp I made the acquaintance of . . . a large number of SS and Gestapo Germans, and many Italians, who had long been declared dead, but who are actually living on Wrangel,” Koslov revealed.

“The camp on Wrangel Island was an experimental camp where experiments were conducted on living people,” he declared.

“The experiments were in the form of injections, diets, oxygen tests on living people who were long declared dead but were alive at that time (1962) and were working very hard in the camp.

“The guards and the administrative staff were former convicts,” the ex-prisoner told the senators.

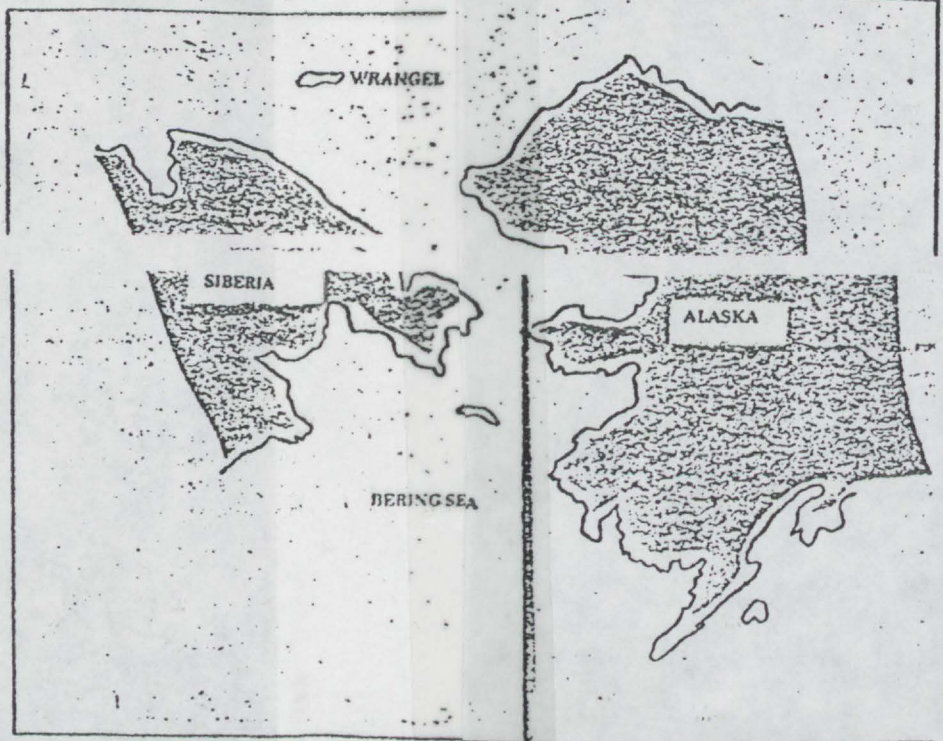
“The camp also had a military guard for a special camp in which people were trained for spying abroad. That camp was headed by Ivanovich Shevilov, a veteran MVD (KGB) trooper.”

Koslov also charged that a former Swedish diplomat to Hungary was held prisoner on the island.

“There was also Raoul Wallenberg, who had been Swedish consul in Budapest during the war. When the Russians entered Budapest, Raoul Wallenberg was immediately arrested at the request of the military commandant of the city of Budapest and sent by special train to Moscow. He was then 27 years old, and a hand-

Circle shows one point on map of Wrangel Island (Rodgers Harbor) where

Experiments are conducted on war prisoners.

been able to identify some of the names Koslov found in the prison records.

“The camp on Wrangel Island was an experimental camp where experiments were conducted on living people,” he declared.

“The experiments were in the form of injections, diets, oxygen tests on living people who were long declared dead but were alive at that time (1962) and were working very hard in the camp.

“The guards and the administrative staff were former convicts,” the ex-prisoner told the senators.

“The camp also had a military guard for a special camp in which people were trained for spying abroad. That camp was headed by Ivanovich Shevilov, a veteran MVD (KGB) trooper.”

Koslov also charged that a former Swedish diplomat to Hungary was held prisoner on the island.

“There was also Raoul Wallenberg, who had been Swedish consul in Budapest during the war. When the Russians entered Budapest, Raoul Wallenberg was immediately arrested at the request of the military commandant of the city of Budapest and sent by special train to Moscow. He was then 27 years old, and a hand-

some, educated young man,” Koslov said (The Senate subcommittee confirmed Koslov’s description of Wallenberg’s disappearance at the hands of the Soviets).

“The Swedish government addressed a whole series of inquiries to the Soviet government re the fate of Wallenberg,” the report stated, “but the Soviet government always took the stand that it knew nothing about what happened to Wallenberg—this, in the face of eyewitness reports that Wallenberg was last seen being marched off under Red Army escort.”)

Raoul Wallenberg is a member of one of the richest families in the world and a cousin of multi-billionaire Marcus Wallenberg.

“Unspeakable deeds are perpetrated there, beyond the Arctic Circle, and they are being perpetrated today!” exclaimed Shifrin who now lives in Zichron Ya’akov, Israel, near Haifa, and interviews former Soviet prisoners entering Israel for intelligence information.

“By the time we learn all there is to know about them, they will have passed into the realm of history, and nobody shall be unduly disturbed by these past horrors.

“There are experimentation camps in the Soviet Union this very day,” Shifrin stressed. “Witness Kh. Moshinsky has testified that on Wrangel Island, Soviet ‘scientists’ carry out experiments on prisoners (on) such things . . . as endurance thresholds of the human organism, how it responds to an insufficient supply of oxygen, to motion, to weightlessness.

“But the prophets of détente at any price do not wish to know of such matters,” fumed Shifrin.

“The world encourages the blackmailers and bandits holding power in the USSR. Does the (as yet) free world realize that almost every industry in the Soviet Union is founded on prison labor?” he asked.

Rep. Dornan battled the bureaucratic secrecy, with some success, to get answers to the mystery cloaking Wrangel Island.

“Officials have told me privately that they are certain that the Russians probably still have the hard-labor concentration camps on Wrangel Island,” Dornan told The SPOTLIGHT.

claimed, were being held for ‘war crimes.’ Allied and Japanese authorities established that Japanese nationals, both military and civilian, were taken prisoner by the USSR and that 376,000 nationals were unaccounted for. Others captured by the Soviets as POWs and never accounted for, according to the Library of Congress study, included 180,000 Rumanians, 200,000 Hungarians, 63,500 Austrians, 200 Dutch, 12,000 French and several thousand Spaniards.”

The SPOTLIGHT has obtained a copy of a 1963 map of Wrangel Island which confirms the existence of three “villages” on the mountainous, fog-bound southern coast of the island. Eyewitness accounts

pinpoint the locations of the hard-labor camps as being within a few miles of Rodgers Harbor. Ironically, the harbor was named for the U.S.S. John Rodgers—the American ship which landed on Wrangel Island in August, 1881.

An official wall of secrecy erected by the U.S. government has made it difficult to find out more.

The U.S. Defense Mapping Agency prepared an accurate map of Wrangel Island from satellite photos in the early 1970s for the CIA. But the map (Series 1505-NR 1, 2-1), which would confirm or deny the existence and size of the camps, was classified “secret” until secrecy was cracked by Rep. Dornan. He saw the controversial map and told The SPOTLIGHT:

Angry congressman Bob Dornan discusses Wrangel Island

“If so, this violation of human rights on American territory is an outrage beyond words. But what I find most shocking is that the State Department has known the reports of the labor camps and their presence on U.S. territory since 1973, and nothing has been done—not a peep has been heard,” he thundered.

Meanwhile, the “Herald of Freedom” reports that the Soviet Union has been noising millions of prisoners in slave labor camps since World War II:

“There are still thousands of military prisoners and civilians held in the slave labor camps scattered across the Soviet Union with almost half a million at Vorkuta alone. A study prepared by the Library of Congress for the Senate Internal Security Subcommittee revealed that compilations made on the basis of official Soviet statements regarding POWs from 1947 to 1950 indicate that the USSR was holding or had failed to account for approximately 1,950,000 German POWs in 1950.

Out of this figure of almost two million German POWs the Soviets subsequently admitted to holding only 3,500 who they

“There is no reason to hide this information from the American public. I convinced authorities to declassify portions of this map.

“There is a huge airfield, as large as anything needed for jumbo jets, located on the southern coast of the island,” revealed Dornan, a pilot for 27 years who is skilled at reading aviation maps. “There are also two large meteorological stations there.

“But the most intriguing thing is that there are three roads that lead nowhere. That sometimes can indicate some type of underground facility,” Rep. Dornan said.

A source within the mapping agency said that classification of this particular map of the Soviet Union as “secret” in the first place was “highly unusual.”

When confronted by The SPOTLIGHT with the alarming facts of Shifrin’s testimony about Wrangel Island, the State Department’s legal officer responded:

“I’ll be damned. Well, whatever . . .

Next week: How the Soviet Union conquered Wrangel Island, occupied it and kept American prisoners without firing